

ส่งท้ายปีเก่า ๒๕๖๓
ต้อนรับปีใหม่ ๒๕๖๔

วารสาร โพธิยาลัย

๕๙

ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๕๙ เดือน ธ.ค. ๒๕๖๓ - ม.ค. ๒๕๖๔

ภูมิพโล ปิยมหาราชา

๑. ภูปาโล นวโม ราชา, “ภูมิพโล” ติ วิสฺสุโต
ไทรฏฺเฐ ปิยราชา โส, คุณเสโส มหีปติ
๒. จิรํคโตปิ โส ภูโป, ตสฺส คุณํ จิรํ ฐิตํ
สรีรํ ขณวิทฺธํสิ กปฺปนฺตฏฺฐายิโน คุณา

พระภูมิพล ปิยมหาราช

๑. พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี ทรงพระนามว่า
“ภูมิพล” นั้น ทรงเป็นที่เคารพรักของปวงชนชาวไทย
ได้เสด็จสู่สวรรคาลัย เหลือไว้เพียงพระคุณ

๒. แม้พระองค์ท่านจะเสด็จจากพวกเราชาวสยาม ไปนานหลายปีแล้ว
แต่พระคุณของพระองค์ ยังคงสถิตสถาพรตั้งมั่น
มอบประโยชน์ให้แก่ปวงประชาของพระองค์ สืบตลอดไป

สรีระขันธ์นี้หนอ เกิดดับเร็วพลัน
ส่วนคุณงามความดีนั้น ตั้งมั่นชั่วกัลปา

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้า นายจำรูญ ธรรมดา
ประพันธ์ถวายในนามวารสารโพธิยาลัย

ฉบับที่ ๕๙
วารสาร โพธิยาลัย
เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ - มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔

เปิดเล่ม

วารสารโพธิยาลัย ฉบับ ๕๙ ประจำเดือนธันวาคม ๒๕๖๓ - มกราคม ๒๕๖๔ ส่งท้ายปีเก่า ๒๕๖๓ ต้อนรับปีใหม่ ๒๕๖๔

เนื่องจากวันที่ ๕ ธันวาคม เป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในขณะเดียวกันก็เป็นวันชาติและวันพ่อแห่งชาติของประเทศไทย

วารสารฉบับนี้จึงได้คัดเลือกบทความที่จะช่วยเตือนใจให้รำลึกถึงพ่อหลวง ๒ เรื่อง ได้แก่ ศิลปะไทยสมัยรัชกาลที่ ๙ เป็นบทสัมภาษณ์ที่กอง บก. ทำขึ้นเพื่อเตือนความทรงจำคนไทยถึงผู้ทรงเป็นที่รักยิ่งของเรา

เรื่องแรกคือบทสัมภาษณ์ *อาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร* ศิลปินแห่งชาติ หนึ่งในผู้สนองงานวาดภาพในพระราชนิพนธ์พระมหาชนก และยังเคยเป็นคณบดีคณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อีกด้วย

อาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) พ.ศ. ๒๕๕๗ ท่านเป็นผู้มีคุณูปการแก่วารสารโพธิยาลัยเป็นอย่างมาก เพราะได้ให้ความร่วมมือในการคัดเลือกผลงานศิลปะของท่าน มาเป็นปกวารสารโพธิยาลัยมากว่าสองปี ระหว่างนั้น มีเสียงชื่นชมกลับมาว่า กอง บก. ไปหารูปศิลปะไทยสวยๆ อย่างนี้มาจากไหน ปัจจุบันยังมีศิลปินเขียนรูปในลักษณะเช่นนี้อยู่อีกหรือ

นอกจากงานสอนแล้ว อาจารย์ยังสร้างสรรค์งานศิลปะสำคัญระดับชาติ ติดตั้งไว้ในสถานที่สำคัญต่างๆ มากมาย เช่น ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์ สนามบินสุวรรณภูมิ ฯลฯ ผู้สนใจอยากทราบรายละเอียดโปรดดูได้ที่บทสัมภาษณ์

ในบทสัมภาษณ์ดังกล่าว ท่านจะเล่าให้เราฟังว่าท่านเข้าไปถวายงานได้อย่างไร ได้ทำงานอะไรบ้าง รวมทั้งอธิบายถึงศิลปะไทยสมัยรัชกาลที่ ๙ ว่าเป็นอย่างไร มีลักษณะอย่างไรบ้าง

บทความอีกเรื่องหนึ่งเป็นของ *อาจารย์ยอดเยี่ยม เทพธรานนท์* ราชบัณฑิต เรื่อง หลักการทรงงานของพ่อ นำมาจากหนังสือเล่มเล็กๆ ชื่อเดียวกัน ที่อาจารย์เขียนขึ้นและพิมพ์แจกทุกปีในวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีรูปและเรื่องอื่นน่าประทับใจอันควรค่าแก่การแบ่งปันให้ได้ชื่นชมโดยทั่วกัน

บทความที่น่าสนใจต่อไป ได้แก่บทความชุด คิดถึงหลวงพ่อ หลวงพ่อ หมายถึง *หลวงพ่อใหญ่ พระภัททันตะธัมมานันทมหาเถระ* อดีตเจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ ผู้ล่วงลับ ผลงานสำคัญของหลวงพ่อ คือ การสร้างศาสนทายาท บุคลากรผู้มีความสามารถในการสอนวิชาบาฬีใหญ่ ซึ่งเป็นความรู้ที่จะช่วยให้เข้าถึงภาษาบาลี และการศึกษาพระไตรปิฎกขั้นสูงต่อไป เป็นการศึกษาแบบพม่าที่เมืองไทยไม่เคยมีมาก่อน และหลวงพ่อเป็นท่านแรกที่มาให้การสอน และเปิดโรงเรียนปริยัติธรรมที่วัดท่ามะโอ สอนพระ-เณรมาหลายรุ่น จนบัดนี้ ประเทศไทยมีผู้ทรงความรู้ที่จะสอนบาฬีใหญ่แล้ว

เรื่องราวของหลวงพ่อมีความน่าประทับใจมาก อย่างน้อยที่สุดทำให้เราทั้งหลายได้เห็นถึงชีวิตสูงส่งในความเป็นพระภิกษุ เป็นบรรพชิต ที่ได้สละตนเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลกอย่างแท้จริง แม้จะต้องทิ้งบ้านเกิดเมืองนอนมาปฏิบัติหน้าที่ ก็ทำได้อย่างเต็มใจจวบจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต เราจะได้เห็นว่า ในชีวิตของพระสุปฏิปันโนรูปหนึ่งนั้น สูงส่งและมีคุณค่าเพียงใด

ฉบับนี้จะมีนักเขียนหายไปสองท่าน คือ *วิเทศทัยย์* ผู้เขียนคอลัมน์ *มองเทศ – มองไทย* ส่วนใหญ่จะเป็นประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ท่านติดภารกิจต้องทำงานวิจัย จึงขอพักชั่วคราว เสร็จสิ้นงานวิจัยเมื่อใดก็จะกลับมาเขียนตามเดิม อีกท่านหนึ่งคือท่าน*พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล* เจ้าของคอลัมน์ *ในประสบการณ์ : ประสบการณ์สอบสนามบาลี* ที่จะพักการเขียนในขณะนี้ ส่วนจะกลับมาเขียนอีกเมื่อใด ขอให้ท่านผู้สนใจคอยติดตาม

ผู้ที่จะมาเขียนบทความแทน วิเทศทัยย์ คือ *คุณอรชร ตั้งวงษ์เจริญ* หนึ่งในกอง บก. ของเรา เธอจบการศึกษาจากคณะนิเทศ-ศาสตร์ สาขาหนังสือพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ช่วยทำบทความมาหลายฉบับแล้ว แต่ฉบับนี้เป็นครั้งแรกที่จะได้ทำเรื่องแนวประวัติศาสตร์คือ ตามรอยพระสถูปพระเจ้าอุทุมพร ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เป็นที่เล่าขานกันมาระยะหนึ่งแล้ว แต่ยังหาข้อสรุปที่แน่ชัดไม่ได้ ลองอ่านเรื่องนี้ดู แล้วท่านอาจหาข้อสรุปได้โดยใช้วิจารณญาณของตนเอง

ขอเน้นและย้ำกับท่านผู้อ่านว่า วารสารโพธิยาลัยทุกฉบับ ไม่ได้ทำได้โดยง่าย มีอุปสรรคขวากหนามคอยบั่นทอนกำลังใจเสมอๆ ตลอดมา แต่พวกเรากอง บก. ทุกคนก็ได้ใช้กำลังใจและความอดทนอย่างสูงฝ่าฟันอุปสรรคตลอดมา เพื่อให้วารสารฉบับนี้ดำรงคงอยู่ต่อไปได้ เป็นสมบัติของชาติที่คนรุ่นเราได้ฝากไว้ให้กับประเทศชาติ เป็นวารสารธรรมะที่บริสุทธิ์ สะอาด ตรงไปตรงมา ปราศจากมลทินใดๆ ด้วยประการทั้งปวง

คณะผู้จัดทำ

วารสารโพธิยาลัย จัดพิมพ์ด้วยปัจจัยบริจาคของท่านผู้มีจิตศรัทธา แจกเป็นธรรมทานและบริจาคไปตามห้องสมุดต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางปัญญาอย่างกว้างขวางแก่ท่านผู้ใฝ่ธรรมต่อไป ขออนุโมทนาทุกท่าน

ปกหลังด้านใน
"ปีใหม่ ไปยาน ไหนดี"
ขอขอบพระคุณกลุ่ม
เพื่อนธรรม เพื่อนทำ

ประธานผู้ก่อตั้ง :
พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก
อัคคมหาบัณฑิต
บรรณาธิการอำนวยการ :
พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร
บรรณาธิการบริหาร :
พนิตา อังจันทรเพ็ญ
panitaang@gmail.com
รองบรรณาธิการ :
พระมหากีรติ ธีรปญฺโญ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ :
พันธุ์รพี นพรัมภา
Punrapee@gmail.com
ประสานงาน :
พระครูประคุณสรกิจ
(พระมหาการุณย์ กุสลนนฺโท)
pk.krun21@gmail.com
กองบรรณาธิการ :
คณะสงฆ์วัดจากแดง
สำนักงาน :
วัดจากแดง ๑๖ หมู่ ๖
ซ.เพชรหึงษ์ ถ.เพชรหึงษ์ ๑๐
ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
โทรศัพท์ ๐๒-๔๖๔-๑๑๒๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑ :
มกราคม ๒๕๖๔
จำนวน ๔,๐๐๐ เล่ม
ภาพปก :
ศิลปินแห่งชาติ
อ.ปัญญา วิจินธนสาร
ออกแบบปก :
ศิลปิน บัญชา หนังสือ
เครดิตภาพ :
วัดจากแดงและสถาบันโพธิยาลัย
ธีรปัญโญ, ชาคิโนภิกขุ,
เชมา เขมะ, พระมหาสันติภาพ,
กลุ่มเพื่อนธรรม เพื่อนทำ
และขอขอบคุณเจ้าของภาพ
จาก Internet ทุกท่าน
ศิลปกรรม :
สหมิตรกรุ๊ปทีม
อุปถัมภ์อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ :
โดยคุณพัชรพิมล ยังประภากร
ประธานกรรมการ 'สุวิมล'
จัดพิมพ์โดย :
สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
โทร. ๐๒ ๙๐๓ ๘๒๕๗-๙

สารบัญ

วิสัชนาธรรม

พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

ปีเก่าไป ปีใหม่มา ช่วยกันพัฒนาสิ่งแวดล้อม

สถานการณ์ในปี ๒๕๖๓ นับว่ามีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นทั่วโลก ที่ไม่เคยเกิดอย่างนี้มานานนับร้อยปี ตั้งแต่อุบัติการณ์ไข้หวัดสเปน ซึ่งเป็นเหตุให้คนตายไปร้อยล้านคน ในครั้งนี้แม้จะไม่หนักหนาถึงขนาดนั้น ก็นับว่ารุนแรงอยู่มาก และยังไม่หมดไป มีจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มทวีขึ้นทุกวันจนมีผู้คาดการณ์ว่า อาจจะถึงร้อยล้านคนในอนาคตอันใกล้นี้ จากผลพวงของโรคระบาด ทำให้เกิดความเสียหายไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยแม้จะสามารถควบคุมโรคได้ดี แต่ก็ต้องมาพบกับวิกฤตเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบต้องตกงาน ไม่สามารถทำธุรกิจที่เคยทำได้ เช่น การท่องเที่ยว โรงแรม รีสอร์ต ภัตตาคาร เป็นต้น

คำถามที่ ๑ ท่านอาจารย์ในฐานะพระภิกษุอยากจะกล่าวอะไรให้เป็นอุทาหรณ์สอนใจแก่พุทธศาสนิกชนของเรา ว่าควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เพื่อประคับประคองตนให้พ้นจากสถานการณ์อันร้ายแรงนี้ และควรเตรียมตัวรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในปีหน้าอย่างไร

สิ่งแรกที่ชาวพุทธหรือทุกคนจะต้องนำไปพินิจพิจารณา เพื่อให้พ้นสภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ และความทุกข์ที่ถาโถมนี้ ก็คือ **ย้อนกลับมาดูการกระทำของเรา** เราทำอะไรบ้าง

ด้านอาชีพ ปกติเราก็คิดว่าอาชีพของเรามั่นคง เช่น เป็นกัปตันขับเครื่องบิน รายได้ดี แต่ตอนนี้เครื่องบินทุกลำ โอกาสที่จะนำเครื่องขึ้นบินบนท้องฟ้า ก็มีน้อยนัก เนื่องจากการเดินทางระหว่างประเทศลดลงๆ จนกระทั่งแทบจะไม่มี ฉะนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราคิดว่า มั่นคง ถาวร เรา

ย้ำคำนี้ แต่สุดท้ายแล้ว **อนิจจัง ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป**

ถ้าเราเข้าใจ **“กฎไตรลักษณ์”** ข้อนี้ **อนิจจัง** ความไม่เที่ยง คือเกิดแล้วดับ **ทุกขัง** ไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเดิมได้ และ **อนัตตา** ไม่อยู่ในบังคับบัญชาได้ ถ้าเราเอากฎไตรลักษณ์มาพิจารณา เราก็จะเริ่มทำใจได้ในระดับหนึ่ง

ถ้าเราพิจารณาบ่อย ๆ ว่า **ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีหรอกที่จะมั่นคงถาวรโดยไม่เปลี่ยนแปลง** แม้แต่การวางแผนอย่างดี สุดท้ายมันก็เกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะเหตุ เพราะปัจจัยหลายตัว

เหตุปัจจัยมี ๒ อย่าง เหตุปัจจัยภายใน และเหตุปัจจัยภายนอก **เหตุปัจจัยภายใน นี่เราพอจะจัดการได้ แต่เหตุปัจจัยภายนอกมันเกินวิสัยที่เราจะจัดการ** ฉะนั้น เหตุปัจจัยเหล่านี้ เมื่อมันถึงพร้อม มันก็พร้อมที่จะมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าเราทำใจตั้งแต่พิจารณาถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงแล้ว

อีกอย่างหนึ่ง เราคิดว่าเราเรียนมาทางนี้น่าจะประกอบอาชีพนี้ดีที่สุด บางคนเรียนจบมาทางบัญชี แต่กลับไปทำเกษตรก็มี เรียนจบมาทางเกษตร แต่ไปทำงานอย่างอื่น ซึ่งไม่ตรงกับสายที่ตนเรียนก็มี ซึ่งตรงนี้ บางครั้งใจเรารักอะไร ใจเราชอบอะไร เราอยู่กับสิ่งไหนได้ ถ้าเราเข้าใจพื้นเพอย่างนี้ เราก็จะสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของเราให้เข้ากับสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่กำลังเสียหายหนัก อาจจะเป็นอากาศร้อนจัด แล้งจัด เวลาฝนตกน้ำก็ท่วมขึ้นมาทันที ซึ่งตรงนี้ ส่วนหนึ่งก็เกิดจากภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ อีกส่วนหนึ่งก็คือมนุษย์กระทำ ถ้าเราเข้าใจ **การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างเริ่มจากตัวเราเอง เราก็แก้ไขได้**

ในภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ **สิ่งแรกเลย เอาชีวิตให้รอด** เมื่อเอาชีวิตรอดแล้ว ทำอย่างไรเราจะอยู่ในโลกนี้อย่างมีความสุข ทั้งๆที่อยู่กับภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ ภาวะที่เกิดโรคระบาดที่ทุกอย่างมันกำลังเสื่อมเสีย เรียกว่า **กาลวิบัติ** ก็คือกาลเวลาที่มันตกต่ำ ภาษาโบราณก็จะมีคำอีกคำหนึ่งคือ **กลียุค** ยุคที่มันตกต่ำมากๆ เราจะอยู่ได้อย่างไร

สิ่งแรกเลย คือ **ความเข้มแข็งจากภายใน** จิตใจต้องมีความอดทน เยือกเย็น เข้มแข็ง จะทำเช่นนั้นได้ก็เพราะมีที่พึ่ง คือ พระรัตนตรัย แล้วสมาทานศีล **อาศัยขันติ อาศัยเมตตา อาศัยพรหมวิหารเป็นเครื่องอยู่**

ถ้ามีหลักธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างนี้แล้ว ชีวิตจะมีคุณค่า ที่สำคัญคือ **ต้องมองคุณค่าชีวิตมากกว่าคุณค่าทรัพย์สิน** คือบางทีคุณค่าทรัพย์สินมันตกต่ำ เราก็คิดว่าชีวิตของเรานี่ไม่มีค่าอะไรแล้ว ก็ทำร้ายชีวิตของตัวเราเอง ทั้งๆ ที่ทรัพย์สินนั้นหาใหม่ก็ได้ ฉะนั้น การมองผิดมุมก็คือ มองเห็นทรัพย์สินมีค่ามากกว่าชีวิต พอทรัพย์สินนั้นมันเริ่มหด เริ่มหาย เราก็ไม่เห็นคุณค่าของชีวิต ก็มีสิทธิ์ที่จะทำร้ายตัวเอง

ฉะนั้น จงมองเห็นคุณค่าของชีวิต สิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของเราก็คือ **การได้เกิดเป็นมนุษย์ยากเย็นแสนเข็ญสุดสุด** ต้องดูแลชีวิตนี้ให้ดีที่สุด และใช้ชีวิตนี้ให้คุ้มค่าที่สุด **การได้พบพระพุทธศาสนาก็ยากเย็นแสนเข็ญที่สุด** เมื่อพบแล้วหาโอกาสศึกษาให้เข้าใจกระจ่าง แล้วนำไปปฏิบัติให้อย่างถูกต้อง อันนี้ก็เป็นสิ่งที่เสริมให้ญาติโยมสาธุชนได้ประคับประคองตนให้พ้นจากสถานการณ์เลวร้ายนี้

ในส่วนตรงนี้ ถ้านึกอะไรไม่ออก บอกอะไรไม่ถูก สิ่งแรกเลยให้**สมาทานศีล** พอเริ่มมีศีลแล้วให้ **สวดมนต์ทำสมาธิ** พอเริ่มมีสมาธิแล้ว **ใช้ปัญญาจากการฟัง การอ่าน** เช่น การฟังเทศน์ ฟังธรรม การอ่านพระไตรปิฎก จากนั้น ปัญญาที่เกิด**จากการคิดวิเคราะห์ที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ** สุดท้ายก็ปัญญา**จากภาวนา** ที่ทำให้เรารอดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ก็ขอฝากให้ทุกท่านเก็บไว้เป็นคติเตือนใจ เรื่องของภาวะโรคระบาดทั่วโลก และก็ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

๒. โครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของท่านอาจารย์มีประโยชน์มาก เป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยเศรษฐกิจได้ดี คือ สอนให้ประชาชนรู้จักใช้สอยวัตถุสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ก่อความเดือดร้อน และอาจทำรายได้กลับมาได้อีกด้วย แน่นอนว่า มันสัมพันธ์ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยสังคมได้อย่างเด่นชัดเป็นรูปธรรม พระอาจารย์คิดเห็นอย่างไร

โครงการ**สิ่งแวดล้อม**ของวัดจากแดงที่ทำในช่วงนี้ ทำเพื่อเป็นแบบอย่าง เป็นแนวทางให้กับญาติโยมคนไทยและคนที่สนใจ โดยเฉพาะขณะนี้สิ่งแวดล้อมมันเสียหายหนัก สิ่งแวดล้อมก็คือ **สิ่งที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา** ป่า ภูเขา ต้นไม้ ที่อยู่ที่อาศัย แหล่งน้ำ อากาศ ฝุ่น PM 2.5 เต็มไปหมด หรือขยะที่ปล่อยแก๊สมีเทน น้ำเสีย ขยะเราก็ปล่อยลงน้ำ

เมื่อก่อน ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ตอนนี้ ในน้ำมีถุงพลาสติก ในนามีแต่สารพิษ สิ่งแวดล้อมเสียหายหมด ปลูกอ้อยจะตัดอ้อย ก็เผาต้นอ้อย เผาใบอ้อย เพื่อให้มันตัดง่าย ถามว่า ไม่ต้องเผาได้ไหม ก็ได้ แต่มันยุ่งยากในการตัด ก็แค่นั้นเอง ความยุ่งยากตรงนี้ เราไม่หาวิธีอื่นในการแก้ไข เราก็เลยคิดเอาง่ายเข้าว่า ฉะนั้น **สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อยู่แล้วถ้าเรารักษาดี แต่ก็เป็นสิ่งที่มีโทษถ้าเราปล่อยปละละเลย ไม่ใส่ใจ ไม่สนใจ**

ชีวิตของเรา ถ้าดูแลสิ่งแวดล้อมดี สุขภาพกายก็ดี สุขภาพจิตก็ดี ถ้าสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา พื้นที่ที่เราอยู่อาศัยมีควัน มีแก๊สพิษเต็มไปหมด มีกลิ่นเน่าเหม็นเต็มพื้นที่ที่เราอยู่อาศัย ยุงเยอะ ถ้าเราปล่อยปละละเลยอย่างนี้ สิ่งแวดล้อมก็เสียหายหมด

ขยะก่อนบริโภค กับขยะหลังบริโภค ถ้าเราบริหารจัดการเป็น เอาไว้ทำอะไรได้บ้าง

ขยะก่อนบริโภค โดยมากจะต้องทิ้ง เช่น เปลือกไข่ เปลือกผักผลไม้ต่างๆ ส่วนหนึ่งเอาแบ่งไป**ทำเป็นอาหารสัตว์** ถ้าอยู่ในสภาพดี ส่วนที่อยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะที่จะทำอาหารสัตว์ ก็ไป**ทำเป็นปุ๋ย** ถ้าเราคัดแยกอย่างนี้แล้ว **เราทำได้อย่างนี้ เปลี่ยนความคิดแค่นี้ ทุกอย่างก็เริ่มดีขึ้น**

หลังจากนั้น **บริโภคเสร็จ อาหารเหลือ** เมื่อก่อนเราก็ให้สุนัข ให้แมว หรือคนที่เลี้ยงหมูก็ให้หมู ตอนนี้สุนัขจรจัดก็ลดลง แมวก็ลดลง ก็จะเอาไปทำอะไรดี **ก็เอาไปทำปุ๋ย** อาหารก่อนที่เราจะบริโภคกับที่หลังบริโภคนี่ เราก็สามารถเก็บไปทำปุ๋ยได้ เราก็ได้ปุ๋ยอินทรีย์ ในการใส่ผัก ในการใส่ต้นไม้

การปลูกผัก ปลูกต้นไม้ โดยมากเราก็ใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว ปุ๋ยอินทรีย์เรามีนะ แต่น้อย ฉะนั้น เศษผักเศษอาหารเหล่านี้เมื่อย่อยสลาย ก็กลายเป็นปุ๋ย ถ้าเราทำได้อย่างนี้ก็**ลดการซื้อปุ๋ยและได้ปุ๋ยที่ไม่ทำร้ายดิน** อันนี้คือประเด็นหนึ่ง

ขยะที่ติดมากับถุงพลาสติก ถ้าเราใส่อาหารทิ้งไป บอกว่าทิ้งลงถังมันก็จบ จากถังก็ไปถึงบ่อเก็บ ก่อนจะถึงบ่อเก็บอาจจะหล่นลงท่อลงคลองลงแม่น้ำไป สัก ๑๐ % อันนี้ก็เป็นไปได้ หลังจากนั้น ไปถึงบ่อเก็บมันก็อยู่ในบ่ออีก ๔๕๐ ปี กว่ามันจะย่อยสลาย ถ้าเราทำความสะอาดเราก็ไม่ต้องไปทิ้ง **เอาไปนึ่งทำน้ำมัน** หรือเอาไป**ทำเชื้อเพลิงขยะ** (RDF) หรือไป**ทำยางลาดถนน** หรือไป**ทำอิฐูตัวหนอน**

ถ้าเราทำวิธีการอย่างนี้คือ **ถุงพลาสติก**ใช้แล้วแทนที่เราจะทิ้ง เรากลับไม่ทิ้ง ก็**ใช้ลวดร้อยก้นถุงให้ปากถุงมันห้อยลงเพื่อให้เศษอาหารมันหมด** แล้วก็นำถุงเหล่านั้นไปนึ่งทำน้ำมัน อันนี้คือทางออกทางแก้ไข

ถ้าเป็นขวดน้ำล่ะ **ขวดน้ำก็แยกฝา แยกสติก-เกอร์** ฝาต่างหาก สติกเกอร์ต่างหาก แยกเสร็จแล้ว **ฝา**เอาไปขึ้นรูปทำเป็น**กระถางพลาสติก** **สติกเกอร์**เอาไปทำเป็น**เชื้อเพลิง** ส่วน**ตัวขวด**เอาไปทำเป็น**ผ้าไตรจีวร** เป็น**เสื้อผ้า** เป็น**เสื้อกันหนาว** เป็น**ผ้าห่มกันหนาว** ได้ทั้งนั้น อันนั้นจากขวดพลาสติก สิ่งแวดล้อมก็สร้างอาชีพให้แก่ญาติโยมได้

แม้แต่**โฟม** เรานำไปผสมทินเนอร์ก็เป็น**กาวยาง**อย่างดี ถ้าผสมซีเมนต์ทำ**กระถางปลูกต้นไม้** หรือทำ**อิฐูตัวหนอน** ก็ใช้ได้อย่างดี หรือเอาไปลอยทำเป็น**ทุ่นดักขยะ** เรียกว่า **บูมดักขยะ**ที่ขยะจะลอยจากคลองสู่แม่น้ำนี่ ขยะก็จะไม่ลอยออกไป เราก็จะสามารถกักเก็บขยะไว้เพื่อที่จะนำเอา

ไปทำลายด้วยวิธีการอย่างอื่น ส่วนนี้ โฟมเราก็มีทางออกให้

ส่วน**ขวดแก้ว**เราก็ไปบดเป็น**ทรายแก้วกรองน้ำ** หรือไปขึ้นรูป**แก้วประดับ** แก้วอะไรที่มันใช้ประโยชน์ได้ ทางวัดก็ทำเป็น**พระพุทธรูป**บ้าง ทำเป็น**โถแก้ว** ใส่วัสดุสิ่งของต่างๆ บ้าง อันนี้ก็คือจากขวดแก้ว ที่สามารถไปดัดแปลงไปขึ้นรูปใหม่ได้

กล่องนม ก็ไปทำ**หลังคา** ทำผนังได้ **กิ่งไม้ใบไม้** ไปบด ไปสับ ไปทำเป็น**ปุ๋ยหมัก**

สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ ถ้าเราทำให้มันดีขึ้น สุขภาพก็จะดี รายได้ก็จะมี **ถ้าทำด้วยจิตอาสาก็จะได้อานิสงส์ ถึง ๕ ประการ** คือ **มนุษย์รักใคร่ เทวดารักใคร่ มีความสุขใจ ได้ทำตามคำสั่งสอน สุดท้าย วิมานบนสวรรค์เกิดรอ**

ทำอย่างนี้ สิ่งแวดล้อมก็ดีขึ้นๆ ก็เป็นช่องทางที่จะช่วย ญาติโยมประกอบธุรกิจ ที่เรียกว่า recycle หรือ upcycling ซึ่งตรงนี้จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ต่อศาสนา แล้วก็ต่อสิ่งแวดล้อมของโลก โดยที่สำคัญเราบอกว่าโลกร้อน การคัดแยกขยะ การรีไซเคิลอย่างถูกวิธี หรือลดการใช้สิ่งเหล่านี้จะช่วยลดโลกร้อนได้เป็นอย่างดี

๓. วัดจากแดง นับว่าเป็นแม่แบบของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่พวกเราภูมิใจมาก ท่านอาจารย์มีโครงการอะไรใหม่ๆ สำหรับปีหน้าในเรื่องการช่วยสิ่งแวดล้อม อยากให้ท่านเล่าอย่างละเอียด เพื่อให้ศิษยานุศิษย์และประชาชนทั่วไปได้ร่วมอนุโมทนา

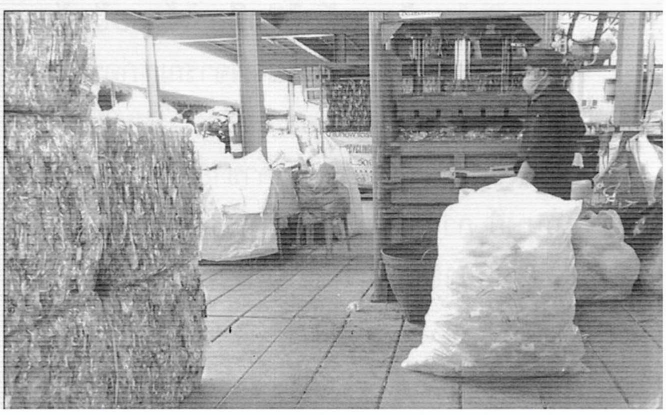
โครงการใหม่ๆ สำหรับปีหน้าที่ทางวัดจากแดงจะทำเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมก็คือ ตอนนี้ **จะแก้ไขน้ำเน่า น้ำเสียจากชุมชน ให้กลายเป็นน้ำดีน้ำใส เอากลับไปใช้ใหม่เป็นน้ำ RO** ซึ่งก็กำลังดำเนินการ คงจะแล้วเสร็จในช่วงต้นปีใหม่ที่กำลังจะถึงนี้

การนำเอา**ปุ๋ยอินทรีย์**ที่ได้จากเศษอาหาร เศษผัก กิ่งไม้ใบไม้ มาทำ**แปลงปลูกผักสาธิต**เพื่อเป็นโมเดล เช่น **โคกหนองนาโมเดล** ซึ่งทางวัดกำลังจะทำให้ชาวบ้าน ให้เป็น**ศูนย์เรียนรู้แปลงเกษตรสาธิต**

ตรงนี้ อยากจะเชิญชวนญาติโยมสาธุชน **คัดแยกขยะ เพื่อมาทำปุ๋ยทำเกษตรอินทรีย์** เพื่อความอยู่รอด ตามโมเดลโคกหนองนาโมเดล ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้วางรูปแบบไว้ให้

๔ เรื่องสิ่งแวดล้อมนี้มีความสำคัญมาก หากไม่สมดุล หรือถูกทำลายไปมากๆ ก็จะเกิดผลเสียต่อโลกอย่างมหันต์ ในฐานะประชาชนทั่วไปเราจะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างไร

ก็คือ **ลดการทิ้งขยะ คัดแยกก่อนทิ้ง** คัดแยกเสร็จแล้ว **เศษอาหารไปทำปุ๋ย** ไม่ต้องทิ้งเลย ถ้าญาติโยมไม่รู้วิธีการแยกขยะ **ที่วัดจากแดงสอนการคัดแยกขยะ สอนการทำน้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างห้องน้ำ จากน้ำหมักชีวภาพ จากเอนไซม์ และก็สอนการทำเครื่องดื่มกัมบูฉะ (KOMBUCHA)** สิ่งเหล่านี้ถ้าใครสนใจอยากจะศึกษา แล้วเอาไปประกอบอาชีพ ทางวัดก็มีคอร์สอบรมให้ โดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ที่สำคัญคือ สร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้น เพื่อดูแลสิ่งแวดล้อม

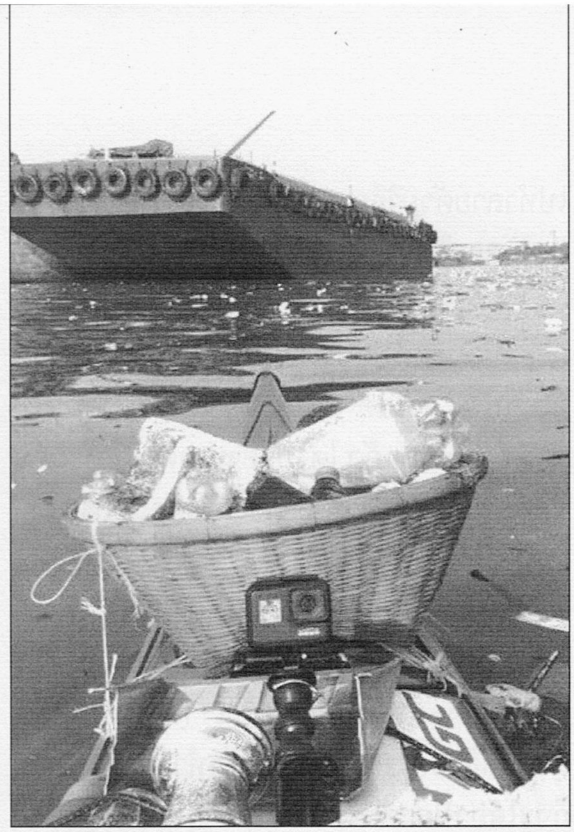
ขณะนี้ **โลกของเรากำลังเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ไม่ดี** เนื่องจากมันร้อนจัด แล้วก็แล้งจัด พอฝนตก น้ำก็ท่วมจนจะหาทางออกไม่ได้ **ถึงเวลาที่ทุกคนจะลุกขึ้นมาดูแลสิ่งแวดล้อม เริ่มที่เรานี่แหละเป็นคนแรก** ไม่ต้องมองไปข้างๆ ตัวเรา ไม่ต้องมองไปข้างหน้าตัวเรา ไม่ต้องมองย้อนกลับมาข้างหลังตัวเรา มองตัวเรานี่แหละเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทุกอย่าง

ฉะนั้น **เปลี่ยนเรา เปลี่ยนโลก เปลี่ยนความคิดของเรา เปลี่ยนชีวิตของเราใหม่ โดยใช้โยนิโสมนสิการ ในการขับเคลื่อน**

๕. อยากให้ท่านอาจารย์แนะนำหลักธรรมที่เราควรยึดถือไว้ เพื่อทำให้โลกนี้ปลอดภัย

โลกนี้จะปลอดภัยไม่ได้ ถ้าขาดศีล **ศีลธรรมไม่กลับมาโลกาจะพินาศ** ถ้าทุกคนไม่มีศีลก็จะมีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน เห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ พูดอะไรใครก็ไม่เชื่อ สิ่งเสพติดของมึนเมาก็เสพจนขาดสติสัมปชัญญะ ก็ไม่ปลอดภัย ความปลอดภัยของมวลมนุษยชาติ จุดเริ่มต้นก็คือ**ศีล**

ถ้าเราเริ่มต้นจากการสมาทานศีล แล้วก็ศึกษาเรื่องศีลให้เข้าใจ แล้วก็ลงมือปฏิบัติตามศีล โดยเฉพาะ**ปาติโมกขสังวรศีล** สิ่งที่ทำให้เราพ้นจากอบายก็คือศีล ๕ เป็นปกตินี่แหละที่ทำให้เราพ้นจากอบาย **อินทรียสังวรศีล** ก็คือสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้กิเลสเข้ามารบกวนมากเกินไป **ปัจจยสันนิสิตศีล** ใช้สอยปัจจัย ๔ อย่างรู้คุณค่า ด้วยการพินิจพิจารณา ก่อนใช้สอย ขณะใช้สอย หลังใช้สอย **อาชีวปาริสุทธิศีล** การเลี้ยงชีพอย่างบริสุทธิ์ การค้าขายอาวุธ การค้าขายมนุษย์ การค้าขายยาพิษ การค้าขายสัตว์มีชีวิต การค้าขายน้ำเมา ก็เป็นมิจฉาชีพในทางพระ

ศาสนา ส่วนในทางโลก ถ้าผิดกฎหมาย ถือว่าเป็นมิจฉาชีพ

ถ้าเรามีศีล ๔ ประเด็นคือ **ปาติโมกขสังวรศีล** สำหรับคฤหัสถ์ก็คือศีล ๕ จะปิดประตูอบายให้กับเรา **อินทรียสังวรศีล** สำรวมอินทรีย์ก็คือสำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็ทำให้ทุกข์ที่เข้ามาทางทวารทั้ง ๖ ลดน้อยลง **ปัจจยสันนิสิตศีล** การใช้สอยปัจจัย ๔ อย่างรู้คุณค่า อย่างคุ้มค่า การใช้แล้วไม่เกินความจำเป็น ไม่เป็นขยะ ไม่สร้างขยะ นั่นแหละก็เป็นทางรอด สุดท้ายคือ **อาชีวปาริสุทธิศีล** เลี้ยงชีพบริสุทธิ์ การค้าขายอาวุธ ผลิตอาวุธออกมาขาย ในทางพระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นมิจฉาชีพ เงินที่ได้จากการค้าอาวุธ จะทำให้สังคมแตกแยก สังคมแตกแยกเมื่อไหร่ก็จะคิดหาอาวุธมาเข่นฆ่าซึ่งกันและกัน การที่เราสร้างอาวุธเพื่อมาขาย มาทำร้ายกัน พอมันขายไม่ออกก็ไปยุแหย่ให้ไปทะเลาะกัน ให้ไปซื้ออาวุธ ฉะนั้น **ก็ฝากหลักธรรมคือ ศีล ๔ ประการที่จะทำให้โลกของเราปลอดภัย** ขอเจริญพร

ปีใหม่นี้ รู้ธรรมนี่นิด จะสุขไม่น้อย

ปีเก่าไป บอก "กู๊ดบาย" แก่ตัณหา
ปีใหม่มา ให้ฉันทะพาเดินหน้าไปทันที

พรปีใหม่

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

ตอนขึ้นปีใหม่นี้ คนส่งปีเก่า รับปีใหม่กันเป็นการใหญ่ มีงาน มีการแสดง มีกิจกรรมสนุกสนานบันเทิง คนออกเที่ยวกันไปทั่ว

คนที่ไปเที่ยวงาน ดูการแสดง ทำกิจกรรมทั้งหลายแล้ว บอกว่าเขามีความสุข นั่นก็เพราะเขาชอบ เขาต้องการ พูดสั้นๆ ว่าอยากนั่นเอง เขามีความอยากมีความปรารถนา แล้วการไปเที่ยว ไปดู ไปทำกิจกรรมนั้น เป็นการสนองความอยาก ทำให้เขาสมอยาก สมปรารถนา เขาจึงมีความสุข

ทีนี้ก็มาถึงจุดสำคัญที่จะต้องแยกให้ได้ว่า ความอยาก ความปรารถนานั้น มี ๒ อย่าง หรือ ๒ ชนิด

อย่างที่ ๑ คือ ความอยากความปรารถนาให้ตัวได้ ให้ตัวเสพ อยากบำรุงบำเรอตัว อยากให้ตัวใหญ่ ให้ตัวโต ให้ตัวโก้ ตัวเด่น ความอยากชนิดนี้ คือที่เรียกว่า **"ตัณหา"**

อย่างที่ ๒ คือ ความอยากความปรารถนาให้คน ให้สัตว์ ให้สิ่งนั้นๆ อยู่ในภาวะที่ดี ที่งาม ที่เลิศล้ำสมบูรณ์ มีความสุข แล้วก็อยากทำให้มันดีมันงามให้เขามีความสุขอย่างนั้น ถ้าอะไรยังไม่ดีไม่งาม ก็อยากแก้ไขให้หายบกพร่อง ให้หมดปัญหา เช่น อยากทำให้บริเวณบ้านหายรกรุงรัง อยากทำให้บ้านสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย อยากทำให้คนหายเจ็บป่วย อยากทำให้คนมีสุขภาพดีมีความสุข ฯลฯ ความอยากชนิดนี้ เรียกว่า **"ฉันทะ"**

ความอยากอย่างแรก ที่เรียกว่าตัณหานั้น สังเกตไม่ยาก คือเป็นความอยากความปรารถนาที่มุ่งมาเพื่อตัว ดังที่มีชื่อเรียกอย่างหนึ่งว่า

"มมังการ" (ตัณหาตัวสร้าง "ของกู" "เพื่อกู" ขึ้นมา) เช่นจะขึ้นปีใหม่ ก็ทำกิจกรรมตั้งวงสุรา ตั้งวงพนัน และสนุกสนานต่างๆ ที่จะให้ตัวได้เสพ ได้บำรุงบำเรอตัว หรือไม่ก็ให้ตัวได้เห็นเขาเจ็บเขาตาย เช่นเอาสัตว์มาทำร้าย เป็นความอยากความปรารถนาที่เป็นอกุศล

ส่วนความอยากอย่างที่ ๒ คือฉันทะ ก็สังเกตไม่ยาก คือเป็นความอยากความปรารถนาเพื่อภาวะที่ดีงาม เพื่อความเป็นสุข มั่นคงสมบูรณ์ ของคน ของสัตว์ ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นๆ เอง แล้วก็อยากทำให้เขาให้มันดีงาม เลิศล้ำ เต็มอิ่ม สมบูรณ์อย่างนั้นๆ

ฉันทะนี้สำคัญนัก คนไทยลืมกันไปแทบหมดสิ้น จำกันได้แต่ตัณหา ก็เลยนัวเนียนุงนังอยู่กับเรื่องไม่เป็นเรื่อง ข้องจิตติดใจอยู่กับเรื่องที่จะเลิกจะละ แต่เรื่องที่จะทำ ที่จะเดินหน้า ที่จะต้องเอาจริง ไม่ค่อยคิดไม่ค่อยนึก ไม่รู้จักความอยากที่เป็นกุศล

ฉันทะนี้สำคัญนัก มันเป็นตัวเริ่มต้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "ธรรมทั้งปวง มีฉันทะเป็นมูล"[๑] คือ ฉันทะ ความอยากอันนี้ เป็นต้นทาง เป็นที่ตั้งต้น เป็นจุดเริ่มของกุศลธรรมความดีงามทั้งปวง ธรรมที่พูดกันมาแล้วมากมาย ว่าดีอย่างนั้นๆ ก็ดีจริงๆ แต่ถ้าคนไม่มีฉันทะ ธรรมที่ว่าดีๆ ทั้งหลาย ก็ดีอยู่อย่างนั้น นิ่งเงียบ ไม่ค่อยโผล่ออกมาแสดงตัวสักที

เด็กที่อยากเรียนอยากรู้ คือมีฉันทะ พอใครบอกว่าหนังสือเล่มนี้ดี ก็สนใจทันที พอได้อ่านสมใจ ก็มีความสุข แต่เด็กที่ไม่มีฉันทะ ไม่สนใจบางทีหนีเลย เด็กที่อยากให้พื้นบ้านสะอาด คือมีฉันทะ ขมีขมันไปหยิบไม้กวาดไปหาผ้ามากวาดมาเช็ดถูเอง และทำอย่างมีความสุข แต่เด็กที่ไม่มีฉันทะ (มีตัณหา อยากให้ตัวไม่ต้องเหนื่อยที่เรียกว่าขี้เกียจ การกวาดเป็นความทุกข์) ถ้าบอกว่าจะให้รางวัล จึงยอมฝืนตัณหาที่จะนอนลุกไปกวาดไปเช็ดถูด้วยตัณหาที่จะเอารางวัล

ถ้ามีเมตตา อยากให้เด็กๆ อยากให้ลูกหลานเป็นคนดี มีความเจริญงอกงาม ก็ต้องเอาใจใส่พยายามปลุกและปลูกให้เขามีฉันทะ เช่น ชี้ให้เด็กดูต้นไม้ ก็พูดคุยกับเขาว่าหนูเห็นต้นไม้ต้นนี้ดอกสวย ใบเขียวสด ไม่เหี่ยวแห้ง ดีใช่ไหม? เดินผ่านสนามหญ้าที่สดเขียวเรียบสะอาด ก็พูดชวนให้เขาชื่นชมความสะอาดเรียบร้อย พบเห็นอะไรมีเรื่องเก่า ก็เล่าเรื่องราวความเป็นมาให้เขาฟังเร้าความอยากรู้ ใฝ่เรียน ฯลฯ แค่อย่างนี้ ไม่นานนักฉันทะก็จะค่อยๆ มาจ่ออยู่กับใจของเขา และตัณหาก็จะถอย ค่อยๆ ห่างออกไปเอง

---

[๑] "ฉนฺทมูลกา สพฺเพ ธมฺมา" *(องฺ.อฏฺฐก.๒๓/๑๘๙/๓๕๑)* สำหรับผู้สนใจจริงจัง พึงทราบว่า "ฉันทะ" ในที่นี้เป็นคำกลางๆ แปลว่า ความพอใจ ใฝ่ อยาก ปรารถนา แยกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๑. **ตัณหาฉันทะ** ฉันทะที่เป็นตัณหา เป็นมูลของพวกอกุศล เช่นว่า อุปาทานขันธ์ ๕ มีฉันทะเป็นมูล เรียกสั้นๆ ว่า **"ตัณหา"**

๒. **กุศลฉันทะ** ฉันทะที่เป็นกุศล (มีหลายชื่อ: กัตตุกัมยตาฉันทะ, ธรรมฉันทะ, สภาวฉันทะ) เป็นมูลของพวกกุศล อย่างที่พูดข้างบน เรียกสั้นๆ ว่า **"ฉันทะ"**

เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา คนไทยรู้จักดี พูดกันบ่อย ท่านให้รู้หลักว่า[๒] ฉันทะนี่แหละเป็นต้นทางที่ออกมาแสดงตัวเป็นธรรมเหล่านี้ เรามาดู **ฉันทะ** ออกมาแสดงต่อคน เป็น ๔ ด้าน คือ

๑. *ฉันทะ* ปรารถนาดี อยากให้-อยากทำให้เขาได้ประโยชน์มีสุข เป็น**เมตตา**

๒. *ฉันทะ* ปรารถนาดี อยากให้-อยากทำให้เขารอดพ้นทุกข์ภัย เป็น**กรุณา**

๓. *ฉันทะ* ปรารถนาดี อยากให้-อยากทำให้เขาเจริญดีมีสุขยิ่งขึ้น เป็น**มุทิตา**

๔. *ฉันทะ* ปรารถนาดี อยากให้-อยากทำให้เขาอยู่ในธรรมในความถูกต้อง ให้เขาไม่ละเมิดธรรม ไม่ทำความผิดทุจริตเสียหาย เป็น**อุเบกขา**

นี่เป็นตัวอย่างให้รู้เข้าใจว่า ถ้าทำให้มีฉันทะขึ้นมาได้แล้ว ธรรมข้อย่อยข้อใหญ่มากมายจะพรั่งพรูตามมาไม่ยากไม่ช้าเลย งานการอย่างเลิศ การสร้างสรรค์ต่างๆ ปัญญาอย่างอุดมจะเข้ามาเป็นจุดหมาย เริ่มด้วยตัวทำงานที่เข้ามารับช่วงทันที คือความเพียรพยายามไม่ระย่อ

บุคคลสำคัญที่เรียกว่าเป็นมหาบุรุษ ต้องมีฉันทะแรงเข้มเป็นพิเศษ พระพุทธเจ้าทรงมีฉันทะเป็นพระคุณสมบัติในข้อที่ว่า ทรง "มีฉันทะไม่ลดถอย" (นตฺถิ ฉนฺทสฺส หานิ) จึงทรงบำเพ็ญพุทธกิจน้อยใหญ่ได้มากมายไม่มีหยุด เช่นว่า เด็กคนนี้ป่วยหนัก พ่อขี้เหนียวนัก ทำให้การรักษาผิดพลาด วันนี้จะตายแน่ๆ พระองค์ก็เสด็จไปแต่เช้า ไปช่วยทำให้เด็กนั้นสิ้นชีพโดยมีจิตใจสดใสมีความสุข ทรงคำนึงถึงชาวนาคนหนึ่งซึ่งอยู่ต่างเมืองว่า ขณะนั้นเขาจะต้องได้ฟังรู้เข้าใจธรรมเรื่องนี้ ก็เสด็จไปพระองค์เดียว ด้วยพระบาทเปล่า จนได้ทรงเทศนาให้เขาบรรลุผลที่เขาพร้อม ด้วยพุทธกิจมากมายด้วยฉันทะอย่างนี้แหละ จึงปรากฏเป็นพุทธคุณข้อมหากรุณา

บุคคลใดๆ จะเป็นพระโพธิสัตว์ได้ ต้องมีฉันทะเป็นคุณสมบัติใหญ่ที่ขาดไม่ได้ และฉันทะนั้นต้องแรงเข้มถึงขนาดที่ว่า เมื่อทำความดีทำกิจหน้าที่เพื่อธรรมเพื่อความจริงความถูกต้องดีงาม เพื่อทำให้คนพ้นทุกข์พ้นภัย จะเสียสละได้ทุกอย่าง เช่น จะไปช่วยคนทำความดีคนหนึ่ง ก็พยายามเต็มที่ เดินหน้าไป ไม่มีถอย ถ้าจำเป็นก็สละชีวิตของตนได้ (คุณสมบัติข้อนี้เรียกว่าฉันทตา)

ฉันทะนั้น สำคัญยิ่งนักขนาดนี้ อย่างที่พูดมาพอให้เห็นได้ แต่น่าแปลกใจนัก ทำไมชาวพุทธคนไทยแทบไม่รู้จัก

ฉันทะมาแล้ว รู้จักสบาย ทั้งได้ปราโมทย์ และเจอรมณีย์

ส่งปีเก่าแล้ว ก็รับปีใหม่ เป็นการเริ่มต้นครั้งใหญ่ พูดกันว่า ถ้าเริ่มต้นดี ก็มีหวังว่าจะดีต่อไปข้างหน้า ดังได้เห็นกันชัดว่า จะออกเดินทางถ้าตั้งต้นเข้าทางถูกแล้ว ก็หวังได้ว่าจะไปถึงจุดหมายจะเริ่มต้นปีใหม่ให้มีความสุข ก็ไม่ใช่สุขอยู่วันเดียว แต่ให้สุขต่อๆ ไป และถ้าจะให้ดี ก็สุขตลอดปี แล้วก็สุขตลอดไป

คนอยากได้อยากมีความสุข บอกแล้วว่าความสุขมาจากการได้สนองความอยาก พูดง่ายๆ ว่า สุขที่ได้สมอยาก สมปรารถนา

[๒] ดูพอรู้หลักที่ วิสุทฺธิ.๒/๑๒๕; วิสุทฺธิ.ฏีกา ๒/๑๓๖

ความอยากความปรารถนาที่ว่านั้น ก็คือฉันทะ หรือไม่ก็ตัณหา ฉันทะเป็นต้นทางของกุศล ตรงข้ามกับตัณหาที่เป็นต้นทางของบาปอัปมงคล ก็มาเลือกดูว่าจะไปทางไหน คือเลือกว่า จะสนองความอยากของฉันทะ หรือจะสนองความอยากของตัณหา

คนมีกิจกรรมทำอะไรกันต่างๆ ถ้าเป็นกิจกรรมบันเทิงสนุกสนาน ให้ตัวได้เสพรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสจับต้อง ได้บำเรอตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัสกาย นี่คือสนองความอยากของตัณหา อันนี้แบบนี้ ถ้าคนทั่วๆ ไป ชาวบ้านจะมีกันบ้าง ท่านไม่ว่าอะไร ขอแต่ให้ไม่ถึงขั้นที่เป็นการเบียดเบียนใครๆ ไม่ว่าจะเบียดเบียนตนเอง เช่น ทำให้เจ็บป่วย เสียสุขภาพ หมดเงินหมดทอง หรือเบียดเบียนคนอื่น หรือทั้งตัวเองและคนอื่น เช่น ทะเลาะวิวาท ตีกัน ฆ่ากัน เมาขับรถตกถนน หรือชนกัน ฯลฯ นี่คือ ให้คนรักษาศีล ๕ คุมกั้นตัณหาไว้ แล้วถ้าจะให้ดี ก็ให้ฉันทะพาคนเดินหน้าทำการที่ดีงามสร้างสรรค์ต่อไป

กิจกรรมสนุกสนานบันเทิงสนองตัณหานั้น ได้ผลแค่ผ่านไปทีหนึ่งๆ ไม่มีอะไรเจริญงอกงามที่จะเป็นผลดียืนยาว ถ้าถึงขั้นตั้งวงสุรา เล่นการพนัน หรือการเล่นแข่งขันที่มีการเบียดเบียนทำร้ายคนหรือสัตว์ อันนี้เป็นการเริ่มต้นไม่ดี ที่ร้ายแรง ท่านสอนไม่ให้ทำ

ใกล้จะสิ้นปีเก่า บางคนคิดว่า เราอยู่อาศัยบ้านหลังนี้มานาน เรียกว่าบ้านนี้รับใช้เรามาทั้งปี มีแต่จะเก่าจะโทรมลงไป นี่ใกล้จะขึ้นปีใหม่แล้ว เรามาสำรวจตรวจดูว่า อะไรชำรุดทรุดโทรมหรือควรทำให้มั่นคงแข็งแรง ให้สดใสดูใหม่งดงาม ก็ซ่อมแซมแต่งสรรให้มั่นให้ดี

ถ้าไม่ถึงกับต้องซ่อมแซมอะไร ก็ช่วยกันทำความสะอาด จัดแต่งวางตั้งอะไรๆ ให้งดงามเป็นระเบียบขึ้นมาใหม่ จะได้อยู่ในบ้านที่มีจิตใจสดชื่นแจ่มใสสมกับการรับปีใหม่ แล้วก็จะอยู่อาศัยในบ้านนี้ มีชีวิตจิตใจที่มีความสุขอยู่ต่อไปตลอดทั้งปี

ความอยากซ่อมแซมจัดสรรทำบ้านที่อยู่อาศัยให้แข็งแรงมั่นคงสะอาดเรียบร้อยนั้น เป็น ***ฉันทะ*** คืออยากทำให้มันดีของมัน ให้มันอยู่ในสภาพที่เต็มอิ่มสมบูรณ์ของมัน เป็นความอยากจากการเรียกร้องของจิตใจที่ซาบซึ้งในคุณค่าความดีความงาม โยงไปถึงปัญญาที่มองเห็นความจริงเห็นเหตุผลตามสภาวะของสิ่งทั้งหลาย

ความอยากของฉันทะนี้ แตกต่างเด่นชัดจากความอยากของ***ตัณหา*** ซึ่งเป็นความอยากจากการเรียกร้องของตัวตนตัวกู ที่จะเสพผัสสะทางตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัสกาย ที่จะได้จะเอา จะได้เด่นได้โก้ได้โตเป็นใหญ่ วนเวียนอยู่แค่กับความรู้สึก ไม่ไปถึงความรู้ที่เรียกว่าปัญญา พูดสั้นๆ ว่าอยู่กับอวิชชา

ความเป็นสุขสมอยากของตัณหา กรุ่นอยู่ใต้อวิชชานี้ ไว้ใจไม่ได้ เป็นภัยอันตราย ตรงข้ามกับความสุขสมปรารถนาของฉันทะ ที่ให้เกิดการสร้างสรรค์ มีคุณค่า เป็นคุณประโยชน์

ความสุขจากฉันทะนั้นมีได้ง่ายๆ เพราะอะไร เพราะมันเป็นธรรมดาอย่างนั้นเอง คนเรานี้มีเนื้อตัวแท้ๆ เป็นธรรมชาติ คือชีวิตที่อยู่ด้วยดินน้ำลมไฟ หรือดินน้ำอากาศอุณหภูมิ ที่เป็นอุตุของธรรมชาติตลอดเวลา ที่เรียกกันว่าสิ่ง

แวดล้อม (มันไม่ใช่แค่แวดล้อม แต่มันอยู่ข้างในด้วย เป็นเนื้อเป็นตัวของเรา) ถ้าธรรมชาติอยู่ดีก็เป็นสภาพเกื้อกูลให้ชีวิตอยู่ดีเป็นสุขได้

อย่างพระอรหันต์ ทำไมจึงมีความสุขทุกเวลา อย่างที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่อๆ มา พระอรหันต์เดินไปในป่าแดนภูเขา อยู่ในถ้ำ นั่งบนหน้าผา ใจมีความสุขเปล่งออกมาเป็น*คาถา* เช่นว่า

"ขุนเขาสีทะมึนดุจเมฆ งามเด่น มีธารน้ำเย็นใสสะอาด ดารดาษด้วยผืนหญ้าแผ่คลุม มีสีเหมือนแมลงค่อมทอง ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์...

พื้นภูผาน่ารื่นรมย์ ชุ่มฉ่ำด้วยน้ำฝน เป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าฤๅษี เซ็งแซ่ด้วยเสียงนกยูง ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์..."

แดนดอยถิ่นไพร ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน มีแต่หมู่เนื้อเสพอาศัย ดื่นดาไปด้วยหมู่นกนานาหลากหลาย ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์..."

ข้างใน จิตใจแจ่มใส ไม่มีเรื่องราวค้างคาขุ่นข้องเป็นฝุ่นควันของความคิดมาปิดกั้น ข้างนอกพื้นถิ่นดินฟ้าก็สะอาดสดใส ไม่มีฝุ่นควันพิษของความเจริญที่ผิดทางมาแปดเปื้อน เป็นที่รื่นรมย์ธรรมชาติภายในที่ประสานสอดคล้องถึงกันดีกับธรรมชาติภายนอกทั่วทั้งหมดนี้ เป็นความสุขง่ายๆ ที่ทุกคนควรมีเป็นพื้นฐานของชีวิต

สภาพพื้นถิ่นดินน้ำฟ้าอากาศสิ่งแวดล้อมที่สะอาดร้อนเย็นพอดีเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจนี้ เป็น "**สบาย**" หนึ่ง ในสบายทั้ง ๗ ที่ท่านย้ำกันมาให้จัดให้หาอันควรต้องมี ในการที่จะอยู่อาศัยเพื่อทำกิจของพระ เช่นจะเจริญสมาธิ ถึงชาวบ้านจะอยู่ทำมาหากิน ก็ไม่ควรละเว้น

จะสร้างความเจริญก้าวหน้า จะพัฒนาบ้านเมืองอะไร ก็ทำกันไป แต่ไม่ควรลืมว่า ต้องมา

ช่วยเสริมช่วยหนุนให้คนอยู่กันดี มี*สบายทั้ง ๗* **นี้ ตั้งแต่ อุตุสบาย** ที่ว่าไปเมื่อกี้ (เรียกตามคำบาลีเดิมว่า "อุตุสัปปายะ", อีก ๖ สบาย/สภาพเอื้อเกื้อกูล คือ สบายที่อยู่, สบายแหล่งอาหารหรือที่จับจ่ายสิ่งบริโภคอุปโภค, สบายการสื่อสารบอกเล่าข้อมูลที่เป็นสาระ, สบายคนใกล้ไกลมีแต่กัลยาณชน, สบายอาหาร, สบายอิริยาบถ)

การพัฒนาที่ทำให้อุตุเสียหายไม่สบาย ถือกันว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน แต่ถ้าไม่สามารถพัฒนาให้มีสบายทั้ง ๗ ก็จะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไปไม่ได้

หันกลับมาดูหลักกันอีกหน่อย "ฉันทะ" เป็นตัวเริ่มต้นการทำงานของจิตใจที่ดี คนเรานี้มีลมหายใจเป็นชีวิต ดังที่เรียกกันว่าลมปราณทีนี้ แค่หายใจเป็น คือรู้จักหายใจให้ดี ก็จะได้ทั้งสุขภาพกาย และใจก็มีความสุข เรียกว่าเป็นการปฏิบัติธรรม

รู้อย่างนี้แล้ว ก็มีฉันทะในการที่จะหายใจ พอตั้งใจหายใจดีด้วยฉันทะ ก็เกิดมี**ปราโมทย์** ที่เป็นตัวต้นทางที่ตั้งต้นของความสุข[๓] นี่แหละ คนที่รู้เข้าใจหลักนี้ แค่อยู่กับลมหายใจก็มีความสุข

---

[๓] ฉนฺทวเสน ตโต สุขุมตรํ ทีฆํ อสฺสาสปสฺสาสํ อทฺธานสงฺขาเต อสฺสสโตปิ ปสฺสสโตปิ ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ. ขุ.ปฏิ.๓๑/๓๙๐/๒๖๕ (เมื่อหายใจเข้าหายใจออกยาวละเอียดกว่านั้นโดยมี**ฉันทะ**ในเวลาที่นับยาว **ปราโมทย์** ก็เกิดขึ้นแก่เธอผู้หายใจเข้าบ้างหายใจออกบ้าง)

ไม่ต้องพูดถึงว่า ถ้าทำได้ดี เข้าทาง ก็จะก้าวต่อๆ ไป ถึงได้สมาธิ เป็นต้น

คนที่มีจิตใจพัฒนาดีแล้ว พบเห็นเจอะเจอธรรมชาติที่งามสะอาดสมบูรณ์ดี เช่นเห็นต้นไม้มีใบสดเขียวขจี พร้อมดอกผล มีลำต้นงามแข็งแรง ก็เกิดฉันทะ พอใจชื่นชมรื่นรมย์ยินดี มีปราโมทย์

เมื่อเห็นต้นไม้นั้นงามสมบูรณ์เป็นปกติดีอยู่ คนที่มีฉันทะก็อยากก็ปรารถนาให้ต้นไม้นั้นงามสมบูรณ์ดียืนนานต่อไป (ความปรารถนาอย่างนี้ ถ้ามีต่อคน เรียกว่า **เมตตา**) ตอนนี้ ถ้าอยู่ในฐานะ มีโอกาส เขาก็จะดูแลบำรุงรักษาให้ต้นไม้นั้นงดงามดีอยู่เรื่อยไป

แต่ถ้าเห็นต้นไม้นั้นเหี่ยวแห้งทรุดโทรมลงไป เขาก็อยากแก้ไขช่วยทำให้ต้นไม้นั้นฟื้นตัวงดงามสมบูรณ์ขึ้นมาใหม่ (ฉันทะอย่างนี้ ถ้ามีต่อคน เรียกว่า **กรุณา**) ตอนนี้ ถ้ามีโอกาส เขาก็จะมารดน้ำ ตัดแต่ง พรวนดิน ใส่ปุ๋ย เป็นต้น แล้วแต่จะแก้ไขอย่างไรให้ต้นไม้ดีขึ้นมาได้

ทีนี้ ถ้าเห็นต้นไม้นั้นฟื้นตัวกลับงอกงามดีขึ้น เขาก็พลอยดีใจไปกับต้นไม้นั้น (ฉันทะอย่างนี้ ถ้ามีต่อคน เรียกว่า **มุทิตา**) แล้วก็บำรุงต้นไม้นั้นเป็นการใหญ่ ให้มันงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

ต่อมา โดยไม่อาจคาดหมาย วันหนึ่ง ต้นไม้นั้นถูกฟ้าผ่ายืนต้นตาย เขามองดูแล้ว ก็รู้เข้าใจเหตุผลและความจริง แล้วก็มีใจสงบเป็นกลาง วางใจยอมรับตามความเป็นจริงนั้น (ฉันทะอย่างนี้ ถ้ามีต่อคน เรียกว่า **อุเบกขา**) แล้วเขาก็จัดการกับต้นไม้นั้นให้เรียบร้อย ไม่ให้เป็นของที่เสียหายแก่พื้นที่นั้นต่อไป

ธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อม ที่งามสะอาดสมบูรณ์ดีอย่างต้นไม้ที่แข็งแรงสดเขียวขจีนั้น เรียกว่าเป็น**รมณีย์** แปลกันว่ารื่นรมย์ พูดสั้นๆ ว่า **รมย์** (บาลี: รมฺม)

พระอรหันต์ และท่านที่มีปัญญา มีจิตใจประณีต จะมองเห็นคุณค่าความดีงามความสำคัญของสภาพรมณีย์ ว่าเป็นสภาพที่เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจและความดำรงอยู่ดำเนินไปและเจริญงอกงามของมนุษย์และสังคมของเขา ตั้งแต่การอยู่ดีกินดีของชาวบ้าน และการศึกษาเล่าเรียนเป็นต้นไป

รับปีใหม่ จะให้สุขสันต์ตลอดปี ต้องพร้อมใจสมานฉันท์ ทำถิ่นทำบ้านให้เป็นรมณีย์

คนไทยชาวพุทธทั่วๆ ไป จำกันได้ว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ต้นมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แต่ถ้าถามว่าทำไมจึงเสด็จไปประทับอยู่และตรัสรู้ที่นั่น คงมีน้อยคนตอบได้ จึงต้องเล่าทบทวนความจำกันให้แม่นและแน่นสักหน่อย

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะโพธิสัตว์เสด็จออกบรรพชาแล้ว ได้เสด็จไปทรงศึกษาทดลองปฏิบัติในสำนักอาจารย์ใหญ่สำคัญๆ สมัยนั้น จนจบความรู้ของอาจารย์แล้ว ทรงทราบว่ามิใช่ทางให้ถึงจุดหมาย จึงเสด็จไปทรงค้นคว้าทดลองตามแนวทางของพระองค์เอง

ครั้งนั้น พระองค์เสด็จไปหาสถานที่ถิ่นเหมาะ ทรงจาริกไปในมคธรัฐ จนมาถึงถิ่นที่เรียกว่าอุรุเวลาเสนานิคม ณ ที่นั้น ทรงพบถิ่นที่เหมาะดังที่ตรัสในวาระนั้นว่า

"รมณีโย วต ภูมิภาโค"

"พื้นถิ่นนี้ เป็นที่รมณีย์หนอ มีไพรสณฑ์ร่มรื่น น่าชื่นบาน ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใสเย็นชื่นใจ ชายฝั่งท่าน้ำก็ราบเรียบ ทั้งโคจรคามก็มีอยู่โดยรอบ เป็นสถานที่เหมาะจริงหนอที่จะบำเพ็ญเพียร สำหรับกุลบุตรผู้ต้องการทำความเพียร"

ที่อุรุเวลา ณ ถิ่นอันเป็นรมณีย์นี้ เจ้าชายสิทธัตถะโพธิสัตว์ได้ประทับบำเพ็ญเพียรทดลองค้นคว้าปฏิบัติอยู่นาน ๖ ปี ในที่สุด ก็ได้ตรัสรู้ที่ต้นมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา จึงถือว่า ถิ่นรมณีย์ ที่อุรุเวลา ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรานี้ เป็นที่ตั้งต้นของพระพุทธศาสนา

เรื่องราวในพุทธประวัติตอนนี้ ต้องเล่าย้ำให้ได้ยินกันบ่อยๆ ให้จำกันได้แม่นว่า **"ถิ่นรมณีย์เป็นที่ตั้งต้นของพระพุทธศาสนา"** และก็ควรจำคำตรัสครั้งนั้นไว้ด้วย ที่ว่า **"รมณีโย วต ภูมิภาโค"** ถิ่นนี้เป็นที่รมณีย์หนอ

พระพุทธเจ้า ก่อนจะตรัสรู้ ทรงแสวงหาถิ่นรมณีย์เป็นสถานที่เหมาะที่จะทรงบำเพ็ญเพียร แสดงว่าในการศึกษาค้นคว้าปฏิบัติธรรม พึงถือเป็นสำคัญที่จะต้องให้ได้ถิ่นสถานที่เป็นรมณีย์

หลักข้อนี้ ชาวพุทธได้ถือเป็นคติสืบกันมาตั้งแต่พุทธกาลทีเดียวว่า ถิ่นที่จะเป็นวัด ต้องสร้างต้องจัดให้เป็นรมณีย์ แต่แล้วผ่านกาลยาวนาน กลายเป็นว่าได้ถือปฏิบัติกันมาแบบเคยชิน แล้วโดยไม่รู้ตัว ก็เลือนรางจางไปจากสำนึกจนแทบจะหายไป จึงควรต้องยกขึ้นมาย้ำเตือนกันให้มั่นให้แน่น

ไม่เฉพาะวัดเท่านั้น คติการทำถิ่นให้เป็นรมณีย์นี้ พุทธิกชนชาวบ้านก็ต้องถือเป็นสำคัญที่จะต้องจัดทำดูแลรักษาถิ่นที่อยู่อาศัยให้เป็นรมณีย์ มีเรื่องราวเล่าไว้ในคัมภีร์เป็นตำนานสำคัญ ที่ท่านสอนให้ถือเป็นแบบอย่างในการ

ทำบุญขั้นพื้นฐาน ที่จะทำให้ชุมชนชาวหมู่บ้านอยู่กันดีมีความสุข และในเมืองไทย พระสงฆ์ก็นำมาเทศน์สอนชาวบ้านสืบกันมา เพิ่งจะเลือนรางจางหายลืมกันไปเมื่อค่อนศตวรรษมานี้เอง

เรื่องที่ว่านั้น มาในตำนานพระอินทร์ มักพ่วงมากับการเทศน์เรื่องวัตรบท ๗ ของพระอินทร์ เป็นเรื่องของกลุ่มหนุ่มดาวดึงส์ ซึ่งมีน้ำใจสมานฉันท์พากันบำเพ็ญประโยชน์ ทำหมู่บ้านถิ่นที่อยู่อาศัยให้อุดมสมบูรณ์ ทั้งธรรมชาติงดงามรื่นรมย์และถิ่นคนก็สะอาดเรียบร้อยสะดวกปลอดภัย เรียกว่าเป็น**รมณีย์** ที่น่าชื่นชมภูมิใจของชุมชนคนในถิ่นเป็นการทำบุญพื้นฐานที่เป็นการทำให้คนมีความสุข

เรื่องพระอินทร์ และเรื่องกลุ่มหนุ่มดาวดึงส์มีมฆมาณพเป็นหัวหน้า ที่ทำบุญด้วยการทำถิ่นให้เป็นรมณีย์นั้น คนไทยเคยรู้กันดีและมีความสำคัญในวัฒนธรรมไทย พอจะเห็นได้จากพระราชปุจฉาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ที่ตรัสถามพระสงฆ์มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน ซึ่งมีเรื่องพระอินทร์ และเรื่องมฆมาณพ ในพระราชปุจฉาครั้งต้นๆ แทบทุกครั้ง (พระราชปุจฉาที่ ๒, ๓, ๕ และ ๖)

คนไทยภูมิใจกันมาว่าบ้านเมืองนี้มีแผ่นดินมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ดังที่มักอ้างคำเก่า

เล่ากันมาว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ที่จริง "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" อันนั้นเป็นของที่ธรรมชาติมีไว้ให้ เราไม่ต้องทำอะไรมาก ได้แต่เก็บผลเอาประโยชน์

คนไทยควรจะภูมิใจได้แท้จริง ต่อเมื่อตัวเองได้เป็นผู้ทำ เป็นผู้สร้างสรรค์ด้วย นั่นคือ "ทำถิ่นไทยให้เป็นรมณีย์"

คำว่า ถิ่นเป็นรมณีย์นั้น มีความหมายรวมทั้งธรรมชาติก็อุดมสมบูรณ์ และที่คนอยู่อาศัยก็เรียบร้อยรื่นรมย์ จึงจะสมที่จะเป็นความภูมิใจของคนไทยว่า เราได้ช่วยดูแลรักษาส่งเสริมธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ พร้อมกับทำที่กินที่อยู่ที่สังสรรค์ของคนให้เรียบร้อยงดงามไปด้วยพร้อมกัน

เวลานี้ คำอ้างที่เคยภูมิใจกันมาว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" นั้น คนไทยทำท่าจะพูดไม่เต็มปาก เพราะชักจะไม่ค่อยสมจริง จึงถึงเวลาที่จะฟื้นการทำบุญด้วยการทำถิ่นทำชุมชนให้เป็นรมณีย์ แล้วคนก็จะได้เกื้อหนุนธรรมชาติให้ "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ยั่งยืนต่อไป

เมื่อกี้ได้พูดถึงบางคนบางบ้าน มีฉันทะที่จะซ่อมแซมจัดแต่งบ้านให้มั่นคงแข็งแรงให้สดใสดูใหม่งดงาม รับการขึ้นปีใหม่ นั่นก็เข้าทางของการทำถิ่นให้เป็นรมณีย์ แต่ยังแคบได้แค่เป็นหน่วยย่อยๆ

คราวนี้ถึงเวลาที่ควรจะขยายออกไป ให้ได้ฉันทะที่เป็นสมานฉันท์ เป็นการร่วมมือพร้อมใจกันของคนในหมู่บ้าน หรือทั้งชุมชน มาทำบุญรับปีใหม่ร่วมกัน ด้วยการทำถิ่นไทยให้เป็นรมณีย์

ในประเพณีของพระพุทธศาสนา ถือการมีถิ่นรมณีย์เป็นเรื่องสำคัญ มีหลักบอกไว้ในคัมภีร์ให้รู้จักองค์ประกอบ เรียกว่า สมบัติ ๔ ของถิ่นรมณีย์ คือ

๑. มีน้ำอุดม พร้อมร่มพฤกษา (ฉายูทกสมบัติ)

๒. งามตาน่าเดิน ดูทัศนีย์ (ภูมิภาคสมบัติ)

๓. ไม่มีคนร้าย ได้เสวนาคนดี (บุคคลสมบัติ)

๔. มีทางไปไม่ลำบาก ให้ถึงโดยสวัสดี (คมนาคมนสมบัติ)

โดยเฉพาะที่สำคัญเป็นแกนขาดไม่ได้ คือข้อ ๑ ที่ว่าพร้อมด้วยร่มไม้และสายน้ำ คืออุดมด้วยพืชพันธุ์ต้นไม้ใหญ่น้อย มีแหล่งน้ำ บึง บ่อ สระ นที พร้อมบริบูรณ์

ปีหนึ่งๆ เมื่อใกล้จะถึงปีใหม่ ก็คือเป็นสัญญาณบอกคนในหมู่บ้าน ในชุมชน ให้สามัคคีกัน รวมฉันทะเป็นสมานฉันท์ ร่วมแรงร่วมใจ ทำถิ่นที่อาศัยให้ความเป็นรมณีย์ที่งามสะอาดรื่นรมย์สดใส ฟื้นขึ้นมารับกันกับปีใหม่ ให้ทุกคนมีความสุขสมานขึ้นมาเป็นฐาน แล้วจะสนุกสนานบันเทิงอะไรแถม ก็ว่ากันไปตามที่เหมาะที่ควร

รับปีใหม่อย่างที่ว่ามานี้ เป็นทั้งทำบุญ ได้ปฏิบัติธรรม เป็นมงคลแท้จริง และเป็นความสุขที่มั่นคงยั่งยืน สุขวันขึ้นปีใหม่แล้ว จะสุขตลอดปี ก็มั่นใจ จะสุขตลอดไป ก็สมจริง

ตั้งเป็นหลักไว้เลยว่า: *รักษาถิ่นให้เป็น **รมณีย์** มีใจ**ปราโมทย์** สดชื่นแจ่มใส* และ *ให้**ฉันทะ**มานำที่จะทำทุกอย่างให้งามให้ดี*

แล้วก็จะใหม่ตลอดปี มีความสุขตลอดไป

บารมีปีใหม่

ปฏิทินชีวิต น่าคิดใคร่ครวญ
เร็วพลัน ผันผวน เรื่องด่วน ชั่วดี
กำหนดล่วงหน้า อนิจจา แทนที่
ปรับใจ กาย วจี ฝึกชีวี ปล่อยวาง
มองโลก ด้วยธรรม เลิกคลำ เส้นทาง
จูดใจ ไสวสว่าง ก้าวย่าง ปัญญา
เท่าทัน ทบทวน สองกระบวน ทีท่า
หฤหรรษ์ ปัญหา ผู้กล้า เผชิญกรรม
ยิ้มแย้ม แต้มแต่ง โลกแล้ง เลิศล้ำ
พูดเพราะ ถ้อยคำ เป็นผู้นำ สนทนา
ตั้งสัจจะ อธิษฐาน ไม่นาน ล่วงหน้า
ตั้งด้วย ปัญญา ศรัทธา นำทาง
เดินตาม สัจจะ เอาชนะ ตนบ้าง
ไม่เว้น ไม่วาง เสริมสร้าง บารมี
กุศลธรรม ฉันทะ ตั้งสัจจะ อย่างดี
เหนื่อยหน่าย ไม่หนี ความดี ขึ้นบันได
อ่านจิต ให้กระจ่าง ทุกอย่าง โยงใย
เลิกโกรธ โทษใคร ปรับใจ เราจริง
อ่านหนัง- สือดี ทุกที่ อย่าทิ้ง
หนังสือ คือสิ่ง ไฟผิง คลายหนาว
ไปไหน พกพา หนังสือหนังหา ทุกก้าว
เป็นหนุ่ม เป็นสาว ทุกคราว ทุกคน
โทรศัพท์มือถือ เป็นสื่อ สับสน
สิ่งเสพ ติดตน เถอะใช้ปน ปัญญา
อย่าก้ม กดจิ้ม ยากยิ้ม ใบหน้า
ทำลาย สายตา มินำพา มิตรสัมพันธ์
เทคโนโลยีมีคุณ ใช้ทำบุญ ขึ้นสวรรค์
มิหมกมุ่น เมามัน พระอรหันต์ ใช้เป็น
กิเลสหนา ตัณหาเยอะ เปื้อนเปรอะ เน่าเหม็น
เทคโนโลยี เลือดเย็น กลายเป็น ฆาตกร

ออกกำลัง กาย จิต ลดฤทธิ์ เดือดร้อน
เปื้อนเปรอะ เปียกปอน จะนำพร มาให้เรา
เหงื่อคือ น้ำมนต์ ไล่สับสน โศกเศร้า
ร่างกาย สบายเบา จิตบรรเทา ทุกข์ทน
ออกกำลัง แบบฉลาด เช่นกวาด ท้องถนน
ออกแรง แห่งตน หลุดพ้น อ่อนแรง
ทำบุญ ปลูกป่า นำชีวา กล้าแกร่ง
พากเพียรเปลี่ยนแปลง โลกแล้ง ลดลง
ทำบุญ สร้างบ่อ บุญต่อ เสริมส่ง
สดชื่น ยืนยง มั่นคง มิคลาย
น้ำฝน บนฟ้า มีค่า เหลือหลาย
อาบเลี้ยงใจกาย ความหมาย มากมี
สร้างแท็งก์ น้ำฝน บุญกุศล ล้นปรี่
เทวดา มายินดี คนแจกฟรี น้ำฟ้า
สร้างที่ พักเถิด ล้ำเลิศโลกหล้า
คนเดินทาง ค้างคา บุญนำพา เพิ่มพูน
ให้ห้องน้ำสะอาด จะไม่ขาด ไม่สูญ
ล้นเหลือ เกื้อกูล ชีวิตจำรูญ จำเริญ
เตรียมพร้อมซ้อมตลอด มิแห้งขอด ไม่ขาดเขิน
ไม่เตลิด เพลิดเพลิน มิมองเมินรู้ประมาณ
เป็นชาวพุทธที่แท้ เหลียวแลรอบด้าน
หยิบยื่นปัญญาญาณ ทำทาน พุทธธรรม
ช่วยคนให้ช่วยคน บุญกุศล เลิศล้ำ
สร้างคุณ หนุนนำ ต้มยำ ทางปัญญา
ไม่อ้อนวอนร้องขอ ไม่มัวหงอ ปัญหา
ไม่มัวนั่งแผ่เมตตา ในมุ้งผ้า เพลิดเพลิน
สวัสดีปีใหม่ ด้วยจิตใจ จำเริญ
มิประมาท มองเมิน พกหน้ากากอนามัย
ล้างมือสม่ำเสมอ มิพลั้งเผลอ ล้างใจ
พยายาม ถือสามไตร ตลอดไป มิใช่ตลอดปี

ประพันธ์โดย สมณะเพาะพุทธ จนฺทเสฏฺโฐ

คิดถึงพ่อหลวง กองบรรณาธิการ

ศิลปะไทยสมัยรัชกาลที่ ๙

สัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติ อาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร

เนื่องจากอาจารย์เป็นหนึ่งในบรรดาจิตรกรที่ได้รับคัดเลือกให้ถวายงานวาดภาพในหนังสือ พระมหาชนก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ จะขอให้อาจารย์เล่าสบายๆ ถึงขั้นตอนทั้งหมดตั้งแต่ได้รับการติดต่อ มีศิลปินท่านใดบ้าง ไปเข้าเฝ้าครั้งแรกเป็นอย่างไร ใครเป็นคนแบ่งงาน และอาจารย์ได้รับส่วนใด พระเจ้าอยู่หัวตรัสอะไรบ้างในวันที่ทรงพบกับศิลปินทั้งหมดครั้งแรก

หนังสือบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เริ่มจาก**คุณชูเกียรติ อุทกะพันธุ์** ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวงให้เข้าเฝ้าและมีพระราชกระแสรับสั่งให้โรงพิมพ์อัมรินทร์จัดพิมพ์หนังสือพระมหาชนกในบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ คุณชูเกียรติจึงน้อมรับด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม และมอบหมายให้**ศาสตราจารย์เกียรติคุณ พิษณุ ศุภนิมิต** เป็นผู้ออกแบบรูปเล่มของหนังสือ จากนั้นท่านอาจารย์จึงได้รับมอบหมายหน้าที่ เชิญศิลปินหลายๆ ท่านเตรียมผลงาน เพื่อถวายให้ในหลวงทรงมีพระราชวินิจฉัยต่อไป ท่านอาจารย์พิษณุ และคุณชูเกียรติได้สรุปแนวทางการเลือกรูปแบบศิลปะ แบบแนวประเพณีไทย ว่าน่าจะเหมาะกับหนังสือเล่มนี้

ต่อมาท่านอาจารย์จึงเชิญศิลปินทั้ง ๘ ท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ประหยัด พงษ์ดำ อาจารย์พิชัย นิรันต์ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ปรีชา เถาทอง อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ อาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร อาจารย์ธีระวัฒน์ คะนะมะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนติกร ชินโย และอาจารย์จินตนา เนียมศิริ นอกจากการเตรียมผลงานของตัวเองแล้ว ผมได้แนบหนังสือภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ไปด้วย

ขั้นตอนการดำเนินงานต่อมา คุณชูเกียรติได้เชิญศิลปินทั้ง ๘ ท่าน มาพบกับนักวิชาการทั้ง ๖ ท่าน คือ ท่านผู้หญิงดุษฎี จาติกวณิช อาจารย์จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ ศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ อาจารย์วิญญู ณ ถลาง

อาจารย์ธรรมเกียรติ กันอริ และอาจารย์เจริญ-จิตต์ ณ สงขลา เพื่อร่วมกันตีความในบทพระราชนิพนธ์ วิธีการทำงานแบบมีนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในด้านศิลปะ มีประโยชน์มาก ศิลปินจะได้เข้าถึงเนื้อหาได้กระจ่างขึ้น และเป็นการช่วยกรองให้ศิลปินอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำภาพร่างออกแบบขึ้นทูลเกล้าถวาย

ส่วนศิลปินก็ช่วยกันกำหนดแนวทางของศิลปะ จะเป็นรูปแบบไหนดี เพราะศิลปินที่ถูกเชิญมา ทางผู้จัดทำพยายามสุ่มเดาหลายๆ รูปแบบ และเลือกตัวศิลปินผู้มีอายุในวัยแตกต่างกัน โดยคาดว่าพระเจ้าอยู่หัวน่าจะทรงเลือกแบบใดแบบหนึ่ง

เหล่าศิลปินได้ร่วมกันสรุปแนวโครงของภาพ โดยเริ่มจากบทแรกๆ เป็นการเขียนภาพแบบประเพณี และค่อยๆ คลี่คลายให้บทท้ายๆ เป็นภาพศิลปะแบบร่วมสมัย เมื่อกำหนดแนวทางของรูปแบบศิลปะได้แล้ว ศิลปินก็พากันเลือกบทว่าตอนไหนใครอยากเขียน ปรากฏว่าบทต้นๆ ให้เขียนแบบประเพณีไม่มีใครเลือก จึงต้องตกเป็นหน้าที่ของผมเอง เพราะเลือกช้ากว่าคนอื่นๆ และศิลปินท่านอื่นๆ ต่างมีความเห็นว่า เหมาะสมแล้วที่ให้ผมเขียน เพราะบทแรกๆ มีฉากสงครามกลางเมือง

เวลาแห่งการรอคอยการโปรดเกล้าเรื่องลงมา สักระยะหนึ่งผลออกมาเป็นที่น่าแปลกใจมาก ด้วยพระเมตตาต่อศิลปิน ทรงมีพระกระแสรับสั่งว่า โปรดให้ศิลปินที่เสนอทุกคนทำงานร่วมกัน เมื่อออกมาเช่นนี้ เราทั้งดีใจจะได้ถวายงาน แต่ในใจมีความกังวลมาก ยังไม่มั่นใจว่า จะทำงานได้สมพระเกียรติ อีกประการหนึ่งศิลปินแต่ละคนต่างก็มีอัตตาของตนเป็นที่ตั้ง จะร่วมกันทำงานอย่างไร ในที่สุดทุกคนก็ยอมปรับงานของตัวเองให้ผลงานมีรูปแบบเชื่อมต่อกันอย่างกลมกลืน มีเอกภาพ **ด้วยพระบารมีของพระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมของศิลปินทุกคน** นึกถึงแต่ความตั้งใจถวายงานให้ดีที่สุด

กาลต่อมาวาระสำคัญก็มาถึง ในหลวงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งผ่านคุณชูเกียรติ ให้นำศิลปินเข้าเฝ้า รับการถ่ายทอดแนวคิดและเนื้อหาจากในหลวง เป็นความบังเอิญจริงๆ วันนั้นผมยังมีเสวนาศิลปะอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น การจะเข้าเฝ้าเมื่อไร ไม่มีหมายกำหนดการล่วงหน้า ด้วยพระองค์ทรงงานมากมายจนแทบไม่มีเวลาแจ้งล่วงหน้านานนัก ผมจึงรับการถ่ายทอดเกี่ยวกับพระราชปฏิสันถารจากคุณชูเกียรติ

ในวันนั้นการเข้าเฝ้าครั้งแรกที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ทรงมีพระราชหฤทัยเบิกบานทรงพระเกษมสำราญยิ่ง ที่ทรงมีโอกาสได้สนทนาเรื่องศิลปะกับศิลปิน ทรงพระราชทานเวลาหลายชั่วโมงในการเข้าถวายงานครั้งนี้ ผมเองได้ทราบภายหลังว่าพระองค์ทรงโปรดภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนัง**วัดพุทธปทีป** ที่ลอนดอน ประเทศอังกฤษ ซึ่งอาจารย์เฉลิมชัยและผมเป็นผู้เขียน พระองค์ท่านทรงพอพระราชหฤทัย ที่ศิลปินเขียนภาพ

แบบประเพณีแต่ได้สอดแทรกเรื่องราวในปัจจุบันผสมผสานอยู่ในภาพ และที่น่าจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เราได้ข้อสรุปที่ชัดเจนของรูปแบบงานศิลปะในบทพระราชนิพนธ์เล่มนี้

แนวการทำงานของพระองค์ทรงมีความคิดทันสมัยมาก ในการให้ศิลปินหลายคน มีส่วนร่วมในหนึ่งโครงการ พระองค์ทรงเป็นผู้นำ ศิลปินทั้ง ๘ คน มีหน้าที่เพียงผู้ถ่ายทอดเนื้อหาและความคิดของพระองค์ จากบทพระราชนิพนธ์ ดังนั้น ผลงานทั้งหมดลิขสิทธิ์จึงเป็นของพระองค์ท่าน พระองค์ทรงเข้าพระราชหฤทัยศิลปะเป็นอย่างดี ทรงเซ็นเซอร์งานทุกชิ้น ให้ดูเฟื่อง การแสดงออกของผลงาน ไม่ใช่นิ่งจนเกินไป ขาดชีวิตชีวา และทรงรับสั่งว่าไม่ให้งานดูฟุ้งจนเกินไป จึงต้องคอยควบคุมการทำงานไม่ให้ออกนอกลู่นอกทางนัก

อาจารย์รู้สึกอย่างไรที่ได้รับเลือกให้ถวายงาน เมื่อเข้าเฝ้ารู้สึกอย่างไร อาจารย์ประทับใจอะไรบ้างในการเข้าเฝ้าครั้งแรก

ผมเองเสียดายมากสำหรับการไม่ได้เข้าเฝ้าครั้งแรก ในครั้งนั้นขาดผมเพียงคนเดียว

เมื่อได้ถวายงานแล้ว ได้เข้าเฝ้าบ่อยไหม ประมาณกี่ครั้ง แต่ละครั้ง ท่านตรัสอะไรบ้าง แนะนำอะไรบ้าง ท่านพอพระราชหฤทัยในผลงานของจิตรกรหรือไม่

ขั้นตอนของการดำเนินงานหลังจากการเข้าเฝ้ารับทราบ และเข้าใจถึงเนื้อหาของงานแล้ว คุณชูเกียรติได้จัด workshop ที่บ้านพักจังหวัดนครนายก ให้ศิลปินและนักวิชาการได้ใช้เวลาทำงานร่วมกันจนเข้าใจ ความคิดตกผลึกแล้ว หลังจากนั้นต่างคนต่างแยกไปสเก็ตช์งานที่บ้านตัวเองตามที่ได้รับมอบหมาย และกำหนดนัดรวมงานเบื้องต้นส่งผลงานให้ทรงพระราชวินิจฉัยต้องปรับแก้ไขอะไรบ้าง ดำเนินงานทุกขั้นตอนตั้งแต่การเขียนลายเส้นบนกระดาษ เมื่อผลงานผ่านแล้วจึงนำผลงานนั้นมาขยายและลงสีบนผ้าใบ

ในระหว่างนี้พวกเราไม่ได้เข้าเฝ้า เนื่องจากพระองค์ทรงพระประชวร ประทับรักษาอยู่โรงพยาบาลศิริราช คุณชูเกียรติจะเป็นผู้นำผลงานในแต่ละขั้นตอนเข้าถวาย แล้วทรงมีพระราชวินิจฉัยอย่างไร ก็จะแจ้งให้ศิลปินทราบ

คุณชูเกียรติเล่าให้ฟังว่า ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงทอดพระเนตรงานอย่างละเอียดมาก และนำผลงานไปทอดพระเนตรถึงในห้องพระบรรทม พระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยถึงการพัฒนางานดีขึ้นเป็นลำดับ

อาจารย์พอใจในผลงานที่ทำถวายแค่ไหนเพียงไร

หลังจากที่ผมได้รับมอบหมายให้เขียนภาพจิตรกรรมแบบประเพณีในการถวายงานครั้งนี้ ความสำเร็จของงานนี้ ทำให้ผมมีแรงจูงใจกลับมาศึกษาศิลปะแบบประเพณีมากขึ้น ผมซาบซึ้งและเข้าใจในคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังและหมั่นแสวงหาแรงบันดาลใจจากศิลปะในวัดเสมอ ผมพอใจในส่วนงานที่ผมทำมาก ด้วยพระองค์ทรงเปิดกว้างทางความคิดใหม่ การเขียนแบบประเพณีก็จริง แต่ทรงพอพระราชหฤทัยที่ผมได้สอดแทรกศิลปะสมัยใหม่ และเรื่องราวในปัจจุบันให้อยู่ในงาน

แต่มีอยู่เหตุการณ์หนึ่งซึ่งผมตระหนกตกใจมาก หนังสือพระมหาชนกพิมพ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว เตรียมการเผยแพร่ แต่ด้วยความรอบคอบ

พิจารณาอย่างละเอียดของพระองค์ พระองค์ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งด่วนที่สุด ให้นำภาพจากสงครามในบทที่ ๕ ของผมมาปรับแก้ เนื่องจากมีเรื่องบางส่วนในภาพไม่เหมาะสม คือภาพรูปโทรทัศน์กำลังถ่ายทอดเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงเกี่ยวกับ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ และอีกส่วนหนึ่งซึ่งผมเขียนจากภาพทหารแต่งเครื่องแบบปัจจุบันกำลังตีกอล์ฟ ผมต้องรีบเดินทางไปแก้ไขภาพที่โรงพิมพ์ หนังสือที่พิมพ์เสร็จแล้วต้องถูกทำลายหมด และเริ่มพิมพ์ใหม่จากภาพที่ผมแก้ไขแล้ว หนังสือพิมพ์ครั้งแรกนี้ เหลือรอดออกมาเล่มเดียวที่อาจารย์พิษณุเก็บไว้

ต่อมาเมื่อมีโอกาสได้เข้าเฝ้า วันพบสื่อมวลชน ผมได้ถวายงานและฟังพระราชวิจารณ์จากพระองค์ ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งถึงปัญหาของงานชิ้นนี้ที่ต้องแก้ พระองค์ทรงรับสั่งว่า

"อยากจะให้เรื่องพระมหาชนกเน้นความเป็นกลาง ไม่ไปกระทบใคร หรือทำให้คนดูอาจตีความเป็นอย่างอื่น"

อ้อ...ผมลืมไป ภาพนี้มีต้องแก้อีกจุดหนึ่งคือผมเขียนภาพคนขี่ช้างจับตั๊กแตน ทรงให้แก้อาจจะฟุ้งเกินไป

อาจารย์คิดว่าได้เรียนรู้อะไรจากพระองค์ท่าน มีความประทับใจพระราชดำรัสใดที่จำได้ไม่รู้ลืม

ผมประทับใจในพระราชดำริของพระองค์มาก พระองค์ทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงรับสั่งว่า "เรื่องพระมหาชนกอาจยืนยาวเป็นหมื่นๆ ปี" ตรงนี้ล่ะที่จุดประกายความคิด ทำให้ผมเกิดจินตนาการใหม่ๆ ขึ้น เริ่มแรกยังคิดไม่ออก ด้วยความที่บทแรกเนื้อหาค่อนข้างราบเรียบ ความเข้าใจตรงนี้เอง ทำให้ผมสามารถสอดแทรกเหตุการณ์ปัจจุบันมาสื่อสารถึงเรื่องราวในอดีต เช่น ฉากสงครามกลางเมือง ผมเขียนภาพเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่ในศาลาบนกำแพง เพื่อสื่อสารถึงอนาคตจะเกิดสงคราม Cyber ตรงประตูเมืองมีรูปทวารบาลเป็นสัญลักษณ์การคุ้มครอง ผมเขียนภาพเครื่องสมองกลมาควบคุมส่วนภาพของเทคโนโลยีที่ซ่อนอยู่ใต้ดิน พระองค์ทรงโปรด ยังมีรายละเอียดของภาพซึ่งเป็นประเด็นมากในช่วงที่กรุงเทพฯ เกิดเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างเสื้อเหลืองกับเสื้อแดง คนดูก็ช่างสังเกตในภาพ มีรองเท้าแตะอยู่คู่หนึ่ง ข้างหนึ่งสีเหลือง ส่วนอีกข้างหนึ่งสีแดง คนดูวิพากษ์

วิจารณ์ว่า เรื่องในพระมหาชนกรู้ได้อย่างไรว่าจะเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น ผมสนุกกับการเขียนภาพฉากนี้มาก ผมจับอารมณ์ของภาพจากบทพระราชนิพนธ์ที่พระองค์ทรงประพันธ์ไว้ว่า "ไพร่พลของพระอริฏฐชนกถูกทหารของพระโปลชนกตะลุยหั่นแหลก" ผมประทับใจสำนวนการเขียนมาก

นอกจากนี้ยังมีอีกฉากหนึ่งของบทที่ ๒ ซึ่งผมเขียนเป็นภาพพระโปลชนกถูกจับขัง ตรึงโซ่ตรวนแต่หนีออกมาได้ ผมเขียนเล่าเรื่องตอนกำลังขี่ม้าหนีออกจากเมือง เมื่อพระองค์ทรงทอดพระเนตรภาพนี้แล้วทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า "เนื้อหาตอนนี้การออกจากเมืองไม่สำคัญ ความสำคัญอยู่ที่ว่า ด้วยความบริสุทธิ์ของพระโปลชนกทำให้เกิดปาฏิหาริย์โซ่ตรวนหลุดออกได้" การแก้ไขภาพนี้สอนผมให้เข้าใจถึงจินตนาการของภาพว่ามีความสำคัญกว่าการเขียนเล่าเรื่อง เป็นต้น พระองค์ทรงเข้าพระราชหฤทัยศิลปะได้ลึกซึ้งจริง ทรงมีพระราชดำรัสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับศิลปินได้อย่างสนุกสนาน

ได้ทราบมาว่า นอกจากงานวาดภาพในพระมหาชนกแล้ว อาจารย์ยังทำงานอื่นถวายอีก คือการรวบรวมภาพฝีพระหัตถ์ของพระองค์ท่าน งานนี้เป็นอย่างไร ขอความกรุณาเล่าขั้นตอน ความเป็นมาทั้งหมด

เริ่มตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นองค์ประธานพิธีเปิดงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๓ เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ ๒๕๐๕ เป็นครั้งแรก ถือเป็นนิมิตหมายอันดียิ่งสำหรับวงการศิลปะสมัยใหม่ของไทย ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ ๒๕๐๖ ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดนิทรรศการครั้งที่ ๑๔ ครั้งนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานภาพเขียนฝีพระหัตถ์เข้าร่วมแสดงเป็นครั้งแรกด้วย จำนวน ๖ ภาพ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานภาพเขียนฝีพระหัตถ์มาร่วมแสดงทุกปี

ผมเริ่มรู้จักงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๑ เป็นครั้งแรก เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ ๒๕๑๕ ผมตื่นเต้นมากที่ได้ชมภาพเขียนฝีพระหัตถ์เป็นครั้งแรก และได้ติดตามชมในทุกปี ผมมีข้อสงสัยอยู่ว่า พระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพทางศิลปะมาก แต่ทำไมบางปียังเห็นภาพที่เคยแสดงมาแล้วเวียนกลับมาแสดงอีก ในทัศนะของผมตอนนั้นสันนิษฐานว่า น่าจะมีผลงานมากกว่านี้

ต่อมาอีก ๒๕ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ผมเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยศิลปากร ตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม ในนามของมหาวิทยาลัยจึงได้ทำหนังสือขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ศึกษา รวบรวม และซ่อมแซมภาพเขียนฝีพระหัตถ์ ผมใช้เวลาทำงาน ๑ ปี สืบค้นสำรวจตามพระตำหนักต่างๆ จนรวบรวมผลงานพระองค์ท่าน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามสถานที่ต่างๆ มาไว้

รวมกันเป็นจำนวน ๑๐๒ ภาพ และทำการขึ้นทะเบียนผลงานทั้งหมดไว้

ต่อมา พ.ศ. ๒๕๔๓ พระองค์ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้นำผลงานติดตั้งเป็นการถาวรให้ประชาชนได้ชื่นชม ผมคาดว่าน่าจะยังมีผลงานมากกว่านี้ ยังมีอีกหลายสถานที่ที่ผมยังไม่ได้ไปสำรวจ ความจริงแล้วผมมีโครงการว่า เราน่าจะสร้างพิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ของไทย โดยเริ่มจากภาพเขียนฝีพระหัตถ์ เพื่อให้คนไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ได้รู้จักศิลปะของไทยด้วย

ความทราบถึงพระองค์ท่าน ช่วงเวลานั้นบ้านเมืองประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจพอดี จึงพระราชทานพระตำหนักสวนกุหลาบ ในพระราชวังดุสิต ให้เป็นสถานที่จัดแสดง ด้วยพระอัจฉริยภาพด้านศิลปะของพระองค์ ในความตั้งใจของผม ถ้าคนดูได้มีโอกาสเห็นผลงานของพระองค์ท่าน จะเข้าใจซาบซึ้ง และภูมิใจอย่างยิ่งที่ประเทศไทยของเรามีพระมหากษัตริย์ทรงงานศิลปะและเป็นศิลปินโดยแท้จริง

จากประสบการณ์ที่ได้ถวายงานกับพระองค์ท่าน อาจารย์ได้อะไรมาบ้าง ความรู้ ประสบการณ์ แง่คิด ฯลฯ

ในฐานะที่ผมเป็นศิลปิน มีความภาคภูมิใจเป็นที่สุดคือ ๑. ได้ถวายงานเขียนภาพประกอบในพระราชนิพนธ์พระมหาชนก ๒. ได้มีโอกาสศึกษารวบรวมภาพเขียนฝีพระหัตถ์มาไว้ด้วยกัน ก่อนหน้านั้นยังขาดการดูแล ๓. มีพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นศิลปินและทรงรอบรู้จริงทุกด้าน ทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ที่สำคัญพระองค์ทรงเป็น **"นักคิด นักทำ"** พระอัจฉริยภาพของพระองค์ทั้งหมด ก็เพื่อความเจริญของบ้านเมืองและประโยชน์สุขของพสกนิกรทั้งสิ้น ประสบการณ์ที่ผมได้เรียนรู้จากพระองค์ท่าน คือ **ถ้าคิดจะทำอะไรสักอย่าง ต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจรอบด้าน การทำงานศิลปะแบบบูรณาการ และเน้นให้เป็นคนช่างสังเกต ช่างจดจำ รู้จักใช้สิ่งของให้เกิดประโยชน์** ส่วนนี้ทำให้ผมเกิดแรงบันดาลใจในการนำวัสดุที่เหลือใช้มาสร้างสรรค์งานศิลปะ สุดท้ายก็คือ **การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ**

เนื่องจากในหลวงรัชกาลที่ ๙ ครองราชย์ยาวนานถึง ๗๐ กว่าปี คำว่า ศิลปะไทยประจำรัชกาลที่ ๙ มีหรือไม่ หากมีคืออย่างไร เราควรจำกัดความอย่างไร

ผมเคยได้ยินมานานและคิดติดตามตลอดมา เคยมีพระราชปรารภถึง "ศิลปะประจำรัชกาลที่ ๙" เป็นแบบไหน ? นับตั้งแต่ที่ผมได้ถวายงานพระมหาชนก และทราบว่าพระองค์ทรงโปรดภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังวัดพุทธปทีปและผลงานชิ้นที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่ง ซึ่งพระองค์ทรงงานด้วยพระองค์เอง คือการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังใน **พระวิหารพระพุทธรัตนสถาน** ณ พระบรมมหาราชวัง เรื่องเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับหอพุทธรัตนฯ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๙ ทรงออกแบบการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบประเพณีแนวใหม่

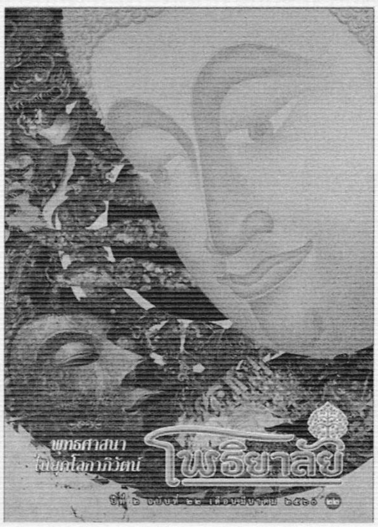
ปัจจุบัน ผลงานชิ้นนี้นับได้ว่า เป็นศิลปะประจำรัชกาลที่ ๙ ชัดเจนที่สุด แสดงถึงอัตลักษณ์ของไทย และเป็นศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน ดังนั้นศิลปินผู้ที่สนใจทำงานลักษณะนี้ต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งและรอบรู้ศิลปะ ทั้งแบบไทยประเพณีและศิลปะสมัยใหม่ด้วยกัน ดังเช่นพระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยศิลปะทั้ง ๒ แนวทางซึ่งแตกต่างกัน

ภาพปกวารสารโพธิยาลัย ผลงานอาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร ศิลปินแห่งชาติ สาขาจิตรกรรม

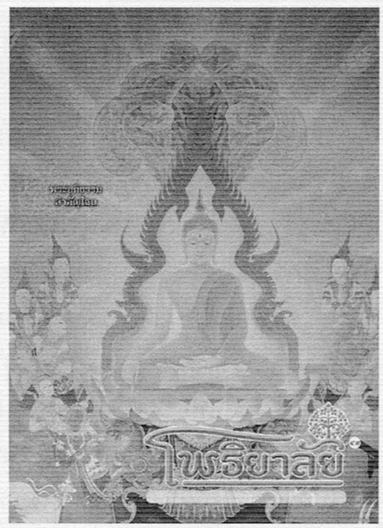

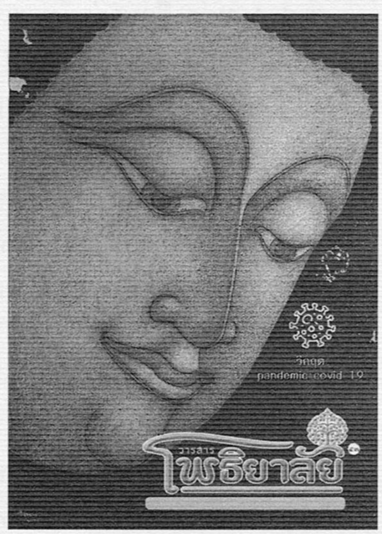

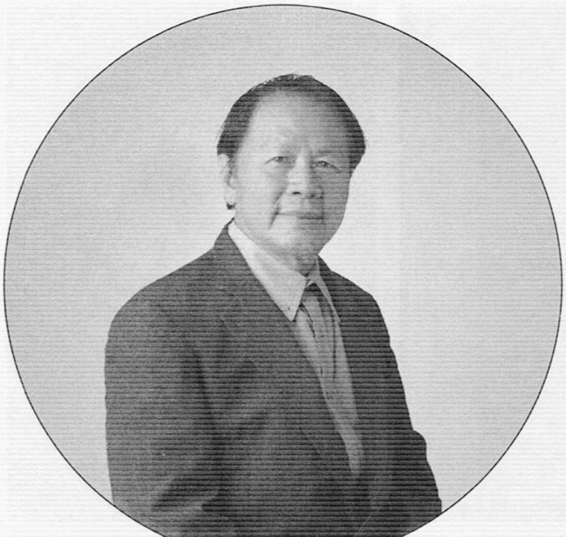

ประวัติ อาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร

เกิด : ๒๕ พฤษภาคม ๒๔๙๙ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ที่อยู่ : ๗/๕๐๕ หมู่บ้านชัยพฤกษ์ ซอย ๑๒ ถนนทวีวัฒนา ศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

ประวัติการศึกษา :

- ชั้นประถมศึกษาที่ โรงเรียนบ้านไร่เก่าสามร้อยยอด
- มัธยมศึกษาที่ โรงเรียนกุยบุรีวิทยา
- ชั้นวิชาชีพ (ปวส.) ที่โรงเรียนเพาะช่าง
- ระดับปริญญาตรี เกียรตินิยมอันดับ ๒ ปริญญาศิลปบัณฑิต (ศิลปไทย) คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. ๒๕๒๓ ศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ ได้รับประกาศนียบัตรทางด้านภาพพิมพ์ Certificate of Printmaking, Slade School of Fine Art, University College, London, England. พ.ศ. ๒๕๒๗

ประวัติการทำงาน :

- พ.ศ. ๒๕๓๗ อาจารย์ระดับ ๓ ภาควิชาศิลปไทย คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พ.ศ. ๒๕๓๙ - ๒๕๔๔ รองอธิการบดีฝ่ายศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๒ คณบดีคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานสำคัญ :

- จิตรกรรมฝาผนังสถานที่สำคัญหลายแห่ง ทั้งในและต่างประเทศ เช่น อาคารสำนักงานใหญ่ บมจ.ธนาคารไทยพาณิชย์, มูลนิธิ Rockefeller, ทำเนียบรัฐบาล, พิพิธภัณฑ์สยามินทราธิราช โรงพยาบาลศิริราช, ศูนย์นาฬิกาโรเล็กซ์ กรุงเทพฯ, อาคารสนามบินสุวรรณภูมิ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น และภาพจิตรกรรมฝาผนัง**วัดไทยพุทธปทีป** ลอนดอน ประเทศอังกฤษ

กิจกรรมสาธารณกุศล :

- บริจาคผลงานศิลปะ เพื่อประมูลเป็นทุนการศึกษาแก่นักศึกษาชั้นปีสุดท้ายจากสถาบันการศึกษาสาขาศิลปะทั่วประเทศ ให้แก่กองทุนส่งเสริมการศึกษาการสร้างสรรค์ศิลปะ "มูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์" ๓ ปี เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท เป็นต้น
- เป็นที่ปรึกษา/ประธานกรรมการ/คณะกรรมการ ในโครงการและหน่วยงานต่างๆ เช่น

: ที่ปรึกษาการจัดการโครงการงานแสดงประติมากรรมเทียนนานาชาติปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

: กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการมูลนิธิท่าอากาศยานไทย บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)

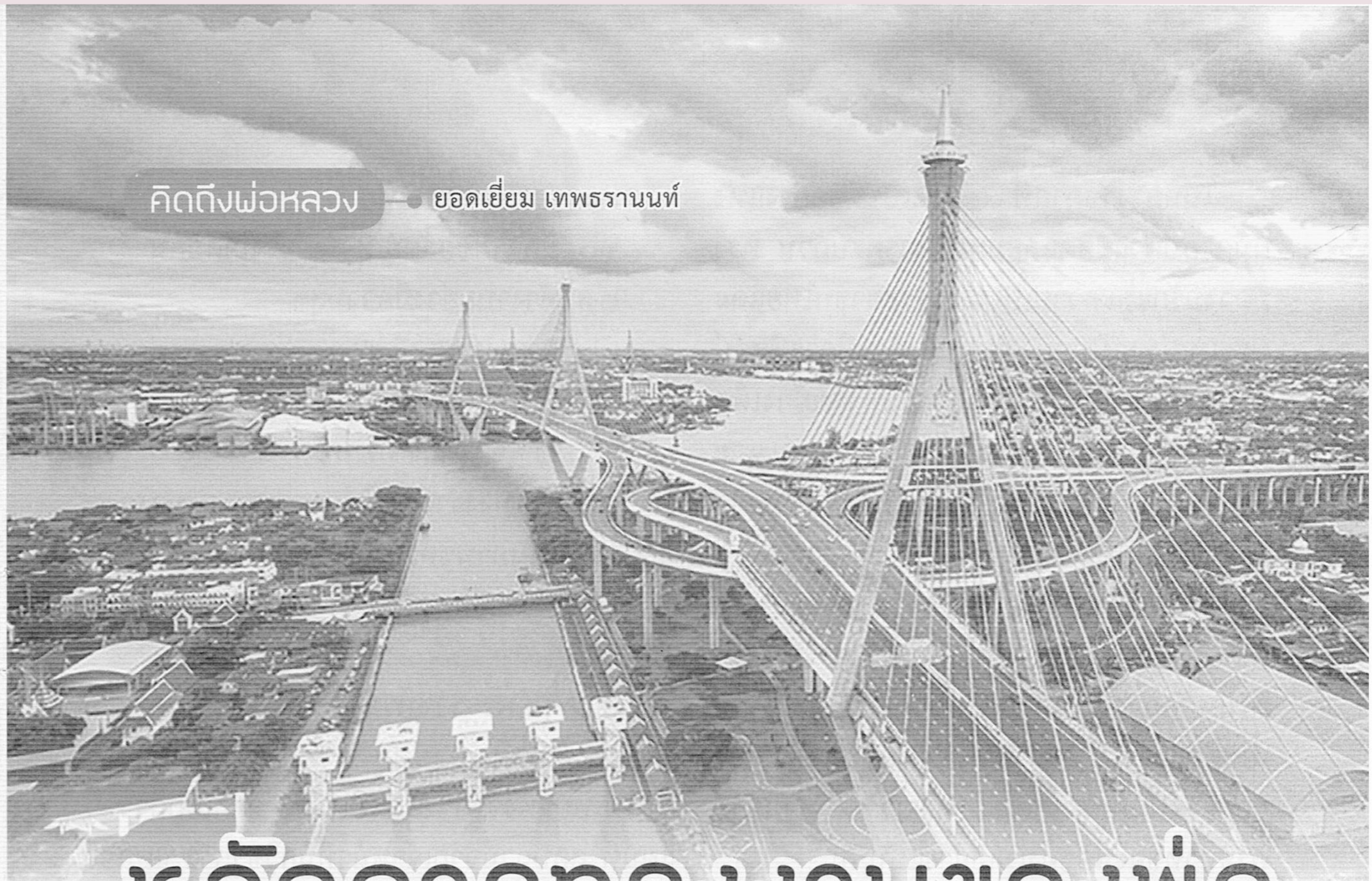
: กรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมศิลปร่วมสมัย สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

: กรรมการจัดงาน "มหัศจรรย์แห่งรัก" เพื่อนำรายได้สนับสนุนการดูแลรักษา ผู้ป่วยเด็กโรคเลือด และโรคมะเร็งของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า มูลนิธิกุมารโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เป็นต้น

: คณะกรรมการที่ปรึกษาในการออกแบบภาพไตรภูมิฉบับรัชกาลที่ ๙

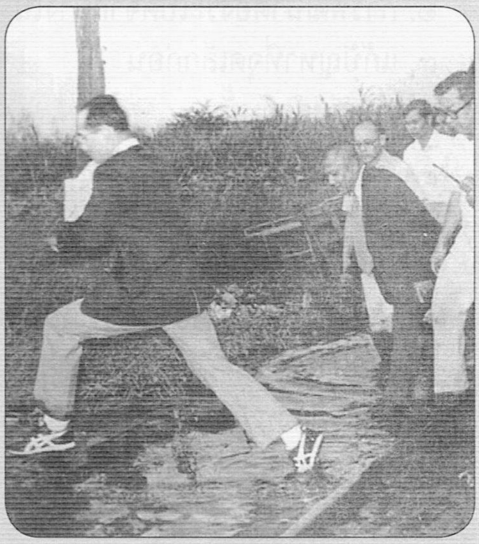
: คณะกรรมการในการจัดทำและออกแบบภาพประกอบรามายณะ (รามเกียรติ์) ของมหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

- พุทธศักราช ๒๕๕๗ ได้รับการแต่งตั้งเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาจิตรกรรม

คิดถึงพ่อหลวง ● ยอดเยี่ยม เทพธรานนท์

หลักการทรงงานของพ่อ

ในสภาวะที่ประเทศไทยเกิดวิกฤตจากสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัว ทั้งเรื่องการแพร่กระจายของเชื้อโรค ทั้งสภาพเศรษฐกิจและจิตใจ ทำให้หลายคนกล่าวถึง **"ความพอเพียง"** ที่พ่อสอนเรามายาวนาน เพราะเชื่อว่าการเดินตามคำพ่อสอน จะทำให้เราพ้นวิกฤตที่เกิดขึ้นนี้ได้และเกิดความยั่งยืนในอนาคต

"หลักการทรงงาน" ของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ของเรา จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะพาเราไปสู่ความยั่งยืน หากเราค่อยๆ ศึกษาสิ่งที่พระองค์สอนเราไว้ด้วยหัวใจและสมอง เราก็จะสามารถเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาตัวเองและสังคมได้แน่นอน

กระผมหวังว่า หนังสือเล่มน้อยนี้จะเป็นธุลีเล็กๆ อีกธุลีหนึ่ง ที่จะแก้ไขวิกฤตของชีวิตและสังคมเรา ให้มีรอยยิ้มในฐานะผู้ให้ ผู้รับ ผู้สร้าง เพื่อรักษาแผ่นดินของพ่อเอาไว้ เพราะพ่อยังอยู่ในหัวใจของเราตลอดเวลาและตลอดไป

นายยอดเยี่ยม เทพธรานนท์

ตุลาคม ๒๕๖๓

ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงเป็นตัวอย่างแห่งผู้มีกรอบความคิดและมีหลักการครบถ้วน ทรงมีความรักและความเป็นห่วงประชาชนไทยและประเทศไทยเป็นอย่างยิ่งจนไม่ต้องมีการพิสูจน์ และพระองค์ก็ทรงลงมือดำเนินการอย่างเด็ดเดี่ยวไม่ย่อท้อเพื่อลดทุกข์ให้พวกเราทุกคน และประสบความสำเร็จ จนทำให้เรามีแผ่นดินไทยอยู่มาจนถึงทุกวันนี้

พระองค์ทรงมีหลักการทรงงานที่เป็นขั้นตอน เป็นระบบ เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ เป็นหลักการที่พวกเราน่าจะต้องรู้ และนำไปเป็นตัวอย่าง นำไปปฏิบัติใช้ เพราะความสำเร็จของชีวิตนั้นอยู่ไม่ไกลเลย หากเราเดินตามรอยพระบาทของพ่อของเราอย่างแม่นมั่น

หลักการทรงงานของพ่อ

๑. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ
๒. การพัฒนาต้องระเบิดจากข้างใน
๓. แก้ปัญหาที่จุดเล็กก่อน
๔. ทำตามลำดับขั้น
๕. คำนึงถึงภูมิศาสตร์และสังคม
๖. คิดอย่างองค์รวม
๗. ไม่ติดตำราเกินไป
๘. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด
๙. ทำให้ง่าย
๑๐. การมีส่วนร่วม
๑๑. ประโยชน์ส่วนรวม
๑๒. พยายามบริการที่จุดเดียว
๑๓. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
๑๔. ใช้อธรรมปราบอธรรม
๑๕. รักษาป่าต้องปลูกป่าในใจคน
๑๖. ขาดทุนคือกำไร เสียสละทำให้เกิดผล
๑๗. การพึ่งตนเอง
๑๘. พออยู่พอกิน
๑๙. เศรษฐกิจพอเพียง
๒๐. มีความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน
๒๑. ทำงานอย่างมีความสุข
๒๒. ความเพียร
๒๓. รู้ รัก สามัคคี
๒๔. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

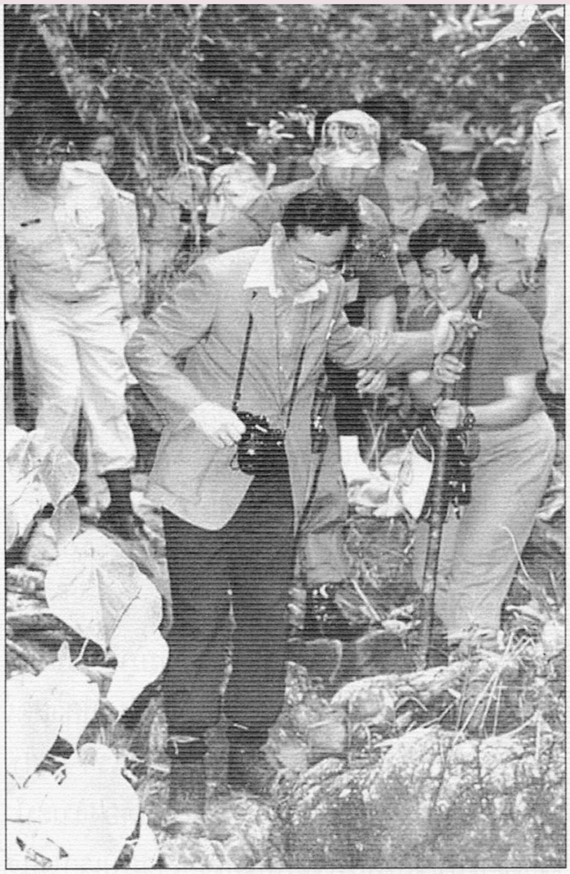
หลักการทรงงานของพ่อของเรา สามารถอธิบายให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น ดังนี้

๑. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ตรงตามความต้องการของประชาชน ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินยังพื้นที่ใดๆ นั้น จะทรงศึกษาข้อมูลจากเอกสารและแผนที่ต่างๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างละเอียดก่อนเสมอ เมื่อเสด็จฯ ถึงพื้นที่นั้นๆ จะทรงหาข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลล่าสุด

ทรงสำรวจพื้นที่จริง เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่จริงที่คาดว่าควรจะดำเนินการพัฒนาได้ คำนวณวิเคราะห์ว่า เมื่อดำเนินการแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไรและคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่เพียงใด อย่างไร แล้วจึงพระราชทานพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องไปพิจารณาในชั้นรายละเอียดและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

การศึกษาข้อมูลและการจัดทำโครงการ เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับพระราชทานพระราชดำริแล้ว จะไปศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อประกอบการจัดทำโครงการให้เป็นไปตามแนวทางพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้

อย่างไรก็ตามพระองค์มีพระราชดำรัสอยู่เสมอว่า พระราชดำริของพระองค์เป็นเพียงข้อเสนอแนะเท่านั้น ควรไปพิจารณาวิเคราะห์กลั่นกรองตามหลักวิชาการก่อน เมื่อมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์คุ้มค่าและเห็นควรทำ ก็ให้ดำเนินการ แต่ในกรณีที่วิเคราะห์พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมก็สามารถล้มเลิกได้

ทั้งนี้ พระองค์จะเสด็จฯ กลับไปยังโครงการนั้นทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อทอดพระเนตรความก้าวหน้าและติดตามผลงานต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในกรณีที่เกิดมีปัญหาอุปสรรคต่างๆ จะทรงชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นเสมอ

๒. การพัฒนาต้องระเบิดจากข้างใน

พระองค์ทรงมุ่งเน้น เรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า "ต้องระเบิดจากข้างใน" หมายความว่าต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

๓. แก้ปัญหาที่จุดเล็กก่อน

ในหลวงรัชการที่ ๙ ทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะทรงเริ่มจากจุดเล็ก (Micro) คือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

"ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก เป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริงแต่ต้องแก้ปวดหัวก่อนเพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้ แบบ Macro นี้ เขาจะทำแบบรื้อทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย อย่างบ้านคนอยู่เราบอกบ้านนี้มันผุตรงนั้น ผุตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม เอาตกลงรื้อบ้านนี้ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่ วิธีทำต้องค่อยๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้"

๔. ทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงาน พระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไปได้

จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า

"การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียวโดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้

การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงได้ต่อไปโดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้นก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์"

๕. คำนึงถึงภูมิศาสตร์และสังคม

การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

"การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง"

๖. คิดอย่างองค์รวม

ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ "ทฤษฎีใหม่" ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์รวมตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ ๑๐ - ๑๕ ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึง

การรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจรนั่นคือ ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ ๑, ๒ และ ๓

๗. ไม่ติดตำราเกินไป

การพัฒนาตนตามแนวพระราชดำริในพระองค์ มีลักษณะของการพัฒนาที่อนุโลมและรอมชอมกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน คือ "ไม่ติดตำรา" ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทยในแต่ละท้องที่

๘. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

ในเรื่องของความประหยัดนี้ ประชาชนชาวไทยทราบกันดีว่าเรื่องส่วนพระองค์ก็ทรงประหยัดมาก ดังที่เราเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไรหรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน

ดังที่ คุณสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เคยเล่าว่า "กองงานในพระองค์โดย ท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ เล่าว่า ปีหนึ่งพระองค์ทรงเบิกดินสอไม่เกิน ๑๒ แท่ง เฉลี่ยเดือนละแท่งทรงใช้จนกระทั่งดินสอกุด ใครอย่าไปทิ้งของพระองค์นะ จะทรงกริ้วเลย ทรงประหยัดทุกอย่าง ทรงเป็นต้นแบบ ทุกอย่างนี้มีค่าสำหรับพระองค์หมด ทุกบาททุกสตางค์ทรงใช้อย่างระมัดระวัง ทรงสั่งให้เราปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ"

ขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เองหาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงและจะใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

"ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ"

๙. ทำให้ง่าย

การทำสิ่งยาก ให้กลายเป็นง่ายนั้นเป็นของยาก แต่ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระองค์ ทำให้การคิดค้น ดัดแปลงปรับปรุง และแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ ดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยส่วนรวมตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทางนั่นเอง

ฉะนั้นคำว่า "ทำให้ง่าย" หรือ "Simplicity" จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๑๐. การมีส่วนร่วม

พระองค์ทรงเป็นนักประชาธิปไตยจึงทรงนำ "ประชาพิจารณ์" มาใช้ในการบริหารเพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

"สำคัญที่สุดจะต้องทำใจให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นแม้กระทั่งการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง"

๑๑. ประโยชน์ส่วนรวม

การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกร พระองค์ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

"ใครต่อใครบอกว่าขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจจะรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้ๆ อยู่เรื่อยๆ แล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรวมนั้นมิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้"

๑๒. พยายามบริการที่จุดเดียว

การบริการรวมที่จุดเดียว เป็นรูปแบบการบริหารแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Service ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยโดยทรงให้ศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่มาขอใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่างๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

"กรม กอง ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน จะได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรองดองกัน ประสานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมีงานถือว่าเป็นศูนย์ของตัวเองคนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนา เป็นศูนย์ที่

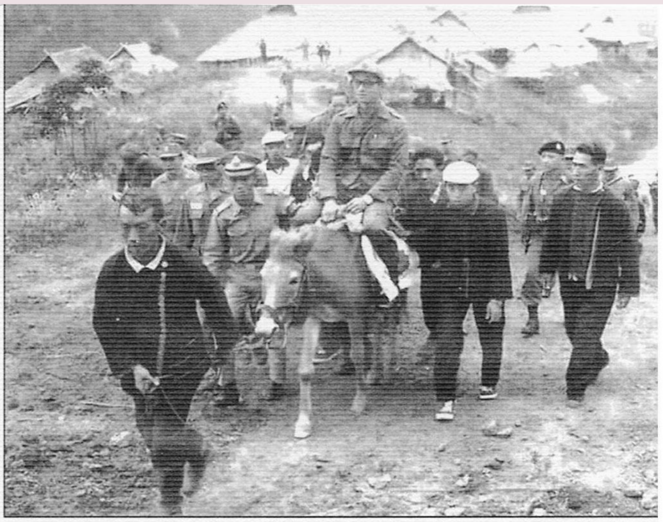
รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตร หรือในด้านสังคม ทั้งในด้านหางาน ซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่า ที่สำคัญปลายทางคือประชาชนจะได้รับประโยชน์และต้นทางของผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์”

๑๓. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลืออาทิ การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรม ได้พระราชทานพระราชดำริการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกปล่อยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง การปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้ฟืน นอกจากได้ประโยชน์ตามชื่อของไม้แล้ว ยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก้ผืนดินด้วย เห็นได้ว่าทรงเข้าใจธรรมชาติ และมนุษย์อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

๑๔. ใช้อธรรมปราบอธรรม

ทรงนำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาวะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดีขับไล่น้ำเสียหรือเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดีตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยใช้ผักตบชวาซึ่งเป็นวัชพืชที่มีตาม

ธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำดังพระราชดำรัสความว่า “ใช้อธรรมปราบอธรรม”

๑๕. รักษาป่าต้องปลูกป่าในใจคน

ด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ทำให้มีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ซึ่งสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อมปัญหาความไม่สมดุลจึงบังเกิดขึ้น ดังนั้น ในการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นจะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

๑๖. ขาดทุนคือกำไร เสียสละทำให้เกิดผล

“ขาดทุน คือกำไร Our loss is our gain... การเสียคือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้”

จากพระราชดำรัส ดังกล่าว คือ หลักการที่ทรงมีต่อ พสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรคือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ ดังพระราชดำรัสที่

ได้พระราชทานในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔

"ประเทศต่างๆ ในโลก ในระยะ ๓ ปี มานี้ คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีในอุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศล้วนแต่ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือ เมืองไทยนับว่าอยู่ได้มาอย่างดี

เมื่อประมาณ ๑๐ วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไร จึงได้แนะนำว่า ให้ปกครองแบบคนจนแบบที่ไม่ติดตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคี มีเมตตากัน ก็จะอยู่ได้ตลอด ไม่เหมือนกับคนที่ทำตามวิชาการ ที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอย่างไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง

ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ้มอล่วยกันในที่สุดได้ก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่าขาดทุนเป็นการได้กำไรของเรา นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดเราเสียนั้น เป็นการได้มาทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดี กินดี ก็ต้องลงทุน ต้องสร้างโครงสร้าง ซึ่งต้องใช้เงินเป็นร้อย พัน หมื่นล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาล แต่ในไม่ช้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดี กินดี ราษฎรได้กำไรไป

ถ้าราษฎรมีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไปเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้ารู้ รัก สามัคคี รู้เสียสละคือการได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้"

๑๗. การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำรัสเพื่อแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรง พอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถ "พึ่งตนเองได้" ในที่สุด ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

"การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน"

๑๘. พออยู่พอกิน

การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้ เริ่มจากการเสด็จไปเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง จึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่า มีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกรมีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในขั้น "พออยู่พอกิน" ก่อนแล้วจึงขยับขยายให้มีขีดสมรรถภาพที่ก้าวหน้าต่อไป

ในการพัฒนานั้น หากมองในภาพรวมของประเทศมิใช่งานเล็กน้อย แต่ต้องใช้ความคิดและกำลังของคนทั้งชาติ จึงจะบรรลุผลสำเร็จ ด้วยพระปรีชาญาณในพระองค์ จึงทำให้คนทั้งหลายได้ประจักษ์ว่า แนวพระราชดำริในพระองค์นั้น

“เรียบง่าย ปฏิบัติได้ผล” เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “ถ้าโครงการดี ในไม่ช้า ประชาชนก็ได้กำไร จะได้ผล ราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้นจะได้ประโยชน์ไป”

๑๙. เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ ดังพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ ดังนี้

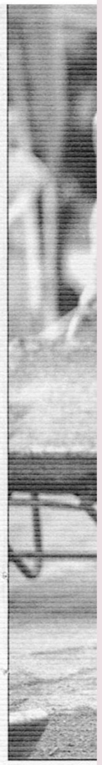
“คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่สมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกินมีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธานในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่ พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้”

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการรับมือกับผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๒๐. มีความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน

ในหลวงรัชกาลที่ ๙ พระราชทานพระราชดำรัส เรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน อย่างต่อเนื่องตลอดมา เพราะทรงเห็นว่าหากคนไทยทุกคนได้ร่วมมือกันช่วยชาติ พัฒนา

ชาติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกันแล้ว ประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าอย่างมาก ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๒ ดังนี้

"คนที่ไม่มีความสุจริต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่มักง่าย ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ"

ทรงมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๓๓ ความว่า

"ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ"

ทรงมีพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๔๖ ความว่า

"ผู้ว่า CEO ต้องเป็นคนที่สุจริต ทุจริตไม่ได้ ถ้าทุจริตแม้แต่นิดเดียวก็ขอแช่งให้มีอันเป็นไป"

"ข้าราชการหรือประชาชนมีการทุจริต ถ้ามีทุจริตแล้วบ้านเมืองพัง ที่เมืองไทย พังมาเพราะมีทุจริต"

หมายเหตุ : "ทำดีแล้วจะได้ดีจริงหรือ" หลายครั้งที่พวกเราเกิดความสับสนโดยเฉพาะอย่างยิ่งความแคลงใจว่า "ทำดีแล้ว จะได้ดีจริงหรือ"

เพราะหลายคนเห็นผู้ชั่วร้ายมากมายที่ได้ดีกันไปในสังคม ทั้งทรัพย์และเกียรติยศจนหลายคนหมดแรงดลใจที่จะทำดี ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ของเราก็ได้ทรงให้กำลังใจและชี้แจงให้เราต้องยั้งคิดและพิจารณาให้เห็นว่า เหล่าคนชั่วที่ทำชั่วนั้น เขาล้วนแต่มีความทุกข์เกาะกินอยู่ แม้ภายนอกอาจจะแสดงออกมาว่าเขากำลังมีความสุขก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ทรงอวยพรปีใหม่เมื่อเกือบ ๖๐ ปีที่แล้ว (๒๔๙๖) ความตอนหนึ่งว่า

"บางคนอาจท้วงว่า ทำดีมิได้อะไร บางคนที่ไม่ทำความดีนั้นมีความสุขสบายจริง อย่างน้อยในเบื้องลึกแห่งหัวใจเขาอาจไม่มีความสุขเลย หากมีทุกข์อยู่ก็ได้ และสุขที่เราเห็นว่าเขามีอยู่นั้น ก็เพียงชั่วแล่นเท่านั้น"

"พระพุทธเจ้าก็ตรัสไว้ว่า บุคคลใดประกอบความดี คุณความดีนั้นย่อมต้องสนองตอบ ข้าพเจ้าจึงขอชักชวนแต่ละท่าน ให้พยายามบำเพ็ญความดีด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์ แม้บางโอกาสอาจจะต้องเสียสละบ้าง ก็จงมานะอย่าท้อถอย จงสมัครสมานสามัคคีร่วมใจกันให้มั่นคงด้วยดี ทั้งนี้เพื่อความสุขสวัสดีของท่านและเพื่อความวัฒนาถาวรของประเทศชาติ"

๒๑. ทำงานอย่างมีความสุข

ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า

"ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกันในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น"

๒๒. ความเพียร

กว่า ๖๐ ปีที่ทรงงาน ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ไม่เคยทรงท้อถอย ไม่มีการลาพักร้อนหยุดงานสักเวลาเดียวจากพระราชนิพนธ์ "พระมหาชนก" เป็นพระราชนิพนธ์ที่พระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างนานในการคิดประดิษฐ์ ทำให้เข้าใจง่ายและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันอีกทั้งภาพประกอบ และคติธรรมต่างๆ ได้ส่งเสริมให้หนังสือเล่มนี้ มีความศักดิ์สิทธิ์ที่หากคนไทยน้อมนำไปศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่

เห็นฝั่ง ก็ยังว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่าย ก็จะตกเป็นอาหารปู อาหารปลา และไม่ได้พบกับเทวดาที่มาช่วยเหลือมิให้จมน้ำไป

เช่นเดียวกับพระองค์ ที่ทรงริเริ่มทำโครงการต่างๆ ในระยะแรก ที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็มิได้ทรงท้อพระราชหฤทัย ยังทรงมุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุขต่อไป ถึงจะมองไม่เห็นฝั่งก็ต้องพยายามว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร โภคะทั้งหลายมิได้สำเร็จด้วยเพียงคิดเท่านั้น

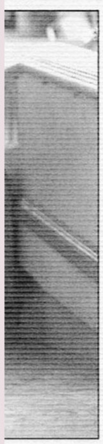
๒๓. รู้ รัก สามัคคี

ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่อง "รู้ รัก สามัคคี" มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคำสามคำ ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้ว จะต้องมีความรักในการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆ

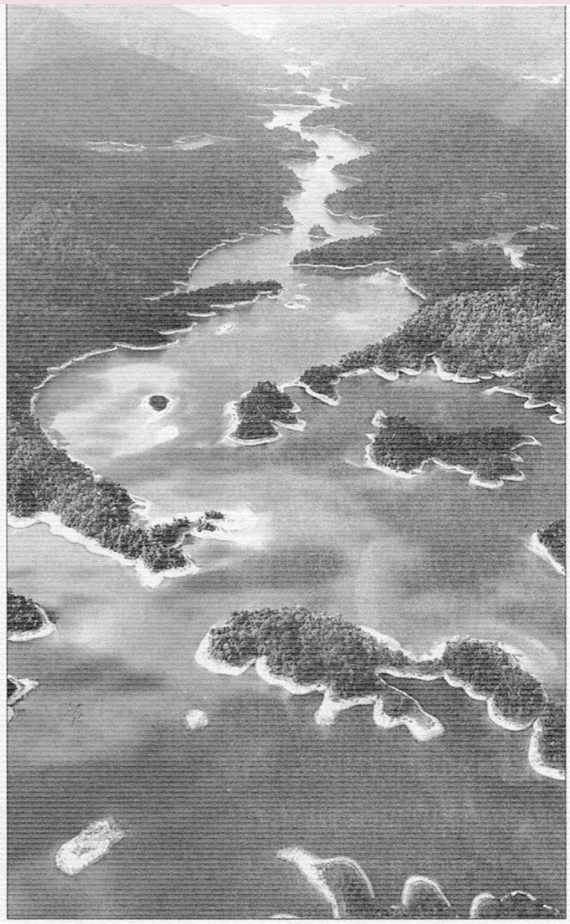
สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่า เราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

๒๔. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เป็นวิธีการแห่งศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ของเรา ทรงใช้เป็นวิธีการทรงงานมาตลอดรัชสมัย คำว่า "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" คนไทยจำได้ครั้งแรกๆ ที่ได้ทรงพัฒนา ณ พื้นที่พรุแฆแฆ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นพื้นที่พรุเสื่อมโทรม เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สภาพน้ำเป็นกรดยากต่อการเพาะปลูกหรือทำเกษตรกรรม ใช้ประโยชน์ไม่ได้ ถูกปล่อยรกร้างมานาน ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้ทรงเสด็จพระราชดำเนิน ได้ทรงศึกษาแผนที่ศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ หลังจากนั้นได้ทรงสนทนากับ **วาเด็ง ปูเต๊ะ** (พระสหายแห่งสายบุรี) ซึ่งได้ตอบคำถามถวายพระองค์ ได้ให้ข้อมูลของพระองค์โดยที่ทรงศึกษาจนเข้าใจอย่างถ่องแท้ ทรงเยี่ยมเยียนราษฎรจนได้รับการยอมรับและมีผู้ถวายที่ดินเพื่อเข้าร่วมโครงการนำมาสู่การพัฒนาที่ได้ผลในท้ายที่สุด

เข้าใจ : ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการและปรับ

เขื่อนรัชชประภา (เชี่ยวหลาน) อีกหนึ่งในโครงการพระราชดำริ ในหลวงรัชกาลที่ ๙
เครดิตภาพ : Flying Phuket ทุ่งควายบิน

ความเข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง : เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำสร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องไม้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน

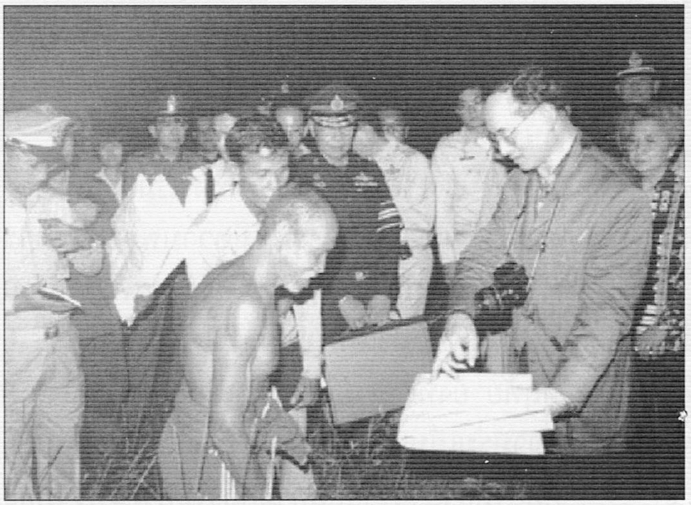
พัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

วาเด็ง ปูเต๊ะ พระสหายแห่งสายบุรี

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ในหลวงรัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินไป อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี และมีรับสั่งต้องการพบตัว "เป๊าะเด็ง" เพื่อสอบถามเรื่องการสร้างฝายกั้นน้ำคลองน้ำจืดบ้านทุ่งเค็จ ตำบลแป้น อำเภอสายบุรี

"วันนั้น วาเด็ง ปูเต๊ะ กำลังทำสวนอยู่กับภรรยาในป่าทึบ ก็มีคุณหญิงคนหนึ่งมาบอกภรรยาว่า ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ต้องการพบตัว แต่ภรรยาไม่กล้าไปพบ จนกระทั่งวาเด็ง ปูเต๊ะ เลี้ยงโคกลับมา ก็มีตำรวจมาตามเป็นครั้งที่สอง วาเด็ง ปูเต๊ะ ตกใจมากว่าตำรวจมาตามเรื่องอะไร เพราะไม่ได้ทำอะไรผิด จนกระทั่ง สื่อสารกันเข้าใจว่าในหลวงรัชกาลที่ ๙ ต้องการมาสร้างฝายกั้นน้ำคลองน้ำจืด บ้านทุ่งเค็จ ตำบลแป้น อำเภอสายบุรี เพื่อช่วยเหลือเรื่องแหล่งน้ำแก่ชาวบ้านในการทำการเกษตร วาเด็ง ปูเต๊ะ ถึงกล้าไปพบ

แต่ตอนนั้น วาเด็ง ปูเต๊ะ ยังไม่ค่อยเชื่อว่าพระองค์จะเข้ามาอยู่ในป่าในเขาแบบนี้ จึงคิด

ว่าคนที่มาบอกโกหก ขนาดมาพบพระองค์แล้ว วาเด็ง ปูเต๊ะ ก็ยังไม่แน่ใจว่าเป็นในหลวงรัชกาลที่ ๙ จริงหรือเปล่า จึงแอบหยิบธนบัตรใบละ ๑๐๐ บาท กับใบละ ๒๐ บาทขึ้นมาดู จึงแน่ใจว่าเป็นพระองค์เสด็จฯ มาจริงๆ

ตอนแรกที่พบในหลวง วาเด็ง ปูเต๊ะ ก็ไม่กล้าเข้าไปใกล้ๆ เพราะตอนนั้นนุ่งโสร่งตัวเดียว เสื้อก็ไม่ได้ใส่ด้วย แต่พอเข้าไปใกล้ๆ ในหลวงก็ตรัสเป็นภาษามลายูว่า จะสร้างคลองชลประทานให้ หลังจากนั้นในหลวงรัชกาลที่ ๙ ท่านก็ทรงสอบถามเส้นทางการขุดคลองสายทุ่งเค็จว่ามีเขตติดต่อที่ไหนบ้าง จึงได้เล่าให้ท่านทรงทราบว่าคลองเส้นนี้ทางเหนือจะติดเขตพื้นที่ อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

พระองค์ท่านตรัสถามว่า หากออกไปทางทะเลจะมีเกาะกี่เกาะ วาเด็ง ปูเต๊ะ ก็ตอบพระองค์ไปว่ามี ๔ เกาะ พระองค์ท่านจึงทรงเอาแผนที่ที่นำติดตัวออกมาดูอีกครั้งและตรัสชมว่า วาเด็งเป็นคนรู้พื้นที่จริง เหมือนกับชาวบ้านอีกหลายพื้นที่ที่พระองค์เคยเข้าไปช่วยเหลือมาแล้ว

พระองค์ยังตรัสด้วยว่า "ไม่ว่าจะไปช่วยใครที่ไหนก็ต้องถามเจ้าของพื้นที่ก่อน เพราะชาวบ้านจะรู้จริงกว่าคนอื่น"

วันรุ่งขึ้นข้าราชการที่มารับเสด็จ ก็ต้องตกตะลึงไปตามๆ กัน เมื่อพระองค์ทรงรับสั่งให้ วาเด็ง ปูเต๊ะ พายเรือให้พระองค์เพื่อทำการสำรวจคลองสายทุ่งเค็จ พระองค์มีพระราชดำรัสถาม พร้อมเปิดแผนที่เพื่อให้รู้ว่าจะสร้างแหล่งชลประทานอย่างไรตอนพายเรืออยู่ ทรงตรัสด้วยว่า

"ให้วาเด็งทำตัวให้สบาย มีอะไรที่ชาวบ้านเดือดร้อนก็ให้เล่ามาตามความจริง"

วาเด็ง ปูเต๊ะ จึงบอกพระองค์ว่า เมื่อถึงเวลาหน้าฝน น้ำจะท่วม ทำนาไม่ได้ เมื่อถึงหน้าแล้ง ก็ทำนาไม่ได้ เพราะไม่มีน้ำ ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน

พระองค์ก็ตรัสกับ วาเด็ง ปูเต๊ะ อย่างไม่ถือพระองค์ และตรัสถามอีกว่า ชาวบ้านทำการเกษตรอะไรบ้าง วาเด็ง ปูเต๊ะ จึงตอบพระองค์ไปว่า ชาวบ้านไม่เดือดร้อนอะไรทุกคนทำการเกษตรตามวิถีชีวิตของคนชนบท คือ ปลูกพืชผักสวนครัวและทำสวนไร่ไว้กินกันทุกบ้าน

จากนั้น พระองค์ทรงลองใจวาเด็ง ปูเต๊ะ จึงตรัสถามขอที่ดินเพื่อทำโครงการพระราชดำริ ด้วยความปลาบปลื้ม วาเด็ง ปูเต๊ะ จึงยกที่ดินถวายให้ทันที

ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงตรัสเรื่องนี้ว่า "วาเด็งเป็นคนซื่อตรง จึงขอแต่งตั้งให้วาเด็ง เป็นเพื่อนของในหลวง" พร้อมทรงชวนให้ วาเด็ง ปูเต๊ะ และภรรยาเดินทางไปเที่ยวที่กรุงเทพฯ และเมื่อพระองค์เสด็จฯ มาสามจังหวัดภาคใต้ก็ทรงเรียกให้เข้าเฝ้าที่พระตำหนักทุกครั้ง พระองค์ทรงเคยตรัสว่า ให้วาเด็งหยุดทำงานได้แล้ว เพราะแก่แล้ว อายุมากแล้ว ทรงเป็นห่วงสุขภาพ กลัวว่าทำงานหนักจะไม่สบาย วาเด็ง ปูเต๊ะ พระสหายแห่งลุ่มน้ำสายบุรี เสียชีวิตอย่างสงบด้วยโรคชราในวัย ๙๖ ปี ที่บ้าน

RoonPhoto

ใน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เมื่อช่วงบ่ายวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๕ นี้คือตำนานสามัญชนผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นถึงพระสหายของพระเจ้าแผ่นดินที่เคยบอกกล่าวกับทุกคนว่า

"เป๊าะไม่สามารถขอให้ทุกคนทำเพื่อในหลวงได้ แต่ขอให้ทุกคนทำเพื่อส่วนรวม อย่าทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เป๊าะไม่สามารถขอให้คนไทยรักในหลวงอย่างที่เป๊าะรัก แต่ถึงอย่างไรเป๊าะก็รักในหลวงหมดหัวใจ"

หลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทำให้เราได้รับรู้ถึงการทุ่มเทพระวรกายตรากตรำและมุ่งมั่น เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้ประชาชนไทยทุกเชื้อชาติศาสนา พระองค์ไม่เคยท้อถอย โดยทรงใช้หลักทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัว และสามารถปฏิบัติได้จริง ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงมีความละเอียดรอบคอบและทรงคิดค้นหาแนวทางพัฒนา เพื่อมุ่งประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุดเสมอ

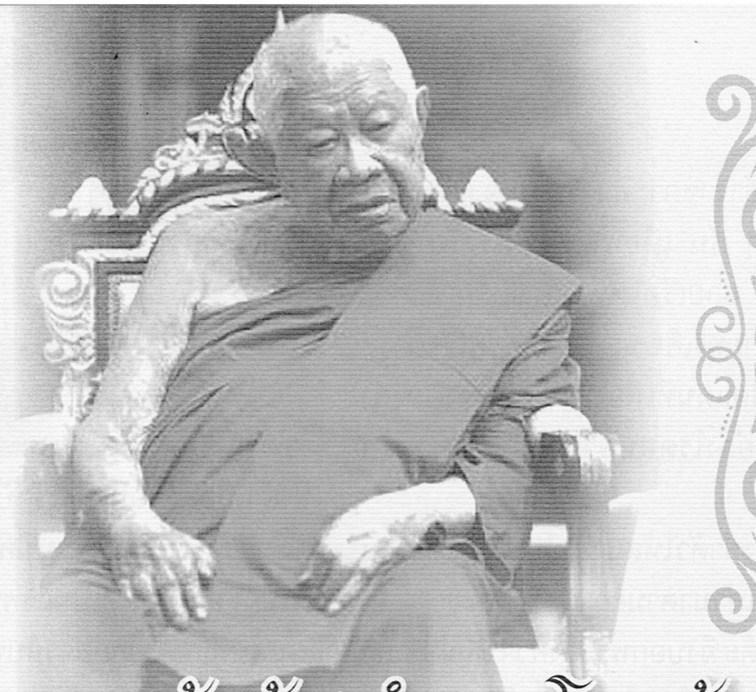
เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ...

หากเราไม่เดินตามรอยพระยุคลบาทของพ่อแล้วเราจะเดินตามใคร?

ขออนุโมทนาบุญ
ผู้ร่วมจัดพิมพ์วารสารฉบับนี้

๑. คุณจิรวรรณ ศิริจิตร และครอบครัว

๒. คุณสุวพร หทัยสุทธิธรรม และครอบครัว

พระกรรมฐานผู้สร้างตำนานโลกล้อมไทย

พระนักปริยัติสร้างคน แต่พระนักปฏิบัติเปลี่ยนคน เปลี่ยนจากคนทุกข์เป็นคนสุข เปลี่ยนเสียงร้องไห้เป็นเสียงแห่งความสงบ เปลี่ยนความวุ่นวายสับสนเป็นความเยือกเย็น เปลี่ยนจากความก้าวร้าวเป็นความนุ่มนวล

เริ่มแรกของการชักนำคนไทยสู่การปฏิบัติ คนไทยอาจจะเห็นว่ามีพระกรรมฐานที่เป็นทางเลือกมากมาย แต่เพราะคนตะวันตกทุกข์เพราะแรงบีบรัดจากวัตถุนิยม จึงเป็นโอกาสให้หลวงพ่อเดินทางไปโปรด

ยามที่คนไทยต้องการ **"พลังจิตตานุภาพ"** หลวงพ่อจึงตัดสินใจทุ่มเทกายใจสนองคุณแผ่นดินกลับมาสอนกรรมฐาน จนทำให้ Brand **"ครูสมาธิ"** เป็นที่รูปธรรมและจับต้องได้ จนมีสาขามากมายในเมืองไทย

วิชาที่ช่วยเปลี่ยนคนได้จริง และยั่งยืนคือ **"วิชากรรมฐาน"** จะเห็นว่าแม้วัดธรรมมงคลจะเริ่มต้นจากการพยายามเปลี่ยนคนข้างนอกให้มีอาชีพ จนพอกิน พออยู่ พอใช้ พอร่มเย็น สุดท้ายจึงเน้นการเปลี่ยนภายใน

เกิดมาชาตินี้ หลวงพ่อได้สร้างสุขในเรือนใจแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ จึงนับว่าได้ทำงานรับใช้พุทธองค์ ทำหน้าที่นำธรรมไปให้ผู้คนมากมายทำ เพื่อเข้าถึงธรรมที่พุทธองค์ทรงประกาศไว้

น้อมถวายความอาลัยแด่หลวงพ่อ พระมหาเถระผู้เป็นหนึ่งในแบบอย่างสำคัญของการทำงานด้านกรรมฐาน นำคนให้พ้นทุกข์ พบสุขอันไพบูลย์ ขอพลังจิตตานุภาพได้น้อมนำหลวงพ่อสู่การบรรลุมรรค ผล นิพพาน ตามเหตุและปัจจัยด้วยเทอญฯ

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ. ดร.

คำสดุดีไว้อาลัย ในการมรณภาพของ
สมเด็จพระญาณวชิโรดม (วิริยังค์ สิรินฺธโร)
๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๓

คิดถึงหลวงพ่อ • กองบรรณาธิการ

พระภัททันตะ ธัมมานันทมหาเถระ

หลวงพ่อคงอยู่ในใจ และความทรงจำตลอดไป

หลวงพ่อพระภัททันตะ ธัมมานันทมหาเถระ เป็นพระเถระชาวเมียนมา (อ่านประวัติของหลวงพ่อได้ในวารสารโพธิยาลัย ฉบับที่ ๔๔ ปาจริยานุสรณ์ประจำเดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๖๒) หลวงพ่อมาสู่ประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๒ โดยพระธรรมคุณาภรณ์ (เช้า ฐิตปญฺโญ) วัดโพธาราม จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีหนังสือไปยังรัฐบาลพม่า เพื่อขอครูผู้ทรงคุณวุฒิมาสอนพระปริยัติธรรมให้แก่คณะสงฆ์ในปกครองของท่าน ปรากฏว่าพระภิกษุที่รัฐบาลเมียนมาส่งมา คือ หลวงพ่อ นั่นเอง หลวงพ่อจบการศึกษาในระดับสูง มีความรู้ความสามารถเต็มที่พร้อมที่จะสอน

เมื่อมาถึงประเทศไทย หลวงพ่อก็มุ่งมั่นทำภารกิจของท่านอย่างดี เป็นที่ประทับใจของคณะศิษยานุศิษย์ ครั้นเมื่อหมดสัญญาสองปี ท่านต้องกลับไปทำงานเกี่ยวกับการชำระพระคัมภีร์ร่วมกับคณะสงฆ์เมียนมา หลังจากเสร็จภารกิจทางคณะสงฆ์นครสวรรค์ได้ส่งหนังสือไปถึงรัฐบาลเมียนมาขอนิมนต์ท่านกลับมาสอนพระปริยัติธรรมอีก ท่านจึงได้กลับมาสอนพระปริยัติธรรมอีกครั้ง และต่อมาเมื่อท่านเจ้าอาวาสวัดท่ามะโอซึ่งเป็นชาวเมียนมาได้ถึงแก่มรณภาพ ทำให้ขาดเจ้าอาวาส รัฐบาลเมียนมาจึงขอให้หลวงพ่อไปเป็นเจ้าอาวาสวัดท่ามะโอแทนเจ้าอาวาสรูปก่อนที่ถึงแก่มรณภาพไป

หลวงพ่อได้ไปจำพรรษาที่วัดท่ามะโอตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๘ จากนั้น ท่านก็ได้เปิดโรงเรียน

สอนปริยัติธรรม รับสามเณรมาเล่าเรียนศึกษาบาฬีใหญ่ ตามหลักสูตรที่ท่านได้พิจารณาแล้วว่าสมควรสอน เพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงต่อไป

หลังจากเปิดสอนรุ่นที่ ๑ ท่านก็ให้ผู้ที่สอบผ่านแล้วเป็นครูสอนรุ่นที่ ๒ พอรุ่นที่ ๒ จบก็ให้เป็นครูสอนรุ่นที่ ๓ พอรุ่นที่ ๓ จบ ก็ให้เป็นครูสอนรุ่นที่ ๔ รุ่นที่ ๔ จบแล้ว ให้เป็นครูสอนรุ่นที่ ๕ อย่างนี้ต่อไปเรื่อยๆ หลวงพ่อก็จะมีผู้ช่วยสอน แบบพี่สอนน้อง พวกที่เป็นรุ่นพี่แม้อายุยังน้อย แต่ก็ต้องทำหน้าที่สอนรุ่นหลัง วิธีการอย่างนี้ทำให้ศิษย์วัดท่ามะโอสอนหนังสือเป็นกันเป็นส่วนใหญ่ หลวงพ่อได้วางระเบียบวินัยเรื่องการเรียนการสอนไว้อย่างเคร่งครัด ทำให้ศิษย์วัดท่ามะโอได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่

เมื่อวัดท่ามะโอได้สร้างสามเณรผู้ทรงความรู้วิชาบาฬีใหญ่ ในระดับพื้นฐานแม่นยำดีแล้ว หลวงพ่อได้คัดเลือกนักเรียนดีเด่นของแต่ละรุ่นเพื่อไปศึกษาต่อยังประเทศเมียนมา โดยมีพระเถระผู้ใหญ่เป็นผู้อุปถัมภ์ค่าใช้จ่าย เช่น พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นต้น

สามเณรที่ได้รับคัดเลือกให้ไปศึกษาต่อยังประเทศพม่า มี ๔ รูป คือ สามเณรสมลักษณ์ สามเณรจำรูญ สามเณรประนอม และสามเณรไพโรจน์ ซึ่งทั้ง ๔ รูปเรียนจบหลักสูตรธัมมาจริยะ สามารถสอบได้ทั้งหมด นอกจากนี้ สามเณรสมลักษณ์ ต่อมาสามารถสอบได้ตำแหน่งอภิวังสะ และสามเณรไพโรจน์ สามารถสอบได้ตำแหน่งปาฬิปารคู เพิ่มเติม ซึ่งเป็นการสอบที่ยากมาก แม้แต่พระพม่าเองก็ยังไม่สามารถสอบได้ง่ายๆ

ศิษย์ทั้งสี่ของหลวงพ่อ ได้กลับมาทำงานเผยแผ่พระปริยัติธรรมอย่างเข้มแข็ง นับเป็นความภูมิใจของคนไทยที่สามารถพูดได้อย่างเต็มปากเต็มคำ เพราะก่อนหน้านี้ การศึกษาพระปริยัติธรรมขั้นสูงต้องพึ่งพาพระสงฆ์จากเมียนมาโดยตลอด ตัวอย่างเช่น หลวงพ่อธัมมานันทะฯ เอง ท่านก็รับนิมนต์ให้มาสอน พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ ถูกนิมนต์ให้มาสอนพระอภิธรรม ที่มูลนิธิอภิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ พระภัททันตะ อาสภะเถระ ศิษย์ของพระมหาสี สยาดอ ถูกอาจารย์ของท่านคือพระมหาสี สยาดอ มอบหมายให้มาสอนกรรมฐานที่คณะ ๕ วัดมหาธาตุฯ

แม้ว่าจะมีพระสงฆ์ไทยไปศึกษาต่อที่ประเทศเมียนมามาก่อนหน้านี้ แต่ก็เป็นการศึกษาวิชาพระอภิธรรมเป็นหลัก ยังไม่มีผู้ใดสอบตำแหน่งธัมมาจริยะได้เลย มีแต่ศิษย์หลวงพ่อเท่านั้นที่สามารถทำได้สำเร็จ หลังจาก ๔ ท่านนี้แล้ว ยังไม่มีผู้ใดสอบธัมมาจริยะได้อีกเลย จวบจนปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า หลวงพ่อเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูงต่อการศึกษาปริยัติธรรมในเมืองไทย นอกจากองค์ท่านเองจะเสียสละทิ้งบ้านทิ้งเมืองมาอยู่

ประเทศไทย มาสอน มาเป็นหลวงพ่อให้เหล่าศิษย์ ในที่สุดก็มรณภาพในประเทศไทย ไม่ได้กลับไปมรณภาพที่บ้านเกิดของท่านเอง

ในนามคนไทย กองบรรณาธิการวารสารโพธิยาลัยมีความสำนึกในพระเดชพระคุณของหลวงพ่อยิ่งนัก ที่ได้ทุ่มเทสร้างศาสนทายาทไว้ให้แก่คนไทย ผู้ที่จะสืบสานการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมที่ได้มาตรฐานแข็งแรง สามารถพูด อ่าน เขียน แต่งฉันทลักษณ์ ภาษาบาลีได้อย่างคล่องแคล่ว มีความรู้พระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน สามารถสอนได้อย่างภาคภูมิใจ เพราะผ่านการสอบตำแหน่งธัมมาจริยะมาแล้วในประเทศเมียนมา ผู้ที่สอบธัมมาจริยะได้ จะได้รับการยอมรับการเป็นครูสอนพระพุทธศาสนามากขึ้น

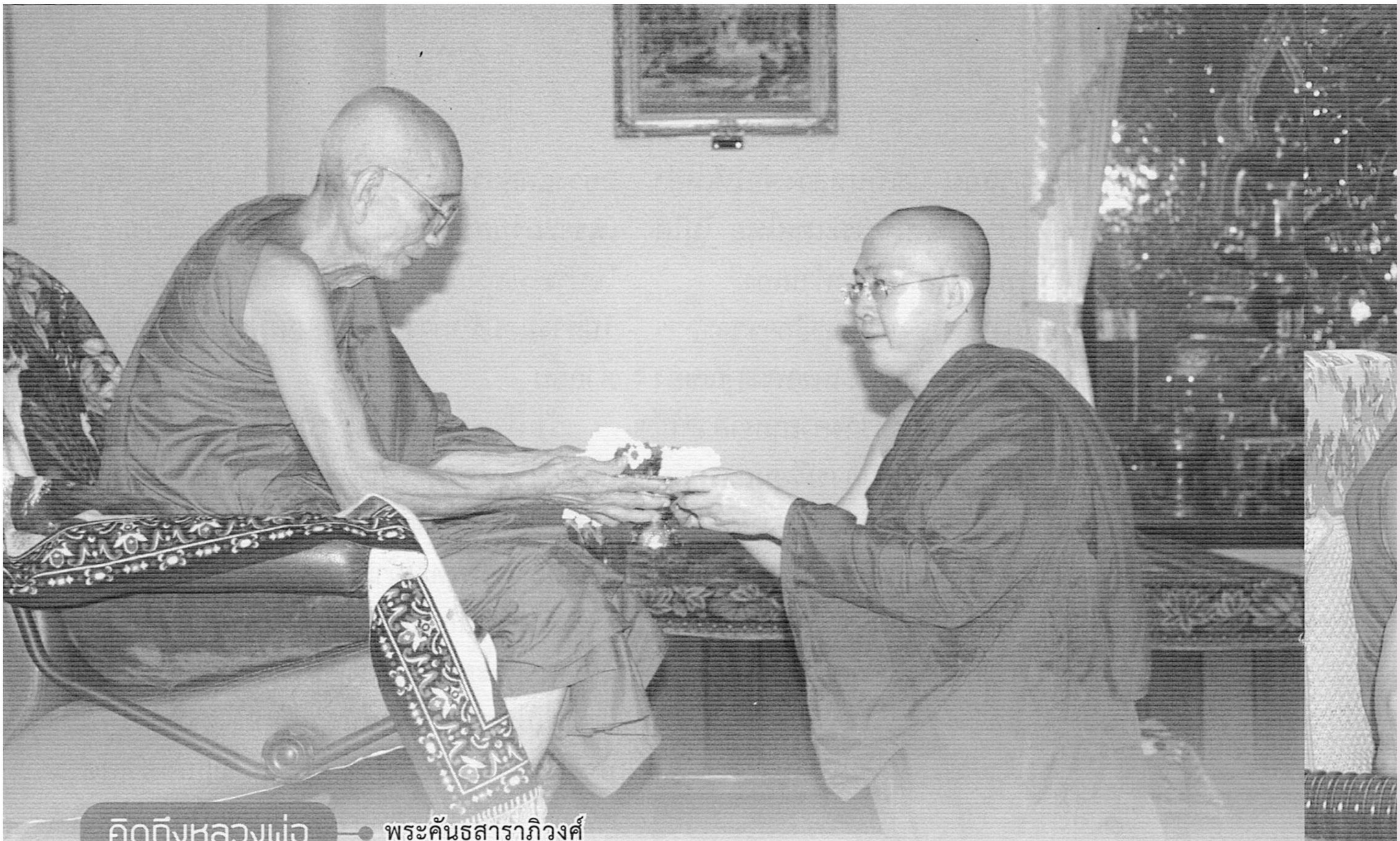
วันที่ ๘ มกราคม เป็นวันคล้ายวันเกิดของหลวงพ่อ วารสารโพธิยาลัยใคร่ขอแสดงกตเวทิตาคุณต่อหลวงพ่อ ด้วยการทำบทความนี้เพื่อเตือนความทรงจำถึงท่าน และอยากประกาศให้พุทธศาสนิกชนคนไทยทั้งหลาย ได้รับรู้ถึงกิตติคุณและผลงานของท่านในโอกาสนี้

ต่อไปจะเป็นสาส์นจากศิษย์ของหลวงพ่อบางท่านเท่าที่เรารวบรวมได้ มาถ่ายทอดความระลึกถึงที่มีต่อหลวงพ่อ ซึ่งจะเป็นอนุสรณ์เตือนใจให้เรารำลึกนึกถึงท่าน ในวาระวันคล้ายวันเกิดของท่าน พระเถระผู้มีพระคุณต่อประเทศไทย และเป็นที่รักยิ่งของศิษย์

แจกหนังสือ สุขง่าย ทุกข์ยาก

"สุขง่าย ทุกข์ยาก" ผลงานของ **เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)** ซึ่งกลุ่มพุทธบริษัทวัดญาณเวศกวันได้คัดสรรรวบรวมเผยแพร่ผ่านเพจวัดญาณเวศกวันมาอย่างต่อเนื่อง และต่อมาพุทธปัญญาชมรม แห่ง บมจ.ซีพี ออลล์ ได้ขออนุญาตจัดพิมพ์ในนามสำนักพิมพ์บุ๊คสไมล์ เป็นหนังสือเล่มเล็กที่มีเนื้อหาง่ายๆ มีภาพประกอบสี่สีสวยงาม เปี่ยมคุณค่าในการเป็นเพื่อนคู่คิด คู่ใจ ให้สติ และเป็นเพื่อนธรรมพาดำเนินชีวิตด้วยปัญญา **วารสารโพธิยาลัย** ยินดีมอบหนังสือนี้ให้ทุกท่านที่เขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวารสารโพธิยาลัย เพื่อคณะผู้จัดทำจักได้นำความคิดเห็นนั้น มาปรับปรุงคุณภาพของวารสารต่อไป ส่งความคิดเห็นไปที่ **แสงทิพย์ อินทรสวัสดิ์** email : prapatsornsangtip@gmail.com หรือเขียนจดหมายส่งไปรษณีย์ถึง **วัดจากแดง เลขที่ ๑๖ หมู่ที่ ๖ ถนนเพชรหึงษ์ ซอย ๑๐ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐ วงเล็บมุมซองว่า (วารสารโพธิยาลัย) โทรศัพท์ ๐๖๑ ๖๔๖๐๖๓๔** หนังสือมีจำนวนจำกัด โปรดส่งความคิดเห็นของท่านมาก่อนหนังสือจะหมด และโปรดแจ้งชื่อ ที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ของท่านให้ชัดเจน เพื่อความสะดวกในการส่งหนังสือถึงท่านอย่างรวดเร็ว

คิดถึงหลวงพ่อ • พระคันธสาราภิวงศ์

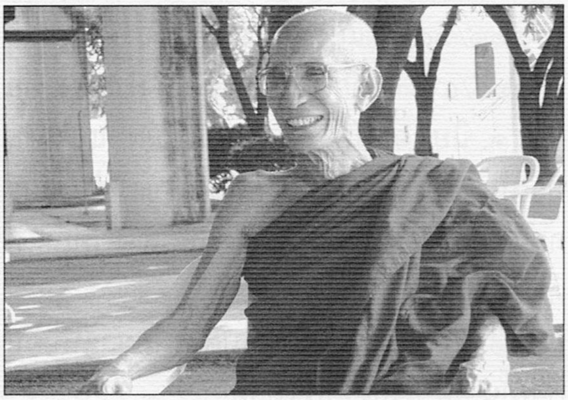
การเคร่งครัดในวินัยของหลวงพ่อวัดท่ามะโอ

หลวงพ่อภัททันตะ ธัมมานันทะ เป็นพระมหาเถระผู้เพียบพร้อมด้วยสีลาจารวัตรเป็นอย่างยิ่ง ผู้เขียนขอยกตัวอย่างบางข้อมาเล่าให้ฟังเพื่อเป็นทิฏฐานุคติของท่านผู้อ่านต่อไป กล่าวคือ

๑. ตั้งแต่ท่านออกบวชเป็นสามเณรจนถึงบวชเป็นพระภิกษุได้ ๓ พรรษา ท่านไม่เคยรับปัจจัยเลย ท่านเล่าว่า โยมบิดาของท่านเคยบอกไว้ว่า หลังบวชแล้วไม่ต้องรับเงินทอง ท่านจึงไม่ได้รับเงินทองตามคำแนะนำของโยมบิดา แต่ภายหลังมีภัยสงครามจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านต้องหนีภัยสงครามไปอยู่ที่จังหวัดมะไลย จึงจำเป็นต้องรับปัจจัยเพื่อออกเดินทางและอื่นๆ เพื่อไม่ต้องรบกวนญาติโยมมากนัก

ในปัจจุบันคนทั่วไปมักเชื่อว่า พระที่ไม่รับปัจจัยเป็นผู้เคร่งครัดในวินัย แต่ความจริงพระบางรูปมีบัตรเอทีเอ็มหรือบัญชีเงินฝากธนาคาร ถ้ามีญาติโยมจะถวายปัจจัยก็บอกว่า การถวายปัจจัยพระเป็นบาป แล้วให้โอนเข้าบัญชีธนาคารซึ่งเป็นบัญชีส่วนตัวหรือบัญชีวัด ที่จริงการไม่รับปัจจัยแล้วให้โอนเข้าบัญชีธนาคาร ก็ถือว่าต้องอาบัติอย่างเดียวกัน เพราะพระพุทธเจ้าทรงห้ามการรับเงินทองด้วยตนเอง หรือให้คนอื่นรับให้ หรือยินดีพอใจเงินทองที่เขาฝากหรือวางให้ ดังข้อความว่า

โย ปน ภิกฺขุ ชาตรูปรชตํ อุคฺคณฺเหยฺย วา อุคฺคณฺหาเปยฺย วา อุปนิกฺขิตฺตํ วา สาทิเยยฺย, นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ. (วิ.มหา. ๒/๕๘๓/๖๐)

"ภิกษุใดรับหรือใช้ให้ผู้อื่นรับทองและเงิน หรือยินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ให้ ต้องอาบัติ นิสสัคคิยปาจิตตีย์"

นอกจากนั้น ในสมัยปัจจุบัน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ หรือคอมพิวเตอร์ ล้วนมีทองเป็นส่วนผสมอยู่ทั้งสิ้น ผู้ที่ยังใช้โทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์ย่อมไม่อาจพ้นไปจากอาบัติข้อนี้ได้ ดังนั้น การไม่รับปัจจัยของภิกษุเหล่านั้นจึงเป็นเพียง "จุดขาย" หรือ "โลโก้" ของภิกษุบางกลุ่มที่ส่งเสริมโปรโมทตัวเองให้ชาวบ้านที่ไม่เข้าใจวินัยเลื่อมใสศรัทธา

อย่างไรก็ตาม ถ้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เหล่านั้นเป็นของวัดที่ไม่ใช่ของส่วนบุคคล ก็ถือว่าสมควรตามพระวินัย เพราะของสงฆ์เป็นสิ่งที่สมควรกับทุกรูป แม้กระทั่งเตียงตั่งที่ทำด้วยทองคำ ก็สมควรเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะไม่ใช่ของส่วนบุคคล ดังข้อความในอรรถกถาและฎีกาของพระวินัยว่า

เสนาสนปริโภเค ปน อามาสมฺปิ อนามาสมฺปิ สพฺพํ วฏฺฏติ. (วิ.ม.อ. ๓/๓๒๑/๓๔๗)

"ของที่ควรจับต้อง (สิ่งของทั่วไป) และไม่ควรจับต้อง (เงินทองเป็นต้น) สมควรทุกอย่างในการใช้สอยของวัด"

เสนาสนปริโภเค อกปฺปิยํ นาม นตฺถีติ ทสฺสนตฺถํ สเจปิ ทีปินงฺคุฏฺเฐนาติอาทิ วุตฺตํ. (วิมติ.ฎีกา ๒/๒๙๖/๓๐๘)

"พระอรรถกถาจารย์กล่าวคำเป็นต้นว่า สเจปิ ทีปินงฺคุฏฺเฐน (แม้เชือกที่ทำด้วยหางเสือเหลืองก็สมควรทีเดียว ไม่มีเชือกใดๆ ที่ไม่สมควร) เพื่อแสดงว่า ขึ้นชื่อว่าสิ่งที่ไม่สมควรย่อมไม่มีในการใช้สอยของวัด"

๒. การรับปัจจัยของหลวงพ่อไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัวอย่างเดียว แต่เพื่อประโยชน์ของวัดอีกด้วย ท่านเคยพูดว่า "ปัจจัยส่วนตัวของท่าน จะนำไปใช้ในการซ่อมแซมหรือเป็นค่าอาหารของวัด แต่ท่านจะไม่นำของวัดมาใช้ส่วนตัว" คำสอนของท่านสอดคล้องกับพระวินัยปิฎกที่กล่าวถึงองค์คุณของเจ้าอาวาสที่จะไปเกิดในสวรรค์หลังมรณภาพแล้ว ๕ ประการ คือ ไม่ถึงอคติ ๔ (ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ) และไม่นำของสงฆ์มาใช้ส่วนตัว (วิ.ป. ๘/๔๖๑/๔๓๓)

หลวงพ่อเคยสอนว่า ผู้ที่ไม่ต้องอาบัติมีเพียงพระพุทธเจ้าและพระปัจเจกพุทธเจ้าเท่านั้น ตามข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์บริวาร (วิ.ป. ๘/๓๒๒/๒๗๐) ที่จริงแล้วการต้องอาบัติของภิกษุจัดเป็นอาณาวีติกกมันตราย คือ อันตรายที่ห้ามสวรรค์ ฌาน และมรรคผล แต่ถ้าอาบัตินั้นไม่ใช่อนันตริยกรรม ก็อาจไม่ส่งผลร้ายแน่นอนเสมอไป

นอกจากนั้น คัมภีร์สารัตถทีปนีฎีกานำข้อความจากพระบาลีมาอ้างว่า

สาปตฺติกสฺส ภิกฺขเว นิรยํ วา วทามิ ติรจฺฉานโยนึ วา. (สารตฺถ.ฎีกา ๓/๒๒๒/๔๕๑)

"ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตกล่าวนรกหรือกำเนิดดิรัจฉานแก่ภิกษุผู้ต้องอาบัติ"

อย่างไรก็ตาม ข้อความดังกล่าวไม่พบในพระไตรปิฎกฉบับปัจจุบัน ในคัมภีร์บริวาร (วิ.ป.

๘/๓๒๑/๒๕๗) และสมันตปาสาทิกา (วิ.ป.อ. ๓/๓๒๑/๔๔๓) ได้กล่าวถึงอาบัติ ๒ ประเภท คือ

๑. **นิยตอาบัติ** คือ อาบัติที่มีผลแน่นอนทำให้ตกอบายภูมิ คือ อาบัติปาราชิกที่ต้องด้วยการทำอนันตริยกรรม และอาบัติสังฆาทิเสสที่ต้องด้วยการทำสังฆเภท

๒. **อนิยตอาบัติ** คือ อาบัติที่ไม่มีผลแน่นอนเช่นนั้น คือ อาบัติอื่นที่เหลือ

จะเห็นได้ว่า อนิยตอาบัติไม่ส่งผลให้ตกอบายภูมิแน่นอน อาบัติแม้เพียงเล็กน้อยที่ก่อให้เกิดวิปฏิสารในเวลาใกล้เสียชีวิตอาจส่งผลให้ตกอบายภูมิได้ ดังตัวอย่างของภิกษุรูปหนึ่งในสมัยพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า วันหนึ่งท่านโดยสารเรือไปแล้วเกี่ยวใบตะไคร้น้ำขาด ทำให้ท่านคิดว่า ต้องอาบัติ แต่เป็นอาบัติเล็กน้อย จึงไม่ได้ปลงอาบัติ ภายหลังเสียชีวิตแล้วได้ไปเกิดเป็นพญานาคชื่อว่า **เอรกปัตตะ** (ขุ.ธ.อ. ๒/๑๘๒/๑๗๕)

๓. หลวงพ่อมักนุ่งห่มจีวรเป็นปริมณฑลเสมอ คือ สบงอยู่ต่ำกว่าหัวเข่า ๘ นิ้ว และจีวรอยู่ต่ำกว่าหัวเข่า ๔ นิ้ว การห่มจีวรเฉวียงบ่าของไทยต่างกับการห่มจีวรแบบพม่าและสิงหล กล่าวคือ พระไทยนิยมม้วนจีวรพาดบ่า หรือห่มดองมีผ้ารัดอกในขณะอยู่ในวัด แต่พระพม่าและสิงหลห่มเฉวียงบ่าโดยไม่ม้วนจีวรพาดที่ไหล่ซ้าย

หลวงพ่อเคยสอนว่า การห่มจีวรโดยไม่ม้วนจีวรในขณะอยู่ในวัดนี้ สอดคล้องกับข้อความในกังขาวิตรณี ซึ่งระบุถึงการห่มคลุมในขณะไปในละแวกบ้านว่า ต้องม้วนจีวรพาดที่ไหล่ซ้ายด้วยคำว่า **ปฏิสงฺฆริตฺวา** (ม้วนจีวร) ซึ่งพบในสุปฏิจฉันนสิกขาบทที่ ๓-๔ ของกังขาวิตรณี (หน้า ๓๒๕) แต่ไม่พบในปริมัณฑลสิกขาบทที่ ๒ ที่กล่าวถึงการห่มจีวรในขณะอยู่ในวัด แม้

นักบวชฮินดูก็ห่มจีวรเหมือนพระพม่าและพระสิงหลเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น หลวงพ่อมักใช้ชายจีวรปิดข้อศอกซ้ายอยู่เสมอตามวินัย เพราะการเปิดข้อศอกซ้ายในการห่มเฉวียงบ่าทำให้ต้องอาบัติทุกกฏตามหลักของการห่มเป็นปริมณฑลที่กล่าวไว้ในคัมภีร์กังขาวิตรณี (หน้า ๓๒๕)

๔. ก่อนฉันภัตตาหารท่านมักหยุดพิจารณาปัจจเวกขณะอยู่เสมอ คือ พิจารณาว่าฉันภัตตาหารนี้มิใช่เพื่อความมัวเมาประมาทหรือประดับตกแต่งร่างกาย แต่เพื่อทำให้ร่างกายนี้คงอยู่ สามารถประพฤติพรหมจรรย์ได้ เป็นต้น การพิจารณาปัจจเวกขณะดังกล่าวเป็นศีลประเภทหนึ่ง เรียกว่า ปัจจยสันนิสิตศีล คือ ศีลอาศัยปัจจัย (วิสุทฺธิ. ๑/๑๘/๓๒)

ภิกษุสามเณรที่มิได้พิจารณาปัจจเวกขณะอย่างน้อย ๑ ครั้งในแต่ละวัน นับว่าเป็นผู้บริโภคหนี้ของชาวบ้าน (อิณบริโภค) เมื่อเสียชีวิตแล้วอาจไปเกิดเป็นวัวควายชดใช้หลายร้อยชาติ

ที่พม่ามีเรื่องเล่าว่า อำมาตย์โบลายเจ้าครองนครยอได้พูดกับชาวบ้านทั่วไปว่า "ถ้าชาติหน้าอยากได้วัวควายดีๆ ก็เอาข้าวไปส่งที่วัด" แม้คำพูดนี้จะแสดงคำหมิ่นนักบวชในศาสนาพุทธ แต่ก็มีความจริงในเรื่องนี้สำหรับภิกษุสามเณรที่มิได้พิจารณาปัจจเวกขณะ

๕. การพูดคุยในขณะฉันภัตตาหารอาจทำให้น้ำลายกระเด็นตกลงในภาชนะ ส่งผลให้การประเคนเสีย และทำให้ภิกษุผู้ฉันภัตตาหารต้องอาบัติ หลวงพ่อจึงไม่พูดคุยสนทนาในขณะฉันภัตตาหาร เพราะเกรงว่าจะต้องอาบัติ และห้ามไม่ให้ลูกศิษย์ของท่านพูดคุยในขณะฉันภัตตาหารอีกด้วย

๖. หลวงพ่อฉันกับข้าวน้อยมากจนบางคนพูดว่า "กินแบบแมวดม" ส่งผลให้ท่านร่างกายผอมขาดสารอาหารตั้งแต่ยังหนุ่มๆ ตามคำพังเพยว่า "หมูพี ฤๅษีผอม" ตอนท่านสอนวินัยได้พูดถึงวินัยเกี่ยวกับกับข้าวว่า พระพุทธองค์ทรงอนุญาตการบริโภคกับข้าวเศษหนึ่งส่วนสี่ร่วมกับข้าวไว้ในสมสูปกสิกขาบท (วิ.มหา. ๒/๔๐๔/๓๙๕) และในสิกขาบทนั้นมีข้อความที่ระบุว่า กับข้าวดังกล่าวคือแกงถั่วเขียว (มุคฺคสูป) และแกงถั่วราชมาส (มาสสูป) ที่ใช้มือหยิบได้ (หตฺถหาริย)

ในพระบาลียังกล่าวว่า มีข้อยกเว้นคือ รสรส* (น้ำแกงที่มีรสชาติดี) หมายถึง น้ำแกงต่างๆ เช่น น้ำแกงปลา น้ำแกงเนื้อ รวมไปถึงผักดองเป็นต้นอีกด้วย โดยเหตุที่คำว่า เป็นต้น มิได้กล่าวถึงว่าคืออะไรบ้างในคัมภีร์ฎีกา ดังนั้น หลวงพ่อจึงถือเคร่งวินัยว่าเป็นกับข้าวทุกอย่างที่เป็นทั้งผัก แป้ง และเนื้อสัตว์ ท่านจึงฉันกับข้าวน้อยมาก โดยใส่กับข้าวเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ของคำข้าวในแต่ละช้อนเท่านั้น ไม่ฉันเนื้อชิ้นโตเพราะเกรงว่าจะต้องอาบัติ ท่านนำข้อความจากอรรถกถาพระวินัยมาสอนว่า

วินยวินิจฺฉเย หิ อาคเต ครุเก ฐาตพฺพํ, เอสา วินยธมฺมตา. (วิ.มหา.อ. ๑/๙๔/๓๔๒)

"เมื่อการวินิจฉัยวินัยมาถึง ภิกษุพึงตั้งอยู่ในฐานะอันเคร่งครัด นี้เป็นธรรมเนียมแห่งวินัย"

จิรํ สารยุตํ โยค- มาธาย หทยนฺตเร
ขิปฺปํ เชตํ กิเลสาริํ ธมฺมานนฺโท สุธีวโร.

"ขอพระธัมมานันทะผู้เป็นจอมปราชญ์ผู้ดำรงความเพียรอันกอปรด้วยแก่นสาร[คือไตรสิกขา]ไว้อย่างมั่นคงในหทัยตลอดกาลนาน จงชำนะศัตรูคือกิเลสมารโดยพลันเถิด"

อาเจรปาทปทุมฏฺฐ- รโชมตฺถกคาหินา
คนฺธสาราภิวํเสน ปาโธยํ ลิขิโต มยา.

"ข้าพเจ้านามว่าพระคันธสาราภิวงศ์ ผู้มีเศียรเกล้าเกลือกกลั้วด้วยละอองธุลีในบัวบาทของอาจารย์ผู้ประเสริฐ ได้เขียนบทความนี้"

พระคันธสาราภิวงศ์

*คำว่า **รสรส** ในที่นี้แปลว่า น้ำแกงที่มีรสชาติดี โดยมาจาก รส (รสดี) + รส (น้ำแกง) ตามคำแปลนี้คำว่า รสรส มีรูปวิเคราะห์ว่า รโส อสฺส อตฺถีติ รโส (สิ่ง ที่มีรส ชื่อว่า รสะ), รโส จ โส รโส จาติ รสรโส (น้ำแกงที่มีรส ชื่อว่า รสรสะ) ในบททั้งสองนี้ คำแรกว่า รส แปลตามศัพท์ว่า "สิ่งที่มีรส, มีรสชาติดี" มาจาก รส ศัพท์ + ณ ปัจจัยในอัสสัตถิตัทธิต ส่วนคำหลังว่า รส ใช้ในความหมายว่า ของเหลว (ทฺรว)

หมายเหตุ คำว่า **อาเจรปาทปทุม** มาจาก **อาเจรปาท** (อาจารย์ผู้ประเสริฐ) + **ปาทปทุม** (บัวบาท) ในที่นี้ **ปาท** ศัพท์มีอรรถ ๒ ประการ คือ ผู้ประเสริฐ และบาท ตามสิเลสาลังการ คือ อลังการซ้อนความ หมายความว่า มีอรรถ ๒ อย่างในบทหนึ่ง (ดู สุโพธาลังการ ปริจเฉทที่ ๔ คาถา ๒๘๘)

คิดถึงหลวงพ่อ

พระมหาประนอม ธัมมาลังกาโร

หลวงพ่อผู้เป็นต้นแบบ ดูแลสิ่งแวดล้อม

เสนาสนะวัตร ของหลวงพ่อวัดท่ามะโอ

เสนาสนวัตร คือข้อวัตรที่พระเณรจะต้องดูแลเสนาสนะโดยการเก็บกวาดทำความสะอาด ทั้งการดูแลบนอาคาร กุฏิวิหาร และลานวัด ปัดกวาดเช็ดถูอย่างถูกวิธี จัดดอกไม้ เปลี่ยนแจกันถวายพระพุทธเจ้าทุกวัน เก็บดอกไม้เก่าทิ้ง ถือแจกันเองอย่างพิถีพิถันไม่ใช้คนอื่นทำ ว่างจากสอนหนังสือเขียนตำรา ก็ลงมากวาดลานวัด เห็นใบไม้เหลืองๆ บนต้นไม้ยังไม่ร่วงหล่น ก็ใช้ให้สามเณรขึ้นไปขย่มให้ใบร่วงหล่นเพื่อกวาดไปทิ้ง ตรงไหนมีขี้นกก็ตักน้ำไปล้างไม่เคยจะใช้พระเณร พระเณรเห็นก็รีบมาช่วยเอง

การกวาดลานวัดที่เป็นทรายก็กวาดไปวันละทาง เพื่อไม่ให้ทรายไปกองที่เดียว ถ้าตรงไหนมีฝุ่น ก็เอาน้ำพรมก่อนกวาด กวาดเสร็จก็นำใบไม้เหล่านั้นไปทิ้งท่อหลุม เพื่อรอการเผาทิ้ง ขยะภายในวัดทางวัดจัดการเองหมด ไม่รอให้เทศบาลมาจัดเก็บ ที่โรงครัวจัดวาระให้สามเณรทำข้าวยาคู (ข้าวต้ม) ถวายพระทุกวัน

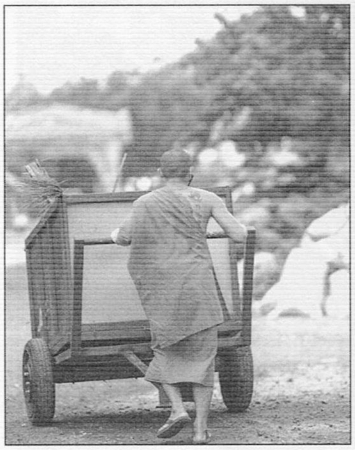
โน้ตเกร็ดจากคัมภีร์ประเภทเดียวกัน นำมาเทียบเคียงกันเพื่อให้เห็นข้อแตกต่างและข้อมูลที่น่าเชื่อถือกว่า และจะนำเรื่องราวของอาจารย์แลดีย์ซึ่งเป็นไอดอลของท่านมากล่าวมาเล่าให้ฟังอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งตำราชื่อ **อติ-สุนทรปกรณ์** และอีกหลายๆ คัมภีร์ ที่เป็นผลงานของพระอาจารย์แลดีย์ สยาดอ ประมาณร้อยกว่าคัมภีร์ และความสามารถพิเศษของพระอาจารย์แลดีย์ สยาดอ เช่น ในคราวปัญจมสังคายนาที่มัณฑเลย์ อาจารย์แลดีย์ เป็นผู้ตรวจชำระ และสาธยายคัมภีร์กถาวัตถุ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ยาก ความสามารถในการแต่งกลอน เขียนบทอาขยานช่วยท่องจำ อาจารย์แลดีย์ทำเป็นตั้งแต่เป็นสามเณร สาระต่างๆ ที่ท่านเขียนขึ้นใช้ภาษา สภาพเป็นบทกลอน บทอาขยานช่วยท่องจำได้ง่าย หลายคัมภีร์ และท่านเป็นนักปฏิบัติกรรมฐานมาอย่างเคร่งครัด แล้วเริ่มก่อตั้งสำนักเรียน คู่กับการปฏิบัติธรรมรักษาวินัย

ก่อนบิณฑบาตร เมื่ออรุณขึ้นซึ่งจะมีสามเณรรับวาระวันละสองรูปเป็นประจำ ทำหน้าที่ทั้งต้มข้าวต้ม จัดอาสนะหอฉัน ล้างถ้วยชามให้เรียบร้อยทุกวัน ในส่วนของวัจจกุฏิวัตร (ห้องน้ำ) ก็ช่วยกันดูแลให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้ทุกโอกาส น้ำใช้ รองเท้า สบู่ล้างมือ ผ้าเช็ดมือ มีพร้อมเสมอ

เจติยังคณวัตร ข้อวัตรเกี่ยวกับเจดีย์ พระประธาน จะทำความสะอาดทุกวัน ก่อนทำวัตร เมื่อตีระฆังทำวัตร พระเณรจะต้องไปถึงที่ทำวัตรภายในห้านาที ช้าไม่ได้โดยเฉพาะสามเณร ต้องไปถึงก่อน เพื่อถวายน้ำพระพุทธเจ้า จากนั้นจึงทำวัตร เมื่อทำวัตรเสร็จ วันเรียนจะหันมาถามปัญหาเรื่องการเรียนการสอนทุกวัน พระเณรจะโดนถามคนละคำถามทุกวัน เมื่อถึงวันพระให้โอวาท มีคาถาพิเศษๆ จากพระไตรปิฎกบ้าง จากคัมภีร์โลกนีติบ้าง จากไวยากรณ์ชั้นสูงบ้าง

ในส่วนของตำหรับตำราต่างๆ ถ้าหนังสือเก่าจะให้เอาไปถ่ายเอกสารแล้วเย็บกี่เข้าเล่มใหม่เป็นประจำ สอนการทำปกหนังสือ ดูแลหนังสือ การใช้หนังสือ โดยเฉพาะหนังสือเล่มใดที่ท่านใช้เป็นประจำ จะมีการทำเครื่องหมาย

ท่านอาจารย์แลดีย์นอกจากสอนหนังสือ เขียนตำรา สอนกัมมัฏฐาน เทศน์โปรดชาวบ้าน รณรงค์ให้เลิกบริโภคเนื้อวัว เพราะที่พม่าใช้วัวไถนาปลูกข้าวให้คนกิน ฉะนั้น ท่านจึงรณรงค์การไม่บริโภคเนื้อวัว เพราะเห็นแก่บุญคุณของวัวที่ใช้ทำนา ดุจภาษิตไทยว่า เสร็จนาฆ่าโคถึก เสร็จศึกฆ่าขุนพล ถ้าทำอย่างนี้ถือว่าไม่กตัญญู ไม่รู้คุณคน ท่านจึงรณรงค์คนทั้งประเทศ โดยเฉพาะชาวพุทธไม่ให้บริโภคเนื้อวัว ซึ่งก็ทำได้สำเร็จ คือชาวพุทธโดยมากไม่บริโภคเนื้อวัว และท่านยังรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างดีเยี่ยม โดยเฉพาะเรื่องการจัดการของเสียขยะเน่าเหม็น

กลางวันสอนหนังสือ ตกเย็นสวดมนต์ทำวัตร หนึ่งทุ่มถึงสี่ทุ่มเขียนตำรา สี่ทุ่มเลิกเขียนตำราเดินตรวจวัด ห้าทุ่มถึงเที่ยงคืนเมื่อพระเริ่มจำวัด ท่านจะเริ่มเข้าไปสำรวจห้องน้ำ แล้วทำการล้างไม้ชำระ(ก้น) ซึ่งคือไม้ไผ่เป็นซี่ๆ ซึ่งพระใช้แล้วเตรียมเอาไปทิ้ง แต่ท่านนำมาล้างใหม่แล้วตากแห้ง แล้วนำกลับไปใช้ใหม่ ซึ่งเรื่องนี้พระในวัดเกิดความสงสัยว่า ใครมาทำความสะอาดเพิ่มแล้วล้างไม้ชำระก้นด้วย เมื่อเกิดความสงสัย พระในวัดก็เลยแอบสืบดู จนเห็นกับตาว่า ห้องน้ำที่สะอาดขึ้นพร้อมไม้ชำระก้นที่ล้างอย่างสะอาดนั้น ท่านอาจารย์แลดีย์เป็นผู้กระทำเอง เมื่อทราบดังนั้นแล้ว พระในวัดก็เลยไปกราบขอขมาท่านว่า

“พระอาจารย์อย่าให้ลูกศิษย์เป็นบาปเป็นกรรมเลย ขอให้ท่านเลิกทำเถิด” ท่านตอบลูกศิษย์ไปว่า “ในสังสารวัฏฏ์อันยาวนาน เราเป็นทาสรับใช้บุตรภริยามาหลายภพชาติแล้ว ชาตินี้ขอเป็นทาสรับใช้พระสงฆ์สักชาติเถอะ อย่าห้ามเราทำสิ่งนี้เลย”

แต่หลังจากนั้น พระในวัดก็ทำความสะอาดอย่างจริงจัง ก่อนที่ท่านอาจารย์จะมาทำ ซึ่งก็ช่วยทำให้วัดวาอารามสะอาดผิดหูผิดตาขึ้นมาอย่างรวดเร็ว

ท่านสอนและเขียนตำราเกี่ยวกับสมุนไพรตอนที่โรคห่าระบาดใหญ่ ซึ่งสมุนไพรที่ท่านแนะนำในยุคนั้น ก็ได้ผล โรคระบาดระงับดับหายไป ฯลฯ

พระอาจารย์แลดีย์เป็นอาจารย์ปู่ของโกเอ็นก้า และเป็นไอดอลของหลวงพ่อธัมมานันทะมหาเถระ อดีตเจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ และเป็นไอดอลเรื่องสิ่งแวดล้อมให้กับข้าพเจ้า รวมถึงเรื่องเทคนิคการเรียนการสอนพระไตรปิฎก โดยใช้บทอาขยานด้วย หวังว่าทั้งหลวงพ่อวัดท่ามะโอและพระอาจารย์แลดีย์ สยาดอ จะเป็นไอดอลให้แก่ท่านทั้งหลาย ในการดำเนินชีวิตเพื่อเป้าหมายอันสูงสุดคือพระนิพพาน ขอความปรารถนาของข้าพเจ้าจงสำเร็จโดยเร็วพลันเทอญ

คิดถึงหลวงพ่อ

เวลาคิดถึงอาจารย์

พระราชปริยัติธาดา (สมโภชน์ กิจฺจสาโร)
วัดหาดใหญ่สิตาราม

พระภัททันตะ ธัมมานันทมหาเถร

เวลาคิดถึงอาจารย์ ภาพของอาจารย์จะปรากฏขึ้นมาในใจพร้อมกับพุทธพจน์บทนี้

อสาเร สารมติโน สาเรจาสารทสฺสิโน
เต สารํ นาธิคจฺฉนฺติ มิจฺฉาสงฺกปฺปโคจรา
สารญฺจ สารโต ญตฺวา อสารญฺจ อสารโต
เต สารํ อธิคจฺฉนฺติ สมฺมาสงฺกปฺปโคจรา

ชนเหล่าใด รู้สิ่งที่ไม่มีสาระ ว่าเป็นสาระ และเห็นสิ่งที่มีสาระ ว่าไม่เป็นสาระ

ชนเหล่านั้นมีความดำริผิดเป็นโคจร ย่อมไม่ประสบสิ่งอันเป็นสาระ

ชนเหล่าใด รู้สิ่งที่เป็นสาระ โดยความเป็นสาระ และสิ่งที่ไม่เป็นสาระ โดยความไม่เป็นสาระ ชนเหล่านั้นมีความดำริชอบเป็นโคจร ย่อมประสบสิ่งอันเป็นสาระ

คราใดประสบกับความผิดหวัง ไม่ได้สิ่งที่หวัง เสียใจเป็นทุกข์ หรือสมหวังตามที่ต้องการมีสุข ลองหยุดพัก ประคองใจนิ่งๆ แล้วมองชีวิตที่ผ่านมาอย่างช้าๆ ตามที่มันเป็น ก็จะพบต้นเหตุของความสุข ความทุกข์ ที่เราประสบอยู่ในปัจจุบัน

ถ้ายังไม่เห็นต้นเหตุของสุขทุกข์ สมหวังผิดหวัง ลองหาความหมายของคำว่า สาระ ไม่ใช่สาระ ในพุทธพจน์ แล้วใช้ชีวิตให้มีสาระ เลิกใช้ชีวิตอย่างไร้สาระ

หากไม่ต้องการความพลาดหวัง ผิดหวัง แต่ตรงกันข้ามกลับได้รับประโยชน์จากคนผู้หวังดี ลองทำตามพุทธพจน์บทนี้

นิธีนํว ปวตฺตารํ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินํ
นิคฺคยฺหวาทึ เมธาวึ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช
ตาทิสํ ภชมานสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย

ควรเห็นคนที่คอยชี้โทษเหมือนคนบอกขุมทรัพย์ ควรคบหาบัณฑิต ผู้มีปัญญาที่คอยตักเตือน เช่นนั้น เพราะว่า เมื่อคบบัณฑิตเช่นนั้นมีแต่ความเจริญ ไม่มีความเสื่อมเลย

เมื่อประพฤติตามนี้ ชีวิตจะเปลี่ยนไป จากเป็นคนแข็งไม่น่ารัก จะเป็นคนอ่อนโยน เป็นที่รักของคนทั่วไป

ขอให้บุญรักษา ธรรมะคุ้มครองทุกท่านให้มีความสุข ความเจริญ ประสบกับสิ่งที่เป็นสาระโดยเร็วพลัน

พระมหาธิติพงศ์ อุตฺตมปญฺโญ

วิถีแห่งปราชญ์

พระอาจารย์ธัมมานันทมหาเถระ อดีตพระอาจารย์ใหญ่ และอดีตเจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ เป็นพระมหาเถระชาวพม่าผู้เป็นที่ยอมรับนับถือว่า เป็นปราชญ์ในเรื่องภาษาบาลี ท่านเป็นผู้ฟื้นฟูบาลีมูลกัจจายน์เดิมขึ้นในประเทศไทย นอกจากด้านภาษาแล้ว หลักธรรมที่ท่านนำมาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา ก็เป็นที่ยอมรับ เพราะเวลาท่านจะพูด จะเขียน จะเทศน์เรื่องอะไรก็ตาม ต้องมีที่มาที่ไปจากแหล่งอาคตฐานที่อ้างอิงได้เสมอ มิใช่จะอธิบายเอาเองตามความรู้ความเข้าใจของตนเองที่เรียกว่า อัตโนมติ มีงานเขียนที่เป็นที่ยืนยันได้คือ นานาวินิจฉัย เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อสงสัย หรือปัญหาต่างๆ ที่พระบ้าง โยมบ้าง หรือแม้แต่ท่านไปค้นคว้าศึกษาเอง เพื่อนำมาสอนเหล่าศิษย์ เมื่อไปอ่านแล้ว เจอกับสิ่งที่แปลผิด หรืออธิบายผิด ท่านก็จะยกเอามาเป็นประเด็น แล้วหาหลักฐานมาโต้แย้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดปัญญาแก่ผู้ฟัง ผู้อ่าน ผู้สนใจศึกษาเล่าเรียน

อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของนักปราชญ์ทั้งหลาย นอกจากจะจำได้มาก เข้าใจดี สามารถอธิบายหลักธรรมให้คนอื่นเข้าใจตามพระบาลี อรรถกถา ฎีกาแล้ว ก็คือ ความละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบ พระอาจารย์ธัมมานันทมหาเถระ ท่านก็มีข้อนี้

สมัยที่ผู้เขียนอยู่วัดท่ามะโอ ได้รับใช้ท่าน มีโอกาสได้เห็นสิ่งเหล่านี้ เช่น กิจวัตรประจำวันของพระภิกษุสามเณรวัดท่ามะโออย่างหนึ่งคือ กวาดขยะ เก็บขยะ เช็ดถูอาคารสถานที่ เช้า-เย็น กิจวัตรนี้ ทุกรูปต้องลงมาช่วยกัน แม้แต่พระอาจารย์ใหญ่ ก็จะไม่พลาดโอกาสนี้ ที่จะลงมาทำบุญร่วมกับพระเณรด้วย และสิ่งที่ท่านทำคือ ถ้าใบไม้ที่แห้งแล้ว แต่ยังไม่หล่นจากต้น ท่านจะเขย่ากิ่ง หรือให้เณรๆ ขึ้นต้นเขย่า เพื่อให้ใบร่วง

ลงมา นอกจากนั้น สิ่งละเอียดลอออีกอย่าง คือ เวลาเก็บใบไม้ที่กวาดมารวมกันแล้ว ท่านจะกอบเอาดอกลำไยขึ้นมาพร้อมกับทราย แล้วทำการเป่าเฉพาะดอกลำไยให้หล่นเข้าไปในเข่งเก็บขยะ ส่วนทรายก็ทิ้งไว้ที่พื้น ถ้าเป็นคนอื่นทั่วไป คงไม่มีใครเขาทำกันเป็นแน่ นี่ถือได้ว่าเป็นความละเอียดมากๆ เปรียบเหมือนกับกิเลสแม้แต่เล็กๆ น้อยๆ ก็ต้องกำจัดให้สิ้นซาก เพราะอาจจะทำให้เกิดทุกข์ได้ ซึ่งตรงกับพระพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ หรือแม้แต่ขี้นก ซึ่งถ่ายทิ้งไว้บนถนนปูนภายในวัด ท่านก็เอาน้ำ พร้อมกับแปรง มาทำการขัดสีให้พื้นถนนสะอาด ซึ่งปรากฏแก่สายตาของพระภิกษุสามเณรที่อยู่ใกล้ๆ หรือแม้แต่ญาติโยมที่เข้ามาที่วัดท่ามะโอ

นอกจากนี้ มีอีกเรื่องก็คือ ห้องสุขาของท่านสะอาดมาก ถึงกับเป็นที่พักร้อนได้ วัดท่ามะโอ จังหวัดลำปางนั้น ฤดูหนาว ก็จะหนาวพอสมควร ถึงฤดูร้อน ก็ถือว่าร้อนมาก วัดท่ามะโอในอดีตไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก หรือมีก็ไม่สามารถจะใช้ได้แบบสะดวกสบายตามอำเภอใจ เพราะค่าไฟแพง ฉะนั้น พระภิกษุสามเณรทุกรูปต้องช่วยกันประหยัด แม้แต่จะอ่านหนังสือในเวลากลางคืน ถ้าเลยเวลา ๔ ทุ่มไปแล้ว บางท่านต้องใช้เทียนเป็นแสงสว่างในการอ่านหนังสือท่องหนังสือ ท่านอาจารย์ใหญ่ก็เช่นเดียวกัน ท่านจะเป็นตัวอย่างให้เห็น โดยท่านเองก็ไม่ใช้พัดลม แต่ท่านเข้าไปพักที่ห้องน้ำแทน แสดงให้เห็นว่า ห้องน้ำของท่านสะอาดมากเพียงใด ถึงจะเข้าไปพักได้ ถ้ามีกลิ่น มีคราบสกปรก คงไม่มีใครอยากเข้าไปพักเป็นแน่

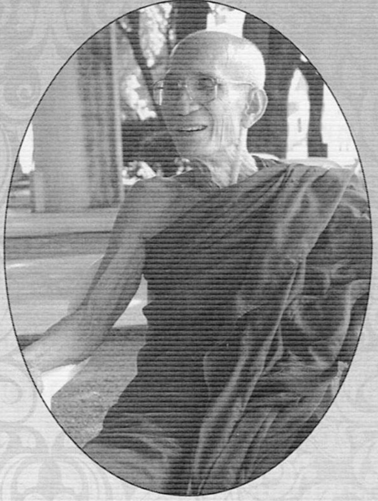
ดังนั้น จึงไม่ต้องพูดถึงความละเอียดสุขุมรอบคอบของพระอาจารย์ใหญ่ในเรื่องการศึกษา การดูแลพระภิกษุสามเณร หรือกิจวัตรอื่นๆ ท่านมีความละเอียดในทุกๆ ประเด็น อย่างเช่นที่อาตมาประสบกับตัวเองก็คือ มีอยู่ครั้งหนึ่งไม่ได้ลงไปฉันข้าวต้มตอนเช้า ท่านคงสังเกตดูแล้วไม่เห็น เมื่อท่านฉันเสร็จแล้วก็เดินมาหาถึงห้องแล้วถามว่า *"ทำไมไม่ลงไปฉันข้าวต้ม..."* แสดงให้เห็นว่า ทุกความเคลื่อนไหวของลูกศิษย์ ท่านคอยดูแลอยู่เสมอ ว่าพระเณรรูปนี้ ทำอะไรบ้าง ไม่ทำอะไรบ้าง ทำในสิ่งที่สมควรหรือไม่สมควรเป็นต้น

อาตมาเป็นศิษย์ผู้น้อย อายุ ๑๓ ขวบ ที่อาศัยร่มเงาวัดท่ามะโอเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ก็ได้รับโอกาสดีๆ หลายประการ นอกจากการศึกษาบาลีใหญ่ การอบรมสั่งสอน การดูแลใกล้ชิดเหมือนลูก การได้ฝึกทำงานต่างๆ เช่น งานพิมพ์หนังสือ การจัดหน้าหนังสือ จดหมายทางราชการ ยังมีโอกาสได้รับใช้ ทำความสะอาดห้อง ชงนมถวาย และช่วงที่ท่านป่วย ไปพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ก็มีโอกาสได้ไปเฝ้าไข้ท่านด้วย จึงเป็นเหตุให้อาตมาผูกพันกับท่าน

เมื่อหวนระลึกถึงบุญคุณที่ท่านได้กระทำต่ออาตมาและประเทศไทยแล้ว รู้สึกว่ามากมายเกินกว่าที่จะพรรณนาได้

ด้วยบุญกุศลที่อาตมาได้กระทำทุกวัน คือ การสอนบาลีใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา มี ๔ คัมภีร์ ได้แก่ ปทรูปสิทธิ วุตโตทัย สุโพธาลังการ และอภิธานนัปปทีปิกา และงานเขียนหนังสือเกี่ยวกับการศึกษาบาลี เป็นต้น ก็ขอน้อมกุศลส่วนนี้ เพื่อเป็น **"อาจริยบูชา"** ถวายพระอาจารย์ธัมมานันทมหาเถระ อดีตพระอาจารย์ใหญ่วัดท่ามะโอ ซึ่งเป็นบุคคลผู้ควรบูชาอีกท่านหนึ่ง

๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๓

อาชานียานุสฺสติคาถา

๑. เอโกว พลสมฺปนฺโน ปณฺฑิโตว มหาสโย
ปริยตฺตึ ปติฏฺฐาเปติ สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเน

คนเดียวแต่ทรงพลัง เป็นนักปราชญ์ผู้ทรงปัญญา
และมีจิตใจที่งดงามกว้างใหญ่ไพศาล
มุ่งมั่นประดิษฐานพระปริยัติศาสนา
ให้จีรังยั่งยืน คงไว้ในบวรพุทธศาสนา

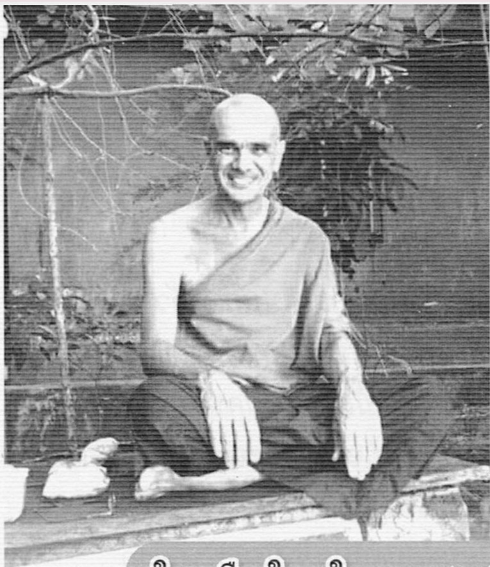
๒. โสว อมฺหํ มหาเถโร "ธมฺมานนฺโท" ติ วิสฺสุโต
มาตุลุงฺคติฏฺฐาราเม จตุตฺโถ' ธิปตีริโต

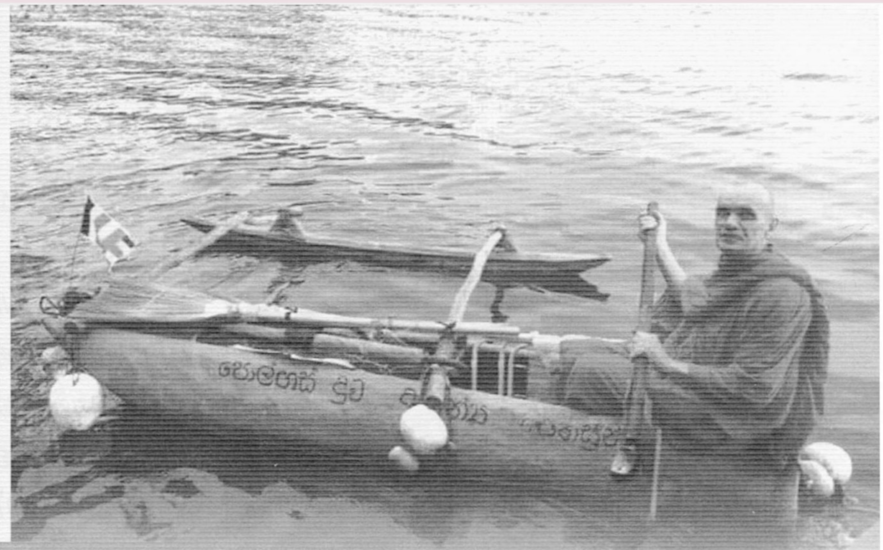
พระมหาเถระผู้เป็นครูอาจารย์ของพวกเราทั้งหลายรูปนั้น
มีนามว่า "ธัมมานันทะ" ท่านเป็นเจ้าอาวาสรูปที่สี่ แห่งวัดท่ามะโอ
จังหวัดลำปาง

๓. ชลิตฺวา อคฺคิขนฺโธว นิพฺพุโต มติมา ครุ
ทุลฺลโภ อีทิโส โปโส สราม ตํ สทา มยํ

พระมหาเถระผู้มีปัญญาและเป็นครูของเราทั้งหลายนั้น
ท่านได้ถึงมรณภาพดับขันธ์จากโลกนี้ไปนานหลายปีแล้ว
แต่พวกเราผู้เป็นมวลศิษย์ ก็ยังคงน้อมรำลึกนึกถึงคุณของท่านอยู่เสมอ
ด้วยว่า บุรุษผู้อาชาไนยเช่นพระมหาเถระนั้น
ช่างหาได้ยากยิ่งเหลือ

ครุคารวปุพฺพงฺคมจิตฺเตน
จำรูญฺ ธรรมดาติ นามิเกน สิสฺเสน ลิขิตา
ด้วยจิตคารวะ
ศิษย์ผู้มีนามว่า จำรูญ ธรรมดา

ใคร คือ ใคร ในพุทธศาสนาเถรวาท :

ล.พ.จ. ล.พ.จ. เรียบเรียง

อาลัยพระอาจารย์โทนี่ ผู้สืบวงศ์พระชินสีห์

อุกาสะ วันทามิ ภันเต, สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต, มะยา กะตัง ปุญญัง สามินา อะนุโมทิตัพพัง, สามินา กะตัง ปุญญัง มัยหัง ทาตัพพัง,

สาธุ สาธุอนุโมทามิ, สัพพังอะปะราธังขะมะถะ เม ภันเต, อุกาสะ ทุวารัตตะเยนะ กะตัง สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต

พระอาจารย์โทนี่ ชินวังโส หรือที่หมู่พระชาวศรีลังการู้จักท่านในนาม Ven. Holland Jinavamso ได้มรณภาพจากพวกเราไปแล้ว เมื่อวานนี้ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๓

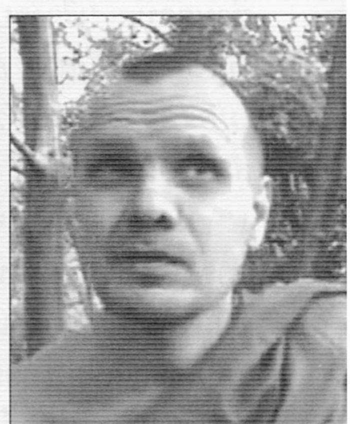
พระอาจารย์เป็นพระมหาเถระที่ได้รับความเคารพจากหมู่พระสงฆ์และหมู่ลูกศิษย์ในสายหลวงพ่อเทียนเป็นอย่างมาก ทุกครั้งที่พระหรือลูกศิษย์ท่านใดมีโอกาสไปเยือนศรีลังกา ก็จะต้องหาโอกาสไปกราบและสนทนาธรรมกับท่านให้ได้สักครั้ง

แต่การไปกราบท่านมิใช่เรื่องง่าย เพราะวัดที่ท่านพำนักอยู่นั้น ตั้งอยู่บนเกาะเล็กๆ ทางภาคใต้ของศรีลังกา จึงได้ชื่อว่า Polgasduwa Island Hermitage ซึ่งเป็นเกาะเล็กๆ ตั้งโดดเดี่ยวในทะเล

การจะข้ามไปยังเกาะนี้ต้องมีการติดต่อนัดหมายกับโยมผู้ชายให้มาพายเรือไปส่งที่เกาะล่วงหน้า ยิ่งหากเป็นอุบาสิกาด้วยแล้ว การจะได้รับอนุญาตให้เหยียบเกาะนี้ คงต้องพิจารณากันเป็นรายๆ ไป ข้าพเจ้าเคยพาอุบาสิกา ๓ - ๔ ท่านไปกราบพระอาจารย์หนึ่งครั้ง จำได้ว่า ทางวัดใจดี อนุญาตให้อุบาสิกาเหล่านั้นขึ้นเกาะไปกราบท่านได้ แต่ขอจำกัดเวลาในการเหยียบเกาะนี้ "ตั้งหนึ่งชั่วโมง"

สี่ปีก่อนข้าพเจ้าได้ไปกราบท่านเป็นครั้งแรก เพื่อสอบถามคำถามบางอย่างเกี่ยวกับการ

ภาวนา และการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งนักบวชนี้ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับคำตอบเป็นที่น่าพอใจ คราที่ไปแรกๆ ข้าพเจ้ามีปัญหากับการขบฉันอาหารจากการบิณฑบาตในศรีลังกาเป็นอย่างมาก เพราะข้าพเจ้ากับอาหารศรีลังกา ช่างไม่ถูกกันเอาเสียเหลือเกิน ธาตุขันธ์ของข้าพเจ้าโดยเฉพาะต่อมรับรสช่างหมางเมินกับรสชาติอาหารของชาตินี้เสียจริงๆ เมื่อมีโอกาสไปกราบเรียนถามท่านเพื่อขอกำลังใจในฐานะที่ท่านเคยอยู่เมืองไทยมาก่อน

ท่านตอบ : *"เรื่องขบฉันสำหรับผม อาหารใดๆ ในโลกก็เหมือนๆ กันหมด ไม่มีอร่อยหรือไม่อร่อย สำหรับตัวผมแล้ว หากอิ่มก็ถือว่าสำเร็จประโยชน์..."*

คำตอบครูบาอาจารย์ทะลวงต่อมรับรสของข้าพเจ้าให้รับรสอาหารชาติศรีลังกาคล่องตัวขึ้นมาทันที ข้าพเจ้าเคยถามท่านว่า ในฐานะที่ท่านเคยอยู่เมืองไทยมาเกือบยี่สิบปี แล้วมาอยู่ศรีลังกาท่านไม่คิดถึงเมืองไทยบ้างดอกหรือ? หากจะมีโยมนิมนต์ท่านให้กลับไทยบ้าง ท่านจะสนใจไหม?

ท่านตอบ : *"ผมทิ้งชีวิตทางโลกไปหมดแล้ว ที่เมืองไทยก็ไม่คิดถึงใคร ยิ่งที่ฮอลแลนด์ด้วยแล้วผมไม่เคยติดต่อใครเลยแม้แต่คนในครอบครัว ทุกวันนี้ผมไม่ถือและไม่มีปัจจัย การจะเดินทางข้ามประเทศคงไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะมีค่าใช้จ่าย แต่หากจะมีใครนิมนต์ผมกลับเมืองไทยบ้าง หากกลับไปก็คงเพียงไปเยี่ยมเยียนสหธรรมิกเท่านั้นเอง ตรงนี้ก็สมควรกลับไปอยู่หรอก แต่ผมขอไม่แสดงธรรมนะ ผมไม่ค่อยถนัด แต่เอาจริงแล้วผมคงไม่ไปไหนหรอกนะ ผมคงจะตายที่นี่ บนเกาะนี้แหละ"*

(ท่านเดินพาข้าพเจ้าไปดูจุดที่ท่านจะเตรียมไว้เพื่อฝังอัฐิของท่านเอง) "ผมเล็งจุดฝังอัฐิไว้แล้วตรงนี้แหละ ใกล้ๆ กับครูบาอาจารย์บนเกาะนี้..." พระอาจารย์ที่ไปด้วยกันอีกรูปเคยถามพระอาจารย์โทนี่ว่า ผู้หญิงบรรลุธรรมได้ไหม?

ท่านตอบทันทีว่า : *"ไม่ได้"* พวกเราอึ้ง ท่านเสริม *"จะบรรลุธรรมกันได้อย่างไร? ตราบใดที่เรายังมีการแบ่งว่ามีเพศหญิงหรือว่าเพศชาย"*

คราหนึ่ง เมื่อเดินทางออกนอกวัดด้วยกันท่านเคยฝากข้อคิดในเชิงพระวินัยกับข้าพเจ้าไว้ว่า...

"วินัยข้อไม่จับปัจจัยนี้ ที่เมืองไทยยังไม่เอื้อเฟื้อพระสักเท่าไรนัก แต่ผมอยากให้พระเราลองทำกันดูให้ได้เถิด มันเบาจริงๆ นะ เป็นพระเราไม่มีเวลาอะไรมาบีบคั้นเหมือนฝ่ายฆราวาสเขา ผมเคยเดินไปเชียงใหม่ คนอื่นใช้เวลาหนึ่งคืน ผมใช้เวลาหนึ่งเดือน ก็เพราะว่าผมเดินไป แต่มันก็ถึงเหมือนกันมิใช่หรือ?

ข้าพเจ้าโชคดีที่ท่านเคยนิมนต์ให้ไปสนทนาธรรมที่กุฏิของท่าน ก่อนเข้ากุฏิของท่าน พวกเรา

ต้องเคาะกระบอกไม้ไผ่ที่ท่านแขวนไว้ตรงทางเดินเข้ากุฏิเสียก่อน เพื่อส่งสัญญาณให้ท่านได้รับรู้ เนื่องเพราะว่าท่านเป็นพระที่รักความสงบวิเวกมาก

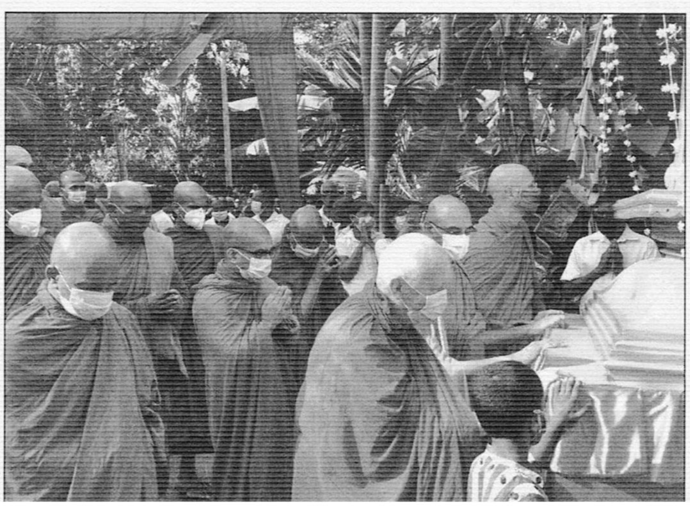
ข้าพเจ้าเคยเกรงใจไม่กล้าไปหาท่านที่กุฏิ แต่ท่านบอกว่า นิมนต์มาได้ตลอดเวลา หากจะมาสนทนาเรื่องธรรมเรื่องวินัย แต่หากจะคุยเรื่องโลกๆ ก็อย่าเสียเวลามาเปล่าเลย

ภายในกุฏิของพระอาจารย์โทนี่ช่างว่างเปล่าเสียจริงๆ ไม่มีเฟอร์นิเจอร์อะไรเลยแม้แต่ชิ้นเดียว มีเพียงที่รองนอนบางๆ สีกรัก มีสังฆาฏิและจีวรที่ปะด้วยมือพรุนๆอีกหนึ่งผืน ที่เหนือหัวนอนของท่านมีเพียงรูปภาพสี่ภาพที่จัดเป็นสมบัติที่ท่านเคารพมากที่สุด :

รูปพระพุทธเจ้า ๑ รูปหลวงปู่ชา ๑ รูปหลวงปู่เทียน ๑ รูปหลวงพ่อคำเขียน ๑

"นี่คือบุคคลที่ผมบูชา" ท่านอธิบาย

คราหนึ่งข้าพเจ้าได้ร่วมลงอุโบสถกับท่าน ท่านเมตตามาสวดปาติโมกข์ให้ เพราะพระที่วัดเกาะที่ท่านอยู่ด้วยยังไม่มีใครสวดได้ ลีลาการสวดของท่านชัดถ้อยชัดคำ ลื่นไหลคล่องแคล่วแบบไม่มีใครเทียม หากมีคำใดที่ติด ท่านจะทวนใหม่ด้วยตัวเองพร้อมทั้งมีรอยยิ้มที่มุมปาก ลีลาและรอยยิ้มของท่านขณะสวดไม่ธรรมดาจนข้าพเจ้าถึงกับขอโอกาสออกปากชมท่านหลังจากสวดเสร็จแล้วว่า ข้าพเจ้าถือว่ามีบุญที่สุดที่ได้รับฟังท่านสวดปาติโมกข์แบบมีลีลาชั้นเทพเช่นนี้ นับแต่ข้าพเจ้าเคยรับฟังปาติโมกข์มา

"อย่าชมผมเลย ผมสวดได้ตั้งแต่บวชใหม่ๆ พรรษาที่สอง สวดมากว่าสามสิบห้าปีแล้ว มันก็เลยคล่องปากเป็นธรรมดา แต่ว่าก็ว่านะ คนสวดปาติโมกข์ได้เก่งๆ หลายคนก็ยังไม่มีสติ สำหรับผมแล้ว ผมชื่นชมคนที่มีสติมากกว่า"

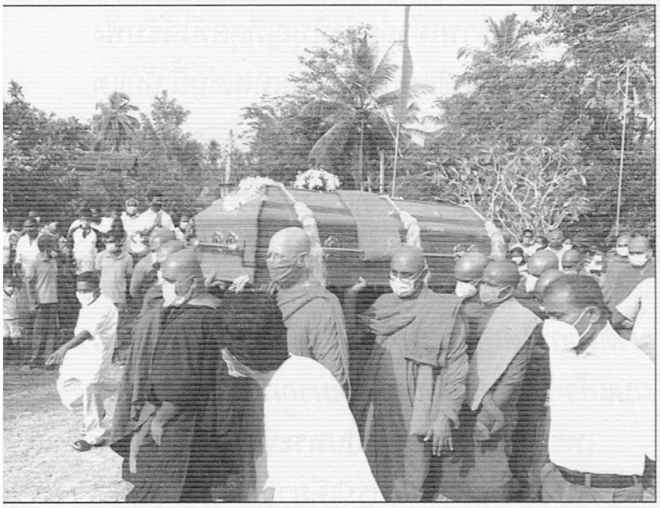
เพราะพระอาจารย์เป็นพระที่อินดี้มากๆ ทุกเช้าท่านจะพายเรือเพียงรูปเดียวจากเกาะเพื่อไปรับบาตรจากญาติโยมบนฝั่ง ท่านบอกว่า ท่านมักจะขึ้นท่าไม่ให้ซ้ำกันในแต่ละวัน เพื่อจะได้แบ่งโอกาสให้โยมได้ทำบุญ

ข้าพเจ้าเคยถามท่านว่า พระอาจารย์เก็บตัวเช่นนี้ คนหลายคนอาจคิดว่าท่านประพฤติตัวเยี่ยงฤๅษี การสงเคราะห์สังคมหรือส่วนรวม พระเราต้องขวนขวายกันมากน้อยขนาดไหน?

"หากมีพระที่ทำตัวเยี่ยงฤๅษีสักรูปบรรลุธรรมขึ้นมา ท่านคิดว่าจะถือเป็นคุณูปการแก่โลกมากมายขนาดไหน?"

พระอาจารย์โทนี่ได้ให้ความเมตตากับข้าพเจ้าอย่างมาก เมื่อคราที่ข้าพเจ้าไปเยือนแดนสิงหลเป็นครั้งแรก ท่านถึงกับนำแผนที่ศรีลังกามากาง และให้เบอร์ติดต่อวัดป่าในประเทศศรีลังกาเกือบทุกวัด ที่ท่านเคยไปจาริกมาในคราเมื่อข้าพเจ้าเคยออกปากว่าจะจาริกธุดงค์

ท่านเคยให้โยมอุปัฏฐากของท่านดูแลข้าพเจ้าและพระอีกสองรูปในเรื่องการต่อวีซ่าเพื่อยืดระยะเวลาการพำนักในประเทศให้นานเกินกำหนด อีกทั้งท่านเคยพายเรือพาไปชมวัดต่างๆ รอบเกาะในวันที่พายุพัดกระหน่ำในท้องทะเลกว้าง

วันหนึ่งท่านเคยตอบคำถามของข้าพเจ้าว่า ที่ศรีลังกานี้ มีพระอรหันต์หรือผู้บรรลุธรรมบ้างไหม?

ท่านตอบทีเล่นแกมจริงกับข้าพเจ้าว่า :

"เรื่องนี้ที่ศรีลังกาผมไม่ทราบ แม้จะอยู่มานานแล้ว แต่ที่แน่ๆ ที่เมืองไทย ผมว่าเรามีพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนเป็นพระอริยเจ้ามากมาย ซึ่งเป็นของจริงที่สุด ผมเคยพบพาและสัมผัสมาด้วยตัวเองหลายหนแล้ว เชื่อผมเถอะ"

เช้ามืดวันนี้ ข้าพเจ้าเขียนบันทึกนี้ที่สวนโมกข์ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี รสชาติอาหารปักษ์ใต้ กลิ่นดินปนทราย ลมเย็นจากท้องทะเลผนวกกับต้นมะพร้าวและพืชแบบชาวเกาะ ทำให้ข้าพเจ้าเปรยกับพระรุ่นน้องที่มาด้วยกันว่า สิ่งและบรรยากาศเหล่านี้มีความละม้ายคล้ายคลึงกับเกาะลังกายิ่งนัก ยิ่งได้รับทราบข่าวการจากไปของครูบาอาจารย์ที่เคารพยิ่ง ความระลึกถึงก็ถั่งโถมมาเป็นทวีคูณ

ไม่น่าเชื่อว่า ข้าพเจ้าได้เล่าเมื่อสัปดาห์ก่อนให้โยมที่มาปฏิบัติฟังว่า มีพระศรีลังการูปหนึ่งข้ามน้ำข้ามทะเลมาปฏิบัติกับพวกเราที่สุคะโตเมื่อเก้าปีก่อน วันนี้ท่านก็ยังปฏิบัติแบบอุกฤษฏ์อยู่ ซึ่งจะครบสิบปีบริบูรณ์ในสิ้นเดือนนี้ ข้าพเจ้าเคยถามถึงแรงบันดาลใจว่า อะไรทำให้ท่านข้ามน้ำข้ามทะเลมาปฏิบัติอยู่กับเราจนเกือบสิบปี?

ท่านตอบว่า : *"เพราะท่านประทับใจในท่วงท่าการชงกาแฟของพระภิกษุผิวขาวรูปหนึ่งที่เต็มเปี่ยมไปด้วยสติและความรู้สึกตัว จัดว่าเป็นภาพการชงกาแฟที่ประทับใจท่านมากตั้งแต่พบเห็นมา ทำให้ท่านอดใจไม่ได้ต้องเดินไปขอโอกาสถามว่า พระอาจารย์ใช้กรรมฐานชนิดใดในการภาวนา? อีกทั้งครูบาอาจารย์ของท่านคือใคร? นั่นเองที่เป็นเหตุให้ท่านมาภาวนากับเราจนทุกวันนี้เกือบสิบปี"*

พระภิกษุต่างชาติผิวขาวรูปนั้นก็คือ *"พระอาจารย์โทนี่ ชินวังโส"* นั่นเอง

คำบาลีที่ข้าพเจ้าเขียนไว้ก่อนบันทึกเนื้อเรื่องถึงพระอาจารย์โทนี่ ชินวังโส คือบททำวัตรหรือบทขอขมาครูบาอาจารย์แบบโบราณ ที่พระศรีลังกานิยมใช้เมื่อมีโอกาสกราบนมัสการและการลาครูบาอาจารย์ ซึ่งมีใจความสรุปได้ว่า :

"หากข้าพเจ้าจงใจหรือประมาทพลาดพลั้งล่วงเกินครูบาอาจารย์ด้วยกาย วาจา หรือใจจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ดี ขอให้พระอาจารย์อโหสิกรรมให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด บุญที่ข้าพเจ้าได้กระทำมาแล้ว ขอให้พระอาจารย์อนุโมทนาเถิด ส่วนบุญที่พระอาจารย์ได้กระทำมาแล้วนั้น ก็พึงให้แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด ข้าพเจ้าขออนุโมทนา"

ข้าพเจ้าบันทึกบทความนี้เพื่อถวายความอาลัยแด่พระอาจารย์โทนี่ ชินวังโส และขอน้อมกราบส่งพระอาจารย์สู่แดนนิพพานมา ณ ที่นี้ด้วยเทอญ

สวนโมกขพลาราม
อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
๙.๑๒.๒๕๖๓

ประสบการณ์ธรรม

พระอาจารย์ อจโลภิกขุ (BRETT HANSEN)

เรื่องเล่าจากแดนไกล ตอน ๔

บทสัมภาษณ์ โดย ลูกศิษย์ของท่านอจโลภิกขุ

**อาจารย์ใหญ่ (๙)
การไปพิจารณาศพที่ห้องดับจิต มีประโยชน์อย่างไรบ้างครับ**

"นอกจาก ครูบาอาจารย์ที่มีชีวิตแล้ว การพิจารณาร่างกายที่ไม่มีชีวิตก็ยังสอนใจได้หลายอย่าง อาตมาได้ไปพิจารณาศพที่ห้องดับจิตโรงพยาบาลตำรวจถึง ๑๐ ครั้ง นับเป็นโชคของอาตมาที่ได้อยู่ในสังคมที่เคารพนับถือคำสอนของพระพุทธเจ้า สังคมที่เห็นประโยชน์ของการพิจารณาความตายว่า ความตายเป็นของแน่นอน ไม่รู้ว่าความตายจะมาเมื่อไร และธรรมชาติของร่างกาย การเจริญ มรณานุสติ เช่นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิปัสสนาในพระพุทธศาสนา โรงพยาบาลหลายแห่งเข้าใจแนวทางการสอนนี้และอนุญาตให้พระสงฆ์เข้าไปพิจารณาศพในห้องดับจิต หรือระหว่างการผ่าชันสูตรได้

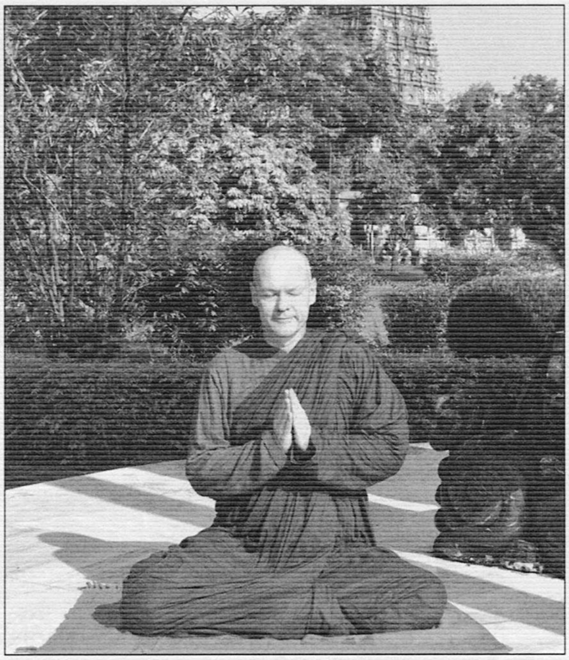
ตามปกติห้องดับจิตใหญ่ๆ จะเก็บศพที่ต้องชันสูตรไว้ เนื่องจากตายกะทันหันหรือมีสาเหตุการตายที่น่าสงสัย หมอต้องทำการผ่าพิสูจน์สาเหตุของการตายให้แน่ชัด สำหรับอาตมาผู้ฝึกเพื่อความหลุดพ้น นี่เป็นการฝึกพิจารณาว่าความตายจะมาถึงเมื่อไรก็ได้ เราสามารถตายได้ทุกขณะจิต ศพที่นอนอยู่ตรงหน้าเหล่านี้ตายไปโดยที่เจ้าของร่างกายไม่ได้รู้มาก่อนเลยว่าความตาย กำลังจะมาถึงตัว เมื่อได้พิจารณาความจริงข้อนี้ ทำให้ได้เห็นว่า ความตายเป็นเรื่องที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เวลาของความตายก็ไม่แน่นอน เกิดได้ทุกขณะ การพิจารณาเช่นนี้เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ การเจริญมรณานุสติ เช่นนี้ ช่วยให้เรารักษาจิตให้อยู่กับปัจจุบัน ทำให้จิตเป็นปกติ ทำให้จิตสงบจากความคิด พะวง ถึงอนาคตที่อาจไม่มีวันมาถึงด้วยซ้ำ

อาตมาได้เห็นศพที่ตายจากอุบัติเหตุมอเตอร์ไซค์ เด็กจมน้ำ เส้นเลือดอุดตัน ไส้ติ่งแตก ฯลฯ ระหว่างที่หมอลงมือผ่าชำแหละศพ ได้เห็นผิวหนังเปิดลอกออกจากใบหน้า เห็นหนังศีรษะถูกเปิดออกจากกะโหลก สมองถูกย้ายออกจากกะโหลก ชิ้นเนื้อถูกตัดออกจากหน้าอกและลำไส้ เปิดซี่โครง ผ่าหัวใจ ปอด ตับ ไต เราจะเห็นถึงธรรมชาติลักษณะอันแท้จริงของร่างกายมนุษย์ว่า เป็นของที่ไม่สวยงาม ไม่น่ายึดมั่นถือมั่น

เนื่องจากอาตมาบวชตั้งแต่ยังเป็นหนุ่ม ร่างกายยังแข็งแรง ราคะยังมีพลัง เวลาที่ปฏิบัติภาวนาและจิตเกิดความคิดฟุ้งซ่านถึงสิ่งต่างๆ หรือถูกครอบงำด้วยราคะ เราก็สามารถนึกถึงภาพของร่างไร้วิญญาณเหล่านี้เป็นเครื่องบริกรรมได้ เพื่อทำให้จิตสงบ ปล่อยวางความคิด ความกังวลถึงอนาคต หรือความยึดมั่นในสิ่งต่างๆ

ครั้งแรกอาตมารู้สึกคลื่นไส้ เหงื่อแตก คล้ายจะเป็นลม แต่เมื่อไปฝึกพิจารณาแบบนี้ซ้ำๆ ก็ทำให้ได้เรียนรู้มากขึ้นว่า ควรวางใจพิจารณา เจริญสติภาวนาอย่างไร

ครั้งหนึ่งระหว่างที่หมอตักก้อนเลือดออกมาจากโพรงไส้ติ่งที่แตก อาตมาเลือกที่จะเพ่งดูเฉพาะเลือดเท่านั้น พิจารณาว่านี่คือเลือด เป็นเพียงเลือด เป็นเพียงหนึ่งในอวัยวะ ๓๒ ของร่างกาย ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีเรา ไม่มีเขา เมื่อพิจารณาเช่นนั้น จิตก็สามารถสงบลงได้ แม้ว่าจะรายล้อมไปด้วยสิ่งที่ไม่น่าอภิรมย์ มีกลิ่นเหม็นคละคลุ้ง มีสิ่งที่ไม่น่ามอง ครั้งถัดมาขณะที่หมอผ่าเปิดกะโหลกศีรษะ ผ่าซี่โครง อาตมาเลือกเพ่งพิจารณาเพียงกระดูก ระลึกว่านี่คืออัฐิ คือกระดูก เป็นเพียงอวัยวะส่วนหนึ่ง เมื่อทำซ้ำๆ สติก็พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ พบว่าจะวางใจพิจารณาอย่างไร จิตจึงจะสงบด้วยปัญญา

ในสังคีติสูตร พระสารีบุตรกล่าวว่า ปัญญาจะทำให้เกิดได้ ๓ วิธี คือ

๑. โดยการสดับตรับฟัง (สุตมยปัญญา)

๒. โดยการคิดค้น การตรึกตรอง (จินตามยปัญญา)

๓. โดยการเจริญภาวนา (ภาวนามยปัญญา)

การอ่านและดูภาพอวัยวะต่างๆ เป็นวิธีหนึ่งที่จะเข้าใจร่างกายของเรา แต่ไม่สามารถเทียบได้เลยกับการไปดูให้เห็นด้วยตา รับรู้กลิ่นด้วยจมูกว่า จริงๆ แล้วอวัยวะภายในเป็นอย่างไร เจริญภาวนามยปัญญาให้เห็นจริงว่า ร่างกายของเราที่แท้จริงแล้วเป็นเช่นไร”

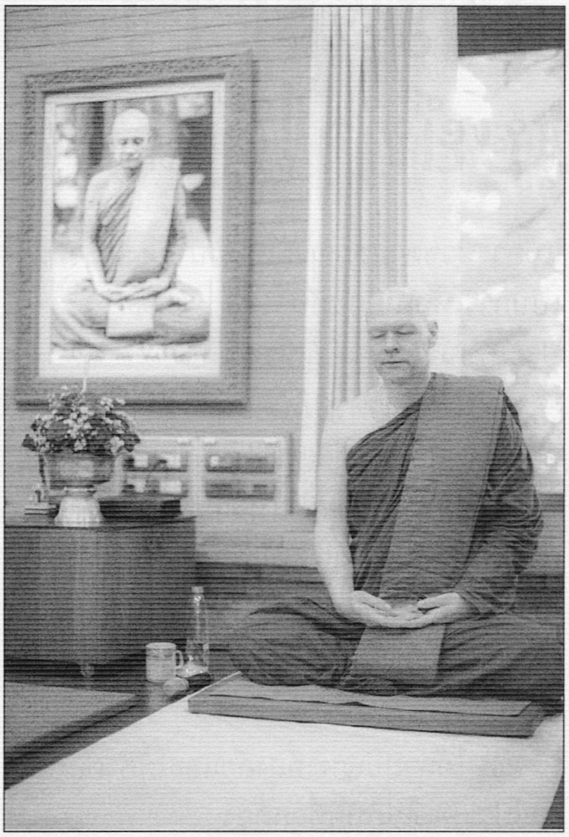
สำนักสงฆ์เต่าดำ (๑๐)
พระอาจารย์ไปฝึกที่สำนักสงฆ์เต่าดำถึง ๗ ครั้ง พระอาจารย์ได้ฝึกวิชาอย่างไรบ้างครับ

“สำนักสงฆ์เต่าดำตั้งอยู่กลางป่าลึก เป็นป่าดิบชื้นดึกดำบรรพ์ ใกล้ชายแดนไทยพม่า เป็นโอกาสดีมากที่อาตมาได้ฝึกที่นี่ ครั้งแล้วครั้งเล่า อาตมาฝึกที่นี่มาแล้ว ๗ ครั้ง ครั้งละ ๑๐ สัปดาห์

นับรวมเวลาได้ทั้งหมดเกือบปีครึ่ง การมาฝึกที่นี่เป็นโอกาสที่ดีอย่างยิ่ง ได้จดจ่ออยู่กับการฝึกฝนอย่างจริงจัง ซ้ำแล้วซ้ำอีก การฝึกปฏิบัติโดยลำพังทำให้ได้เรียนรู้ว่า ควรจะปฏิบัติอย่างไร และจะนำการปฏิบัติมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร

การไปปักกลดอยู่กลางป่าที่นี่ ต้องใช้เวลาลำพัง อยู่กับตัวเองถึงวันละ ๑๙ - ๒๐ ชั่วโมง รอบๆ ตัวมีแต่ต้นไม้ใหญ่ สูงท่วมหัวและเสียงของสายลมพัดผ่าน เป็นการอยู่อย่างสมถะและสันโดษ

เวลาที่เราใช้ชีวิตตามปกติ มีการติดต่อคบหาสมาคมกับผู้อื่น เรามักจะสร้างอัตตาตัวตนขึ้นมา บทสนทนาที่เราพูดคุยระหว่างกันก็มักจะเป็นเรื่องราวที่ส่งเสริมให้อัตตาเติบโต เช่น ใครมีความพิเศษอย่างไร พิเศษกว่าคนอื่นอย่างไร

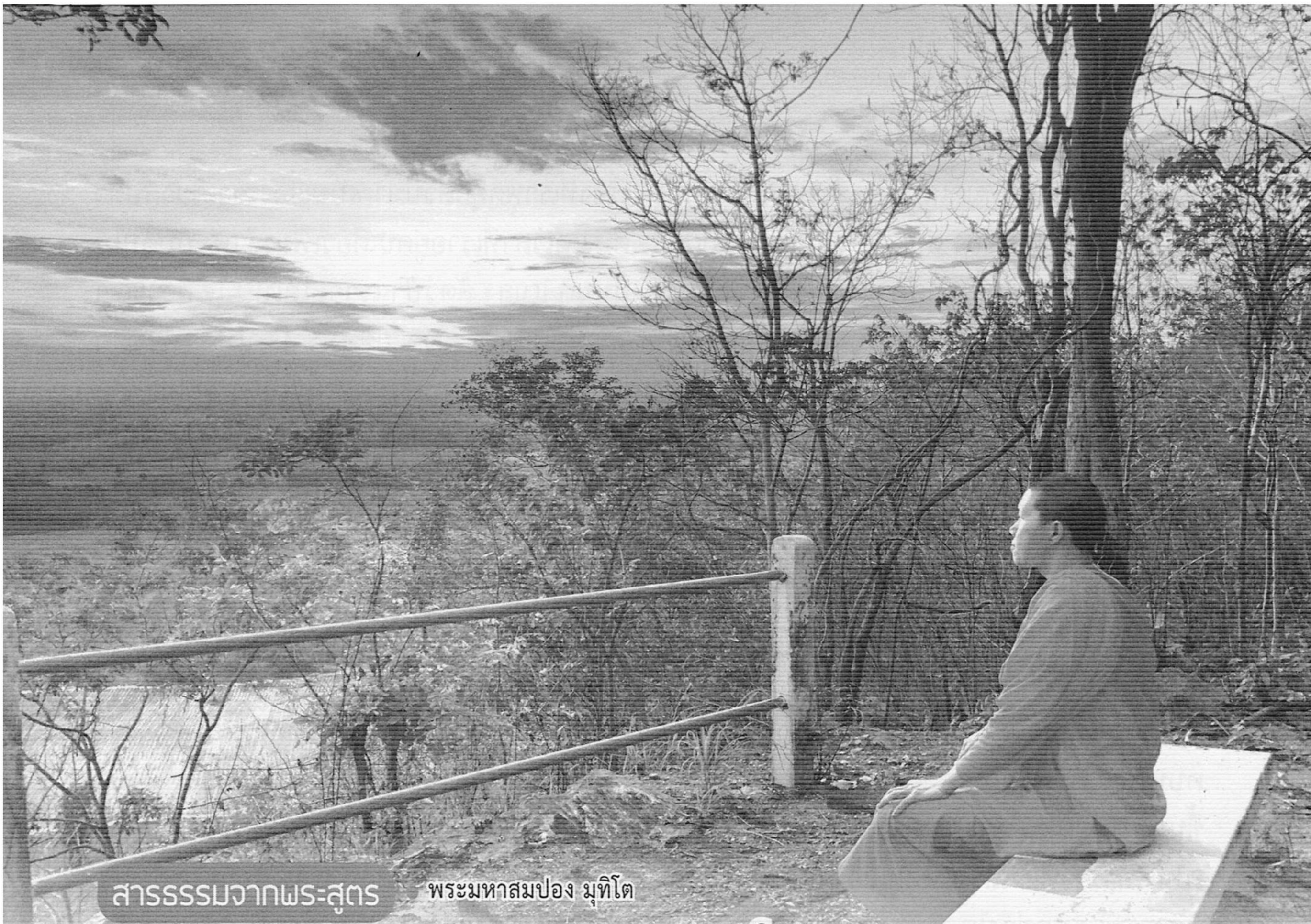

เรื่องที่เราพูดคุยส่วนมากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตัวตน แต่เวลาที่เราอยู่คนเดียวเพียงลำพัง กับต้นไม้ กับนก แมลง สัตว์ป่า เราจะได้เห็น ได้พิจารณาว่ารูปขันธ์หรือร่างกายของเรานี้ ก็ไม่ต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ รอบตัว มองเห็นเป็นธาตุขันธ์ เกิดจากธาตุทั้ง ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่ต่างจากสิ่งอื่นรอบๆ ตัว ไม่ต่างจากพื้นดินเบื้องล่าง

การได้ใช้เวลาโดยลำพังกลางป่าลึกเช่นนี้ เป็นโอกาสดีที่เราจะได้พิจารณาร่างกายและจิตใจ ความเป็นตัวตนของเราว่า เราสร้างสังขาร ความคิดปรุงแต่ง สร้างตัวตนเราขึ้นมาอย่างไร เราให้อาหารอัตตา เลี้ยงให้อัตตาเราโตขึ้นๆ ซึ่งเป็นเพียงความเห็นผิดในขันธ์ ๕ ของเราเองว่าเป็นเรา ของเรา หรือสักกายทิฏฐิ

เมื่อทุ่มเทพยายาม ปฏิบัติภาวนาวันละหลายชั่วโมง อย่างสันโดษ โดยไม่ติดต่อคนอื่น จะเห็นว่าการสร้างตัวตนของเรานั้นเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ และเป็นโอกาสได้เห็นด้วยตัวเองว่า การที่เราไม่ให้อาหาร ไม่เติมกำลังให้อัตตาตัวตน เราจะพบความรู้สึกโล่ง โปร่ง เบาสบาย สงบเงียบ เยือกเย็น แจ่มใส แน่นอนว่า กว่าจะได้เห็นธรรมข้อนี้ต้องอาศัยเวลานานหลายปีพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำอีก กว่าจะเข้าใจว่า กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นเหตุแห่งทุกข์ การไม่สร้างอัตตาตัวตน ทำให้ทุกข์น้อยลงมาก เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง จากประสบการณ์ที่แท้จริง ช่วยให้เกิดมุมมองที่ฉลาดหลักแหลม

อาตมารู้สึกกตัญญูรู้คุณป่าใหญ่ผืนนี้ การได้บวชเป็นพระอยู่ในสายวัดป่า ซาบซึ้งในคำสอนของพระพุทธองค์ที่สอนให้ฝึกออกจากเรือน อยู่ในป่าอย่างสันโดษ จนได้เห็นผลของการฝึกจิต ปฏิบัติภาวนากรรมฐานที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน”

สารธรรมจากพระสูตร

พระมหาสมปอง มุทิโต

มงคล ๓๘ ประการ

มงคลสูงสุด ที่ มนุษย์ทำได้ ตอน ๗

มงคลที่ ๒๙
สมณานญฺจ ทสฺสนํ การเห็นสมณะ

สมณะ คือบรรพชิตผู้มีกาย วาจา จิต และปัญญาอันอบรมดีแล้ว ผู้สงบกิเลสแล้ว ผู้มีศีล ผู้มีสมาธิ ผู้มีปัญญา ผู้ได้วิมุตติ ผู้ได้วิมุตติญาณทัสสนะ

การเห็น คือการเข้าไปหา การนั่งใกล้ การบำรุง การระลึกถึง การได้ยิน การได้เห็น บรรพชิตผู้เช่นนั้น การเข้าไปหาด้วยตั้งใจว่า จะถวายทาน จะสมาทานศีล จะฟังธรรม จะถามปัญหา จะทำสักการะบูชา จะปฏิบัติตามคำแนะนำของท่าน แม้การบวชตามสมณะผู้เช่นนั้น ก็สงเคราะห์ว่าเป็นการเห็นเหมือนกัน

ประโยชน์จากการได้เห็นสมณะ

๑. ได้เห็นวัตรปฏิบัติอันสงบสำรวมงดงาม ทำให้มีแบบอย่างที่ดีเพื่อประพฤติตาม

๒. ได้ฟังคำแนะนำสั่งสอนอันทำให้เกิดความเข้าใจ ปฏิบัติเพื่อรู้แจ้งในการหลุดพ้นจากทุกข์

๓. ได้ระลึกถึงอุปการคุณของท่านต่อการเรียนรู้ ความเข้าใจถึงความเป็นผู้หมดจดจากกิเลส

๔. ได้ถามปัญหาที่สงสัยและได้คำตอบเพื่อการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง

๕. เป็นการทำให้พระศาสนามีความเจริญสืบทอดต่อไป

เราควรได้เห็นสมณะผู้ปฏิบัติตามองค์ธรรมเครื่องตรัสรู้สัมโพชฌงค์ ๗ คือ

๑. สติสัมโพชฌงค์ ระลึกอยู่เนืองๆ ตรึกตรองอยู่เนืองๆ

๒. ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ เลือกเฟ้น ไตร่ตรอง พิจารณาธรรมด้วยปัญญา

๓. วิริยสัมโพชฌงค์ ความเพียรไม่ย่อหย่อน

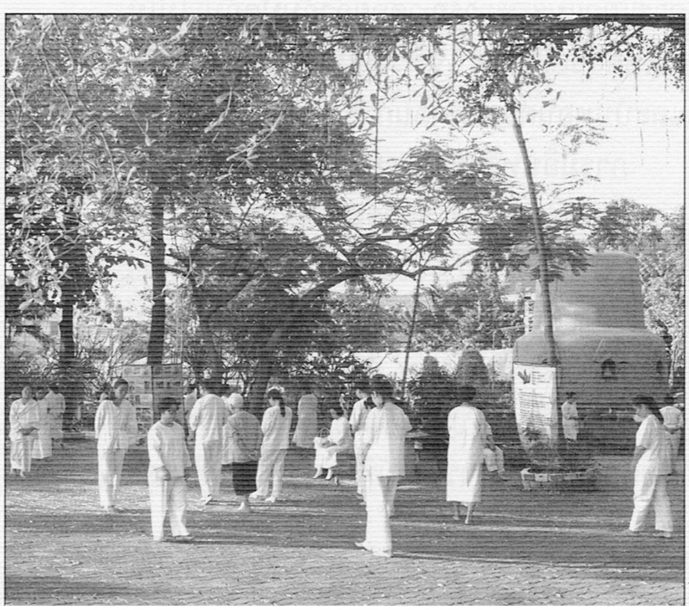
๔. ปีติสัมโพชฌงค์ ความเอิบอิ่ม ไม่อิงอาศัยอามิสที่เกิดขึ้นจากความเพียรนั้น

๕. ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ กายและจิตที่มีปีตินั้นสงบลง

๖. สมาธิสัมโพชฌงค์ จิตมีความสุขตั้งมั่นอยู่

๗. อุเบกขาสัมโพชฌงค์ เพ่งจิตที่ตั้งมั่นแล้วไว้อย่างนั้น

การเห็นสมณะเป็นมงคลอันสูงสุด เพราะเป็นเหตุให้ได้จิตศรัทธาเลื่อมใสต่อผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ได้ถวายทาน ได้สมาทานศีล ได้ฟังธรรม เป็นต้น ส่วนผู้เห็นสมณะแล้ว ไม่ศรัทธาไม่กระตือรือร้นเพื่อจะถวายทาน หรือเพื่อจะฟังธรรมเป็นต้น ย่อมไม่ได้มงคลอันประเสริฐนี้

มงคลที่ ๓๐
กาเลน ธมฺมสากจฺฉา การสนทนาธรรมตามกาล

การสนทนาธรรมตามกาล มีลักษณะดังนี้

๑. การสนทนาธรรมในเวลาพลบค่ำหรือใกล้รุ่งระหว่างภิกษุด้วยกัน ในเรื่องเกี่ยวกับความรู้ที่ได้เรียนมา เช่น เรื่องพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม เป็นต้น

๒. การสนทนาระหว่างภิกษุในเวลาที่เกิดจิตหดหู่ฟุ้งซ่านและเกิดความลังเล

๓. การสนทนากันในเวลาที่เหมาะสม เมื่อมีปัญหาและต้องการแก้ไขปัญหานั้น

การสนทนาธรรมตามกาล ช่วยเสริมสร้างความรู้ให้ติดแน่นอนอยู่กับตัว สร้างความทรงจำ ช่วยการทบทวนความรู้ มีความเข้าใจในสิ่งที่ได้รับอย่างถูกต้องและดีขึ้น ได้รับการแก้ไขในปัญหาที่คาใจ ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ทำให้ความรู้นั้นไม่สูญหาย ทั้งความรู้ในไวยากรณ์บาลี และความรู้ในเนื้อหาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เป็นต้น

กาลในธรรมมี ๔ อย่าง คือ

๑. การแสดงธรรมตามกาล การพูดธรรมให้ผู้อื่นฟังในเวลาที่ควร ซึ่งผู้พูดเป็นได้ทั้งภิกษุและฆราวาสซึ่งมีภูมิความรู้ในธรรม

๒. การฟังธรรมตามกาล เมื่อมีผู้พูดแสดงธรรม ก็เป็นโอกาสดีที่ได้ฟังธรรมเพื่อเป็นการเสริมสร้างปัญญาในการฟัง เช่น การที่ได้ฟังธรรมในวันอุโบสถ

๓. การสนทนาธรรมตามกาล การพูดธรรมด้วยกันในเหตุและเวลาที่ควร เช่น การสนทนาเรื่องที่เรียนมา เป็นต้น

๔. การปรารภวิปัสสนาตามกาล เมื่อมีอาการกำเริบจากความครอบงำแห่งราคะ โทสะ

และโมหะ เกิดขึ้น ควรเจริญวิปัสสนาเพื่อบรรเทา ระงับ ความรู้สึกนั้น

การสนทนาธรรมตามกาลเป็นมงคล

เพราะเป็นเหตุแห่งคุณทั้งหลาย ให้ประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น เช่น การมีปัญญาความรู้ความเฉลียวฉลาดมาก นำตนไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ ถึงความเป็นอริยะในที่สุด เป็นต้น

โทษของการไม่สนทนาธรรมตามกาล

ตัดประโยชน์ในการสร้างเสริมปัญญาความรู้ ทำให้เป็นผู้มีปัญญาแคบ เมื่อมีความรู้ไม่กระจ่างอาจนำไปใช้ในทางที่ผิดได้ และขาดการเกื้อหนุนแห่งการเจริญมรรคผลในกาลต่อไป

มงคลที่ ๓๑
ตโป จ การบำเพ็ญตบะ

ตบะ คือธรรมที่เป็นเครื่องเผาผลาญบาปเผาผลาญซึ่งธรรมที่เป็นลามก ได้แก่ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน ความไม่ยินร้าย เป็นต้น

การบำเพ็ญตบะ ตามความหมายที่เป็นมงคลมี ๒ อย่าง คือ

๑. การสำรวมอินทรีย์ เพื่อเผาผลาญอกุศลเจตสิกธรรม มีอภิชฌา (เพ่งเล็งอยากได้) และโทมนัส (ระทมใจ) เป็นต้น

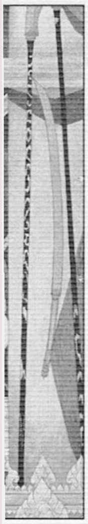
๒. การทำความเพียร การอดกลั้นให้มีความทนทาน เป็นเครื่องเผาผลาญความเกียจคร้าน (อันเป็นอุปสรรคต่อการเจริญกุศลธรรม) เช่น การมีความเพียรในการศึกษาพระพุทธพจน์ การรักษาธุดงค์ (การเผาผลาญความละโมบจากตัณหา) การกระทำสมณธรรมด้วยความพร้อมเพรียงกัน มีจิตตั้งมั่นในการกระทำด้วยกันอันเป็นเหตุนำสุขมาให้

การสำรวมอินทรีย์ เป็นการละอกุศล โดยการสำรวมด้วยการมีสติ เรียกว่า อินทรีย์สังวร ธรรมชื่อว่าสังวร เพราะเป็นเครื่องกั้น บุคคลผู้ประกอบด้วยอินทรีย์สังวรย่อมรักษาอินทรีย์ทั้งหลาย (ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ) ไม่ให้อกุศลธรรม (คืออภิชฌาและโทมนัส เป็นต้น) เข้าครอบงำ โดยเข้ามาทางอินทรีย์ต่างๆ เพราะมีสติคอยกำกับปิดกั้นอกุศลธรรม ไม่มีความยึดถือในสิ่งที่เห็นและรู้ ไม่ให้หลงเกิดมีอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตาม หรือแสดงออกจากสิ่งที่ได้กระทบแล้ว (เช่น เห็นก็สักแต่ว่าเห็นเท่านั้น ไม่ใส่ใจในรายละเอียดอื่นๆ) ดังนั้น บุคคลพึงยังอินทรีย์สังวรให้ถึงพร้อม

ผู้ที่ไม่มีการสำรวมอินทรีย์ เป็นผู้ที่ปล่อยให้อกุศลไหลเข้าไปตามอินทรีย์ในสิ่งที่เห็นและได้รับการกระทบ มีอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามยึดถือเอาไว้ มีอาการแสดงออกรับ ขาดสติในการแยกแยะ พิจารณาคอยกำกับปิดกั้น ไม่ให้สิ่งเหล่านี้เข้ามาทำให้ความไร้ประโยชน์เกิดขึ้นและบั่นทอนความดีที่ตนกำลังกระทำอยู่แก่ตน

การมีอินทรีย์สังวร หมายถึง เป็นผู้ที่มีหิริและโอตตัปปะ (ความกลัวและละอายต่อบาป) เป็นอุปนิสัย ดังเช่น ต้นไม้ที่มีความสมบูรณ์ด้วยใบและกิ่ง แม้กะเทาะของต้นไม้นั้นย่อมสมบูรณ์ เปลือก กระพี้ และแก่น ก็ถึงความสมบูรณ์เช่นกัน เมื่อมีหิริโอตตัปปะแล้ว อินทรีย์สังวรย่อมมีเช่นกัน อินทรีย์สังวรของผู้ที่สมบูรณ์ด้วยหิริและ

โอตตัปปะ ก็เป็นอันสมบูรณ์ด้วยอุปนิสัยต่างๆ (มีศีล และสมาธิ เป็นต้น) ทำให้วิปัสสนาอย่างอ่อนชื่อว่า ยถาภูตญาณทัสสนะ มีกำลังกล้า เป็นวิปัสสนาที่มีกำลัง มรรคคือ นิพพิทาวิราคะเกิดขึ้น ทำให้เกิดการหลุดพ้นด้วยอำนาจอรหัตและปัจจเวกขณญาณ เรียกว่า วิมุตติญาณทัสสนะ

การมีความเพียร เป็นความอดกลั้น คือความทนทานเพื่อเผาผลาญการเบียดเบียนจากความเกียจคร้าน อันเป็นอุปสรรคขัดขวางในการสร้างกุศลธรรม

พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายในเรื่องเหตุแห่งความเกียจคร้านไว้ ๘ อย่าง

๑. ก่อนทำกิจ นอนเอาแรง

๒. หลังทำกิจ นอนพักเหนื่อย

๓. ก่อนออกเดินทาง นอนพักเอาแรง

๔. เดินทางไปแล้ว นอนพักเหนื่อย

๕. ก่อนออกบิณฑบาต นอนเอาแรง

๖. บิณฑบาตกลับมาแล้ว นอนพักผ่อน

๗. ป่วยเล็กๆ น้อยๆ ก็เป็นเหตุอ้างในการนอน

๘. หายป่วยแล้ว ก็อ้างนอน (เพื่อพักฟื้น)

ส่วนผู้เป็นบัณฑิต ย่อมทำตรงกันข้ามกับความเกียจคร้านจากเหตุทั้งหมดที่กล่าวแล้ว การมีความพากเพียร การปรารภด้วยความขะมักเขม้นเพื่อทำกิจของตนให้บรรลุตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์อันเป็นหลักใหญ่ คือ

๑. ปฏิบัติธรรม คือฌานวิปัสสนาเพื่อให้ได้มรรคผลที่ตนยังไม่บรรลุ

๒. การได้บรรลุมรรคผลนิพพานตามที่ตนได้มีความเพียรในสิ่งที่ปฏิบัติแล้ว

การละความเกียจคร้าน แล้วมุ่งมั่นมาสร้างความเพียรในการทำตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลาย ความเกียจคร้านเป็นการตัดหนทางความเจริญกุศลธรรมต่างๆ ควรขยันหมั่นเพียรทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยเฉพาะทางธรรม ควรเห็นความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียนให้รู้หลักเหตุผล และการประพฤติปฏิบัติตามพระพุทธพจน์อันเป็นประโยชน์สูงสุด เพราะให้ผลเป็นความสุขในปัจจุบันและได้บรรลุมรรคผลในอนาคต

พระพุทธองค์เคยทรงทำความเพียรวิสุทธิ ๔ อย่าง เพื่อการตรัสรู้อย่างแรงกล้า ไม่ว่าหนัง เอ็น กระดูก (จะเหลืออยู่หรือไม่ก็ตาม) เนื้อและเลือดในกายจะเหือดแห้งไปก็ตามที ตราบเท่าที่ยังไม่ตรัสรู้ ก็จะไม่ละความเพียร จนในที่สุดพระพุทธองค์ก็ได้บรรลุถึงการตรัสรู้อริยสัจ ๔ นับว่าเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุดสำหรับผู้ทำความพากเพียร

ความเพียร แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ความเพียรย่อหย่อน เรียกว่า ปฏิวานี

๒. ความเพียรไม่ย่อหย่อน เรียกว่า อัปปฏิวานี

การปฏิบัติ คือสมถะและวิปัสสนา ชื่อว่าอาคมนียัปปฏิปทา ปฏิปทา ชื่อว่าอาคมนิยา เพราะเป็นเหตุแห่งการบรรลุคุณวิเศษ หรือเป็นเครื่องมาแห่งการบรรลุคุณวิเศษ

ความเพียรที่เว้นจากการท้อถอย คือความเพียรที่บุคคลกระทำไม่ย่อหย่อนในระหว่างปฏิบัติธรรม เรียกว่า อัปปฏิวานัปปธานัง

บุคคลไม่พึงละความเพียร ถ้ามีความย่อหย่อนในการปฏิบัติเกิดขึ้น ก็ควรพยุงความเพียรให้กลับคืนมา เพื่อผลของความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งใจไว้

การบำเพ็ญตบะเป็นมงคลอันสูงสุด เพราะทำให้มีความสำรวมในอินทรีย์และมีความเพียรเป็นเหตุแห่งการละอกุศลธรรม (มีอภิชฌาเป็นต้น) ทำให้บรรลุอริยธรรมจนถึงอรหัตผล

มงคลที่ ๓๒
พฺรหฺมจริยญฺจ การประพฤติพรหมจรรย์

พรหมจรรย์ หมายถึง ความประพฤติที่ประเสริฐปราศจากบาปธรรมอันมัวหมอง โดยผู้ที่มีความประพฤติปฏิบัติใน ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. การให้ทาน ให้ด้วยความเอื้อเฟื้อพิถีพิถัน มีเจตนาศรัทธาเคารพในทาน มีความเคารพในวัตถุทาน มีความเคารพในผู้ที่สมควรได้รับทาน

๒. การขวนขวายในกิจอันเป็นประโยชน์ โดยเฉพาะเป็นการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา เช่น ส่งเสริมให้มีการเผยแผ่ความรู้ในทางปริยัติและปฏิบัติ และงานที่เป็นประโยชน์ต่างๆ ต่อส่วนรวมและตนเอง เป็นต้น

๓. การรักษาศีล ๕ เพื่อไม่เป็นการเบียดเบียนตนและผู้อื่น ยิ่งรักษาศีลได้มากกว่าศีล ๕ ก็ยิ่งเป็นการปฏิบัติเคร่งครัดยิ่งขึ้น

๔. การมีอัปปมัญญา คือ การประพฤติไม่มีขอบเขต ยิ่งประพฤติได้อย่างกว้างขวางเท่าใดยิ่งเจริญ ได้แก่ การมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จุดมุ่งหมายเพื่อเข้าถึงพรหมโลก

๕. การเว้นจากเมถุน หมายถึง การงดเว้นในการเสพเมถุน (เป็นสิ่งที่ไม่ประเสริฐ) เพื่อเป็นการฝึกตนไม่ให้กามราคะกำเริบ

๖. การมีสทารสันโดษ หมายถึง ความพอใจในภรรยาของตน ไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับผู้ที่ไม่ใช่คู่ครองของตน เป็นการข่มจิตใจไม่ให้ไขว้เขวไปในทางมักมาก

๗. การมีความเพียร หมายถึง การมีความพากเพียรมุ่งมั่นในอันที่จะบำเพ็ญตบะ

๘. การรักษาอุโบสถศีล ๘ หมายถึง การมีเจตนาเว้นข้อประพฤติผิด ๘ อย่างในหนึ่งวันหนึ่งคืน โดยเคร่งครัด

๙. การเจริญอริยมรรค ๘ คือการดำเนินไปตามหนทางสายเดียว ซึ่งมีข้อปฏิบัติ ๘ อย่าง ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การพูดชอบ การงานชอบ การเลี้ยงชีพชอบ ความเพียรชอบ ความระลึกชอบ และความตั้งมั่นชอบ

๑๐. การมีศาสนา คือการศึกษาและปฏิบัติในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อความเป็นผู้ประเสริฐ ได้แก่ ผู้ที่ทำบาปให้งดเว้นจากการทำบาป ผู้ยังไม่ได้ทำความดีให้ทำความดี ผู้ที่มีจิตไม่ผ่องใสฝึกจิตให้สะอาดหมดจด

อาจารย์บางท่านกล่าวว่า ข้อประพฤติพรหมจรรย์มีเพิ่มอีก ๒ อย่าง คือ เทศนาและอัธยาศัย แต่อาจารย์ท่านอื่นก็กล่าวสงเคราะห์เทศนาอยู่ในข้อการมีศาสนา ส่วนอัธยาศัยก็อยู่ในการบำเพ็ญพรหมจรรย์อยู่แล้ว

การประพฤติพรหมจรรย์เป็นมงคล ในที่นี้หมายถึงข้อประพฤติในการไม่เสพเมถุนและการทำสมณธรรม (เช่น การสาธยายอาการ ๓๒ และกำหนดความเสื่อมในอัตภาพ) ความเป็นมงคลเป็นเหตุให้ได้มนุษยสมบัติ สวรรคสมบัติ และบรรลุอรหัตผล เป็นต้น

คมวาทะ

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

ข้อคิดวันคริสต์มาส

คริสต์มาส "กลายเป็นเชลยของลัทธิวัตถุนิยม"

ข้อห่วงใยจาก โป๊บ ฟรานซิส

โป๊บ ฟรานซิส ส่งสัญญาณกระตุ้นให้ชาวโลกได้ทราบว่า **"วัตถุนิยมกำลังกลืนกินวันที่ทรงคุณค่าของชาวคริสเตียน"** ความจริง วันเกิดของพระเยซูควรจะเป็นวันที่ย้ำเตือนถึงความทุกข์ยากของเด็กๆ ในทุกวันนี้ แต่กลายเป็นว่า ทุนนิยมได้ทำให้วันที่ทรงความหมาย กลายเป็นวันที่กระตุ้นการฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยของการใช้บริการสินค้าและผลิตภัณฑ์ ต้นคริสต์มาสถูกติดตั้งอย่างสวยงามอลังการ ทั้งในสนามบิน ห้างสรรพสินค้า และในครัวเรือน แต่ไม่ได้ถูกเปิดเผยให้เห็นถึงคุณค่าแท้ของวันนี้

ในขณะที่พระพุทธศาสนามอง **"ทุนนิยม"** จัดเป็น **"กามสุขัลลิกานุโยค"** เพราะเน้นส่งเสริมและพึ่งพาสิ่งเสพภายนอกจนหลงลืมและเข้าไม่ถึงคุณค่าแท้ของสิ่งต่างๆ ในยุควัตถุนิยมและบริโภคนิยมนี้ หากศาสนิกของศาสนาต่างๆ จัดวางจุดยืนของตัวเองไม่ดีแล้ว ย่อมเป็นการง่ายที่จะทำให้พลัดหลงเข้าไปสู่หลุมดำของวัตถุนิยม และเมื่อใดที่ศาสนาพ่ายแพ้ต่ออุดมการณ์ของวัตถุนิยม เมื่อนั้น ย่อมจักไม่หลงเหลือพื้นที่ของศาสนาให้เราได้พึ่งพาอาศัยอีกต่อไป

ลิงค์ประกอบ:

(1) หนังสือพิมพ์เดอะการ์เดียน https://www.theguardian.com/.../pope-francis-christmas...

(2) BBC ภาษาไทย: https://www.bbc.com/thai/international-38430254

ท่องไปในโลกบาลีไวยากรณ์

ปาพิปาโมกข์

กัจจายนไวยากรณ์ ตอน ๔

ทัศนะที่ ๓ ที่กล่าวว่า "พระกัจจายนะในสมัยหลังพุทธกาลแต่งขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าสกมันธาตุในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ หรือในระหว่างที่ราชวงศ์ของกษัตริย์พระองค์นั้นเรืองอำนาจ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๖ เป็นต้นไปจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๙" มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ความเห็นของนักวิชาการปัจจุบัน

ทัศนะนี้เชื่อว่าพระกัจจายนเถระผู้รจนา มิใช่พระมหากัจจายนะในสมัยพุทธกาล แต่เป็นพระเถระรูปหนึ่งที่มีชื่อตรงกัน หากเกิดภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วหลายร้อยปี สันนิษฐานว่าคงจะเป็นชาวสิงหลหรือชาวอินเดียตอนใต้ แคว้นโจฬะ แต่งคัมภีร์มีชื่อตามชื่อผู้แต่ง เช่นเดียวกับโมคคัลลานไวยากรณ์ที่แต่งโดยพระเถระชื่อว่าโมคคัลลานะ ในคำนำของสัททนีติปกรณ์ สุตตมาลา มีข้อความกล่าวไว้ในคำนำของสัททนีติ สุตตมาลา (หน้า ช) ว่า

"ผู้ที่มีปัญญาตรึกพิจารณาในปัจจุบันกล่าวว่ากัจจายนไวยากรณ์นี้มิใช่แต่งโดยพระมหากัจจายนเถระผู้ได้รับตำแหน่งเอตทัคคะ แต่แต่งโดยพระเถระรูปหนึ่งที่มีชื่อเหมือนกับพระมหาสาวกนั้น ซึ่งเป็นชาวสิงหลหรือชาวแคว้นโจฬะ และอ้างเหตุผลอธิบายไว้มากมายในที่นั้นๆ ความเห็นดังกล่าว คงจะชอบด้วยเหตุผล"

นักวิชาการชาวพม่า

ข้อความว่า "ผู้ที่มีปัญญาตรึกพิจารณาในปัจจุบัน" หมายถึงข้อความที่กล่าวไว้ในคำนำของโมคคัลลานนิสสัย (หน้า ฑ) ซึ่งแต่งโดยพระอัคค-ธัมมาภิวงศ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดอภยาราม เมืองมัณฑะเลย์ คัมภีร์โมคคัลลานนิสสัยนี้ จัดว่าเป็นตำราไวยากรณ์ที่ยิ่งใหญ่เล่มหนึ่งในยุคปัจจุบัน เพราะท่านผู้แต่งได้แปลโมคคัลลานไวยากรณ์ โดยอาศัยคำแปลภาษาสิงหลของคัมภีร์พยาขยา (คัมภีร์แปลเป็นภาษาสิงหล) เป็นหลัก อีกทั้งได้อธิบายเนื้อหาอย่างละเอียดโดยอาศัยไวยากรณ์สันสกฤตอย่างครบถ้วน รวมไปถึงนำอุทาหรณ์ที่มีใช้จริงในพระไตรปิฎกมาอ้างไว้ บางอุทาหรณ์นั้นแม้กระทั่ง**พระอัคควังสาจารย์** ผู้แต่งสัททนีติปกรณ์ก็ไม่อาจนำ

มาอ้างอิงไว้ได้ คัมภีร์โมคคัลลานนิสสัยนี้จึงมีชื่อว่า พยากรณสิโรมณิ (เพชรยอดมงกุฎแห่งไวยากรณ์)

นักวิชาการชาวสิงหล

ไม่เพียงแต่พระพม่าในยุคปัจจุบันจะมีความเห็นเช่นนี้ แม้พระสิงหลในยุคปัจจุบันก็มีความเห็นในทำนองเดียวกัน ดังข้อความในคำนำของพาลาวตารฎีกาใหม่ (หน้า ง) ซึ่งพระสิงหลชื่อว่า พระสุมังคลสามิแต่งไว้ได้กล่าวว่า

"บัณฑิตบางท่านเห็นว่า อาจารย์กัจจายนะนั้นมิใช่รูปเดียวกับพระมหาขีณาสพ หากทว่าเป็นพระเถระรูปหนึ่งในภายหลังที่ปรากฏโดยชื่อของพระขีณาสพนั้น เหมือนโมคคัลลานไวยากรณ์ที่แต่งโดยพระเถระรูปหนึ่งในภายหลังซึ่งมีชื่อเหมือนพระมหาขีณาสพผู้บรรลุฐานะอันยอดเยี่ยมในภิกษุผู้มีฤทธิ์"

เหตุผล ๓ ข้อ ของทัศนะที่ ๓

ทัศนะข้างต้นนี้มีเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. กัจจายนไวยากรณ์แต่งขึ้นโดยอาศัยไวยากรณ์สันสกฤตคือปาณินิและกาตันตระ โดยเฉพาะกาตันตระที่แต่งในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ เป็นหลัก เพราะนำข้อความจากไวยากรณ์สันสกฤตมาอ้างไว้ และมีสูตรเหมือนหรือคล้ายคลึงกับสูตรในไวยากรณ์สันสกฤต เช่น ปาณินิ และกาตันตระ เป็นต้น

๒. ไวยากรณ์บาลีอื่น เช่น โมคคัลลานไวยากรณ์กล่าวคัดค้านความเห็นของกัจจายนไวยากรณ์ ถ้าท่านผู้แต่งเป็นผู้แตกฉานในนิรุตติปฏิสัมภิทาญาณก็ไม่ควรมีข้อบกพร่องให้ผู้อื่นทักท้วงได้ ไม่ว่าคำคัดค้านของไวยากรณ์เหล่านั้นจะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม ก็แสดงการเห็นแย้งกับความเห็นของกัจจายนไวยากรณ์

๓. อุทาหรณ์บางอย่างในกัจจายนไวยากรณ์เกิดภายหลังจากพุทธปรินิพพานหลายร้อยปี

เหตุผลข้อที่ ๑

คำอธิบายโดยสังเขปในทั้ง ๓ ข้อ มีดังต่อไปนี้

๑.๑ กัจจายนไวยากรณ์ (กัณฑ์ที่ ๑ สูตร ๙) ตั้งสูตรว่า ปรสมญฺญา ปโยเค (เมื่อมีการประกอบใช้ชื่อในคัมภีร์สันสกฤตอื่นก็พึงประกอบได้) สูตรนี้กล่าวถึงการนำชื่อจากไวยากรณ์สันสกฤตมาใช้ในกัจจายนไวยากรณ์ ซึ่งแสดงว่าคัมภีร์นี้แต่งโดยอิงอาศัยไวยากรณ์สันสกฤต ดังนั้น คัมภีร์นี้จึงแต่งก่อนปาณินิไวยากรณ์ซึ่งแต่งหลังพุทธปรินิพพานในราวพุทธศตวรรษที่ ๒ ไม่ได้ ทั้งชื่อในคัมภีร์สันสกฤตอื่นซึ่งกล่าวถึงในกัจจายนไวยากรณ์ ก็ปรากฏในปาณินิไวยากรณ์และคัมภีร์กาตันตระ ดังนี้

ก. โฆสะ พบใน กา. ๑/๑๒ ว่า โฆษวนฺโตนฺเย.

ข. อโฆสะ พบในกา. ๑/๑๑ ว่าวรฺคาณำ ปฺรถมทฺวิตียา ศษสาศฺจาโฆษาะ.

ค. สวัณณะ พบใน กา. ๑/๔ ว่า เตษำ เทฺวาทฺวาวนฺโยนฺยสฺย สวรฺเณา. และปา. ๑/๑/๖ ว่า ตุลฺยาสฺยปฺรยตฺนํ สวรฺณมฺ.

ฆ. สังโยค พบใน ปา. ๑/๑/๗ ว่า หโลนนฺตราะ สํโยคะ.

ง. ลิงค์ พบใน กา. ๒/๑ ธาตุวิภกฺติวรฺชมรฺถวลฺลิงฺคมฺ. และ ปา. ๑/๒/๔๕ อรฺถวธาตุรปฺรตฺยยะ ปฺราติปทิกมฺ. และ ปา. ๑/๒/๔๖ ว่า กฤตฺตทฺธิตสมาสาศฺจ.

จ. บท พบใน กา. ๑/๒๐ ว่า ปูรฺวปรโยรฺรฺโถปลพฺเธา ปทมฺ. และ ปา. ๑/๔/๑๔ ว่า ปฺติงนฺตํ ปทมฺ.

ฉ. อุปธา พบใน กา. ๒/๑๑ ว่า อนฺตฺยาตฺปูรฺวอุปธา.

ช. นที พบใน กา. ๒/๙ ว่า อีทูตฺสฺตฺรฺยาขฺเยา นที.

ฌ. สรรพนาม พบใน ปา ๑/๑/๒๗ ว่า สรฺวาทีนิ สรฺวนามานิ.

๑.๒ สูตรบางสูตรในกัจจายนไวยากรณ์เหมือนสูตรในปาณินิไวยากรณ์ เช่น

ก. กาลทฺธานมจฺจนฺตสํโยเค. (กจฺ. ๓/๒๙๘) = กาลาธฺวโนรตฺยนฺตสํโยเค. (ปา. ๒/๓/๑๕)

ข. กมฺมปฺปวจนียยุตฺเต. (กจฺ. ๓/๒๙๙) = กรฺมปฺรวจนียยุกฺเต. (ปา. ๒/๓/๘)

ค. เยนงฺควิกาโร. (กจฺ. ๓/๒๙๑) = เยนางฺค วิการะ. (ปา. ๒/๓/๒๐)

ฆ. อปาทาเน ปญฺจมี. (กจฺ. ๓/๒๙๕) = อปาทาเน ปญฺจมี. (ปา. ๒/๓/๒๘)

๑.๓ สูตรบางสูตรในกัจจายนไวยากรณ์เหมือนสูตรในคัมภีร์กาตันตระ เช่น

ก. ยสฺมาทเปติ ภยมาทตฺเต วา ตทปาทานํ. (กจฺ. ๓/๒๗๑) = ยโตไปติ ภยมาทตฺเต วา, ตทปาทานมฺ. (กา. ๒/๒๑๔)

ข. ยสฺส ทาตุกาโม โรจเต ธารยเต วา, ตํ สมฺปทานํ. (กจฺ. ๓/๒๗๖) = ยสฺไม ทิตฺสาโรจเต ธารยเต วา, ตตฺ สมฺปฺรทานมฺ. (กา. ๒/๒๑๖)

ค. โย กโรติ ส กตฺตา. (กจฺ. ๓/๒๘๑) = ยะ กโรติ ส กรฺตา. (กา. ๒/๒๒๐)

ฆ. นามานํ สมาโส ยุตฺตตฺโถ. (กจฺ. ๔/๓๑๖) = นามฺนำ สมาโส ยุกฺตารฺถะ. (กา. ๒/๒๕๙)

ง. วา ณปจฺเจ. (กจฺ. ๕/๓๔๔) = วา ณปตฺเย. (กา. ๒/๒๘๘)

จ. เต กิจฺจา. (กจฺ. ๗/๕๔๕) = เต กฤตฺยา. (กา. ๔/๑๓๐)

ฉ. นนฺทาทีหิ ยุ. (กจฺ. ๗/๕๔๗) = นนฺทฺยาเทรฺยุะ. (กา. ๔/๑๓๓)

ช. กตฺตริ กิตฺ. (กจฺ. ๘/๖๒๔) = กรฺตริ กฤตะ. (กา. ๔/๔๗๖)

ฌ. ภาวกมฺเมสุ กิจฺจ-กฺต-ขตฺถา. (กจฺ. ๘/๖๒๕) = ภาวกรฺมโณะ กฤตฺย-กฺต-ขลารฺถาะ. (กา. ๔/๔๗)

๑.๔ ลำดับสูตรในกัจจายนไวยากรณ์เหมือนลำดับสูตรบางแห่งในคัมภีร์กาตันตระ เช่น

ก. โยธาโร ตโมกาสํ. (กจฺ. ๓/๒๗๘) = ย อาธารสฺตทธิกรณมฺ. (กา. ๒/๒๑๗)

ข. เยน วา กยิรเต ตํ กรณํ. (กจฺ. ๓/๒๗๙) = เยน กฺริยเต, ตตฺ กรณมฺ. (กา. ๒/๒๑๘)

ค. ยํ กโรติ, ตํ กมฺมํ. (กจฺ. ๓/๒๘๐) = ยตฺ กฺริยเต ตตฺ กรฺม. (กา. ๒/๒๑๙)

ฆ. โย กโรติ, ส กตฺตา. (กจฺ. ๓/๒๘๑) = ยะ กโรติ, ส กรฺตา. (กา. ๒/๒๒๐)

ง. โย กาเรติ, ส เหตุ. (กจฺ. ๓/๒๘๒) = การยติ ยะ, ส เหตุศฺจ. (กา. ๒/๒๒๑)

จ. นามานํ สมาโส ยุตฺตตฺโถ. (กจฺ. ๔/๓๑๖) = นามฺนำ สมาโส ยุกฺตารฺถะ. (กา. ๒/๒๕๙)

ฉ. เตสํ วิภตฺติโย โลปา จ. (กจฺ. ๔/๓๑๗) = ตตฺสฺถา โลปฺยา วิภกฺตยะ. (กา ๒/๒๖๐)

ช. ปกติ จสฺส สรนฺตสฺส. (กจฺ. ๔/๓๑๘) = ปฺรกฤติศฺจ สฺวรานฺตสฺย. (กา ๒/๒๖๑)

ฌ. ทฺวิปเท ตุลฺยาธิกรเณ กมฺมธารโย. (กจฺ. ๔/๓๒๔) = ปเท ตุลฺยาธิกรเณ วิชฺเญยะ กรฺมธารยะ. (กา ๒/๒๖๓)

ญ. สงฺขฺยา ปุพฺโพ ทิคุ. (กจฺ. ๔/๓๒๕) = สงฺขฺยาปูรฺโว ทฺวิคุริติ ชฺเญยะ. (กา ๒/๒๖๔)

ฎ. อุเภตปฺปุริสา. (กจฺ. ๔/๓๒๖) = ตตฺปุรุษาวุเภา. (กา ๒/๒๖๕)

ฐ. สเร อนฺ. (กจฺ. ๔/๓๓๔) = สฺวเรกฺษรวิปรฺยยะ. (กา ๒/๒๘๑)

ฑ. กทฺ กุสฺส. (กจฺ. ๔/๓๓๕) = โก กตฺ. (กา ๒/๒๘๒)

ฒ. กาปฺปตฺเถสุ จ. (กจฺ. ๔/๓๓๖) = กาตฺวีษทรฺเถกฺเษ. (กา ๒/๒๘๓)

๑.๕ กฎไวยากรณ์บางกฎในกัจจายนไวยากรณ์เหมือนกฎไวยากรณ์ที่นิยมใช้ในไวยากรณ์สันสกฤต เช่น

ก. การแบ่งสูตร พบใน กจฺ. ๑/๒๐, ๖/๕๑๕ และ ปา. ๒/๓/๓๒, ๓/๓/๑๐๐, กา. ๒/๖๖

ข. การแสดงว่า จ ศัพท์ทำหน้าที่อวุตตสมุจจยะ คือ รวบรวมข้อความที่มิได้กล่าวไว้ในสูตร พบใน กจฺ. ๑/๒๐, ๑/๓๕, ๑/๓๗, ๔/๒๗๒, ๖/๔๔๙ และ ปา. ๒/๓/๑๖, กา. ๒/๒๒๑

ค. การแสดงศัพท์เกินที่มีอรรถพิเศษ พบใน กจฺ. ๑/๔๙, ๒/๑๕๔, ๖/๔๘๑, ๖/๔๙๑ และ ปา. ๑/๔/๔๙, กา. ๒/๗๑, ๗๒, ๗๕

ฆ. การกล่าวสูตรซ้ำ พบใน กจ. ๒/๘๒, ๒/๘๘ และ ปา. ๒/๓/๓๙, กา. ๑/๒๒, ๒/๒๔, ๒/๔๐

๑.๖ วิธีการอธิบายสูตรในกัจจายนไวยากรณ์ที่แสดงประโยชน์ของสูตรหรือศัพท์ที่ประกอบใช้ในสูตร มีความคล้ายคลึงกับการอธิบายสูตรในปาณินิไวยากรณ์และกาตันตระ เช่น

ก. เตน กฺวตฺโถ. อตฺโถ อกฺขรสญฺญาโต. (กจ. ๑/๒)

ข. กฺวจีติ กสฺมา. อิติสฺส มุหุตฺตมฺปิ. (กจ. ๑/๑๙)

ค. สิมฺหีติ กิมตฺถํ. โภติโย อยฺยาโย. (กจ. ๒/๕๗)

บทเหล่านี้ คือ กฺวตฺโถ กสฺมา และ กิมตฺถํ คล้ายคลึงกับวิธีการอธิบายสูตรในไวยากรณ์สันสกฤตว่า

ก. คุณปฺรเทศา มาเทฺรคุณ อิตฺเยวมาทยะ. (ปา. ๑/๑/๒)

ข. อมนฺตฺรอิติ กิมฺ. กฤษฺโณ โนนาว. (ปา. ๓/๗/๑๔๙)

ค. สฺวรปฺรเทศา สฺวโรวรฺณวรฺชฺโช นามีตฺเยวมาทยะ. (กา. ๑/๒)

ฆ. อการานฺตาทิต กึ. ภวตะ. (กา. ๒/๒๖)

เหตุผลข้อที่ ๒

๒.๑ กัจจายนไวยากรณ์ (สูตร ๒) กล่าวว่า อกฺขราปาทโย เอกจตฺตาลีสํ (เสียงทั้งหลายมี อ เป็นต้น ๔๑ เสียง ชื่อว่า อักษรที่กล่าวไว้ในสูตรก่อน) โดยกล่าวถึงอักษรในภาษาบาลีว่ามี ๔๑ เสียง แต่โมคคัลลานไวยากรณ์ (กัณฑ์ที่ ๑ สูตร ๑) กล่าวว่า ออาทโยติตาลีส วณฺณา (เสียง ๔๓ เสียง มี อ เป็นต้นชื่อว่า วัณณะ) โดยกล่าวว่าอักษรมี ๔๓ เสียง ทั้งนี้เพราะกัจจายนไวยากรณ์แสดงสระ ๘ เสียง ส่วนโมคคัลลานไวยากรณ์แสดงสระ ๑๐ เพิ่มสระ เอะ และ โอะ ที่เป็นเสียงสั้น เช่น เอตฺถ, เสยฺโย, โอฏฺโฐ, โสตฺถิ

๒.๒ โมคคัลลานไวยากรณ์ (กัณฑ์ที่ ๑ สูตร ๓๓) กล่าวว่า พฺยญฺชเน ทีฆรสฺสา (เป็นทีฆะและรัสสะในเพราะพยัญชนะ) ในคำอธิบายที่เรียกว่าปัญจิกา ของสูตรนี้ พระโมคคัลลานกล่าวตำหนิพระกัจจายนะว่ากล่าวสูตรไว้ ๔ สูตรโดยพร่ำเพรื่อ สูตรดังกล่าวคือ ทีฆํ (เมื่อลบสระหน้าแล้ว สระหลังย่อมถึงความเป็นทีฆะในบางแห่ง) ปุพฺโพ จ (เมื่อลบสระหลังแล้ว สระหน้าย่อมถึงความเป็นทีฆะในบางแห่ง) ทีฆํ (สระทั้งหลายย่อมถึงความเป็นทีฆะในเพราะพยัญชนะเบื้องหลังในบางแห่ง) รสฺสํ (สระทั้งหลายย่อมถึงความเป็นรัสสะในเพราะพยัญชนะเบื้องหลังในบางแห่ง) พบในกัจจายนสูตร กัณฑ์ที่ ๑ สูตร ๑๕, ๑๖, ๒๕ และ ๒๖ ตามลำดับ

๒.๓ ในโมคคัลลานไวยากรณ์ (กัณฑ์ที่ ๒ สูตร ๔๔) กล่าวว่า สพฺพาทิโตปิ สฺมาสฺมึสานํ ฏาเฏอายา โหนฺเตว (แปลง สฺมา เป็น ฏา, สฺมึ เป็น เฏ และ ส วิภัตติเป็น อาย ได้แม้ในเบื้องหลังจาก สพฺพ ศัพท์เป็นต้น) ข้อความดังกล่าวขัดแย้งกับความเห็นของกัจจายนไวยากรณ์ที่ห้ามการอาเทศเหล่านั้นไว้ในสูตรกัณฑ์ที่ ๒ สูตร ๑๑๐ ว่า ตโย เนว จ สพฺพนาเมหิ (การแปลง สฺมา, สฺมึ และจตุตถีวิภัตติเอกพจน์ท้ายสรรพนาม อ การันต์เป็น อา, เอ และ อาย ทั้งสามย่อมไม่มีนั่นเทียวได้บ้าง)

๒.๔ ในสัททนีติปกรณ์ สุตตมาลา (กัณฑ์ที่ ๕ สูตร ๘๓๓) ตำหนิว่าลำดับสังขยาที่กล่าวไว้ในกัจจายนไวยากรณ์ (กัณฑ์ที่ ๕ สูตร ๓๙๕) ไม่สอดคล้องกับพระบาลี

เหตุผลข้อที่ ๓

๓.๑ ในกัจจายนไวยากรณ์ กัณฑ์ที่ ๒ สูตร ๒๕๑ ว่า กึสฺมา โว (ลง ว ปัจจัยท้าย กึ ศัพท์) มีอุทาหรณ์ว่า กฺว คโตสิ ตฺวํ เทวานมฺปิยติสฺส (ข้าแต่พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ พระองค์เสด็จไปที่ไหน) พระนามว่า เทวานัมปิยติสสะ ที่กล่าวถึงในสูตรนี้เป็นพระนามของกษัตริย์สิงหลผู้ดำรงพระชนม์ชีพอยู่ในพุทธศักราช ๒๖๗-๓๐๗

๓.๒ ในกัจจายนไวยากรณ์ กัณฑ์ที่ ๓ สูตร ๒๘๑ ว่า โย กโรติ ส กตฺตา (การใดย่อมกระทำการนั้นชื่อว่า กัตตุการก) มีอุทาหรณ์ว่า อุปคุตฺเตน มาโร พทฺโธ (มารถูกพระอุปคุตมัดไว้) เรื่องพระอุปคุตปรากฏในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชในพุทธศักราช ๒๓๒-๗๓

๓.๓ ในกัจจายนไวยากรณ์ กัณฑ์ที่ ๒ สูตร ๒๐๔ พบรูปว่า สกมนฺธาตุ ที่เป็นพระนามของพระเจ้าสกมันธาตุที่มีนามอื่นว่า พระเจ้าสาลิวาหนะ หรือพระเจ้าเทวมิตร ผู้ครองราชย์ที่เมืองอุชเชนีทางแถบเหนือของอินเดียในพุทธศักราช ๖๒๑ หรือ ๖๖๓

หลักฐานที่กัจจายนไวยากรณ์อาศัยกาตันตระ

เรื่องที่กัจจายนไวยากรณ์อาศัยคัมภีร์กาตันตระเป็นต้นนั้นพบโดยตรงในสูตรของกัจจายนไวยากรณ์ (กัณฑ์ที่ ๑ สูตร ๙) ว่า ปรสมญฺญา ปโยเค (เมื่อมีการประกอบใช้ ชื่อในคัมภีร์สันสกฤตอื่นก็พึงประกอบได้) นอกจากนั้น หนังสือบันทึก ๕๐ ข้อ ของพระสีลานันทาภิวงศ์ (ข้อ ๔๙) อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“สูตรในสมาสกัณฑ์และตัทธิตกัณฑ์ของคัมภีร์กาตันตระ แต่งเป็นคาถาทั้งหมด ในสมาสกัณฑ์ (สูตร ๒๗๘) กล่าวว่า กมฺมธารยสญฺเญ จ, ปุ๊วพฺภาโว วิธียเต (ความเป็นเหมือนปุงลิงค์ย่อมถูกกระทำได้ในสมาสที่มีชื่อว่า กรรมธารยะ) [มีรูปสันสกฤตว่า กรฺมธารยสํชฺเญ จ, ปุ๊วทฺภาโว วิธียเต] การประกอบใช้ สํชฺเญ (สญฺเญ) ศัพท์ในคาถานี้มีประโยชน์เพื่อให้อักขระครบ ๘ พยางค์ตามฉันทลักษณ์

แต่พระกัจจายนะมิได้สังเกตข้อความนี้จึงตั้งสูตร ๓๓๒ ว่า กมฺมธารยสญฺเญ จ (ถ้ามีศัพท์อิตถีลิงค์ที่เคยกล่าวปุงลิงค์มาก่อน พึงทราบเหมือนปุงลิงค์ ในเพราะบทหลังอันเป็นตุลยาธิกรณะที่เป็นไปในอิตถีลิงค์ ในสมาสที่มีชื่อว่ากรรมธารยะและอื่นๆ) ตามกาตันตระ และปทรูปสิทธิฎีกา (กัณฑ์ที่ ๓ สูตร ๓๔๓) ก็กล่าวว่า เอตฺถ สญฺญาคฺคหณํ สุโพธตฺถํ (สญฺญา ศัพท์ในสูตรนี้มีประโยชน์เพื่อให้เข้าใจง่าย)

คำอธิบายที่กล่าวไว้ในปทรูปสิทธิฎีกานั้นเป็นการกล่าวให้เหมาะสมไม่ขัดแย้งกับกัจจายนไวยากรณ์ แต่ที่จริงแล้วแม้จะไม่มี สญฺญา ศัพท์ก็ไม่ทำให้เข้าใจยาก ดังเช่นในกัณฑ์ที่ ๒ สูตร ๑๖๕ ว่า ทฺวนฺทฏฺฐาวา (โย ปฐมาวิภัตติท้ายสรรพนาม อ การันต์ที่ตั้งอยู่ในทวันทสมาสย่อมถึงความเป็น เอ ได้บ้าง) และสูตร ๑๖๗ ว่า พหุพฺพีหิมฺหิ จ (วิธีของสรรพนามอย่างอื่นย่อมไม่มีในพหุพพีหิสมาสได้บ้าง) จะเห็นได้ว่า ในสูตรเหล่านี้ที่กล่าวถึงทวันทสมาสและพหุพพีหิสมาส แม้จะไม่มี สญฺญา ศัพท์เหมือน กมฺมธารยสญฺเญ จ ก็ไม่ทำให้เข้าใจยากแต่อย่างใด”

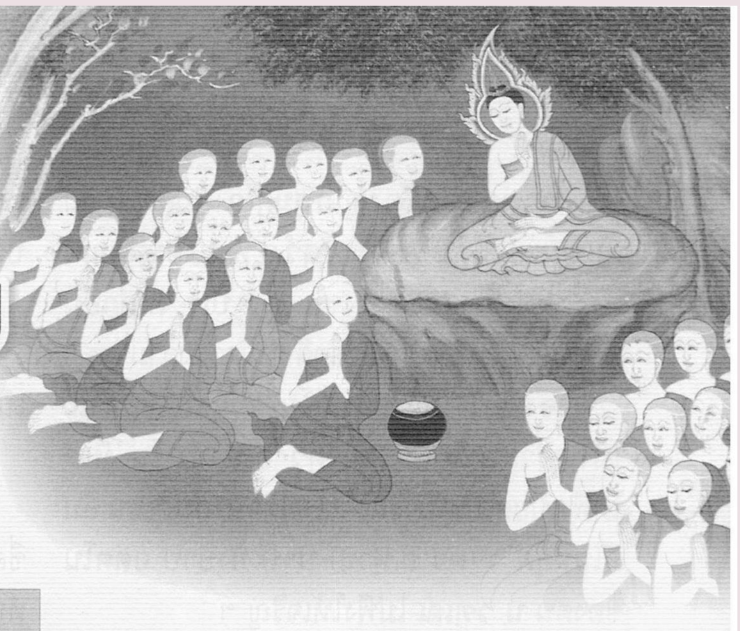
บทสรุป

สรุปความว่า ทัศนะที่ ๓ เห็นว่า พระกัจจายนะในสมัยหลังพุทธกาลแต่งขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าสกมันธาตุในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ หรือในระหว่างที่ราชวงศ์ของกษัตริย์พระองค์นั้นเรืองอำนาจตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๖ เป็นต้นไปจนถึงพุทธศตรรษที่ ๙ โดยอ้างเหตุผลว่ากัจจายนไวยากรณ์แต่งขึ้นโดยอาศัยไวยากรณ์สันสกฤต และมีบางคัมภีร์กล่าวคัดค้านความเห็นของกัจจายนไวยากรณ์ อีกทั้งอุทาหรณ์บางอย่างในกัจจายนไวยากรณ์ก็เกิดภายหลังจากพุทธปรินิพพาน

รายละเอียดเรื่องที่กัจจายนไวยากรณ์อาศัยคัมภีร์กาตันตระมากกว่าปาณินิไวยากรณ์ที่เป็นไวยากรณ์สันสกฤตฉบับแรกที่ยังคงอยู่และสืบทอดจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงความเห็นของผู้แต่งกัจจายนไวยากรณ์ตามความเชื่อของพระสิงหลและชาวตะวันตก จะมีกล่าวถึงในฉบับต่อไป

รัตนาวลี • ปาฬิปาโมกข์

ประทีปธรรม แห่งบาลี ๒

> **สมาวหา สุณนฺตานํ โหติ ธีรานุสาสนี**
> **โยธาณตฺติ ตุวุปฺปาเทติ สงฺคามํ ทุกฺขพฺยากุลํ.**

"เสียงของนักปราชญ์ นำพาไปสู่ความสงบ
เสียงของนักรบ นำพาไปสู่สงคราม"

คาถาข้างต้นมีคำแปลตามศัพท์ว่า

ธีรานุสาสนี อ.คำสอนของนักปราชญ์ **สมาวหา** เป็นสิ่งนำมาให้ซึ่งความสงบ **สุณนฺตานํ** แก่ผู้ฟัง ท. **โหติ** ย่อมเป็น ฯ

ตุ ส่วนว่า **โยธาณตฺติ** อ.คำสั่งของนักรบ **สงฺคามํ** ยังสงคราม **ทุกฺขพฺยากุลํ** ที่ทั้งเป็นทุกข์ทั้งวุ่นวาย **อุปฺปาเทติ** ย่อมให้เกิดขึ้น ฯ

คำอธิบายโดยย่อ

๑. บทว่า **สมาวหา** ตัดบทเป็น สม + อาวหา มีรูปวิเคราะห์ว่า

- **อาวหตีติ อาวหา** = สิ่งที่นำมาให้ ชื่อว่า **อาวหา** (อา บทหน้า + **วห** ธาตุ <ปาปเณ = ให้ถึง, นำไป> + อ ปัจจัย + อา อิตถีปัจจัย)
- **สมํ อาวหา สมาวหา** = สิ่งที่นำความสงบมาให้ ชื่อว่า สมาวหา (ทุติยาตัปปุริสสมาส)

อ ปัจจัยที่ลงท้าย อาวห ศัพท์นี้ ลงด้วยสูตรว่า **สพฺพโต ณฺวุตฺวาวี วา** (เมื่อมีกรรมอยู่หน้าหรือไม่มีกรรมอยู่หน้า ลง อ, ณฺวุ, ตุ และ อาวี ปัจจัยท้ายธาตุทั้งปวง) จึงมีรูปเป็นไตรลิงค์ ดังคำว่า

[ปุงลิงค์] **ตกฺกโร ปุมา** (บุรุษผู้ทำการขโมย)
[อิตถีลิงค์] **ตกฺกรา อิตฺถี** (สตรีผู้ทำการขโมย)
[นปุงสกลิงค์] **ตกฺกรํ กุลํ** (ตระกูลที่ทำการขโมย)

๒. คำว่า **สุณนฺต** ใน **สุณนฺตานํ** มีรูปวิเคราะห์ว่า

- **สุณนฺตีติ สุณนฺตา** = ผู้ฟังอยู่ ชื่อว่า สุณันตะ (สุ ธาตุ <สวเน = ฟัง> + ณุ ปัจจัย + อนฺต ปัจจัย)

๓. บทว่า **โยธาณตฺติ** ตัดบทเป็น โยธ (นักรบ) + อาณตฺติ (คำสั่ง)

๔. บทว่า **อุปฺปาเทติ** มาจาก อุ บทหน้า + **ปท** ธาตุ (คติมฺหิ = ไป) + เณ การิตปัจจัย + ติ วิภัตติ)

๕. บทว่า **ทุกฺขพฺยากุลํ** มีรูปวิเคราะห์ว่า

- **ทุกฺขญฺจ ตํ พฺยากุลญฺจาติ ทุกฺขพฺยากุลํ** = ทั้งเป็นทุกข์และวุ่นวาย ชื่อว่า ทุกขพยากุละ (วิเสสโนภยบทกรรมธารยสมาส)

บทดังกล่าวเป็นกรรมธารยสมาสที่มีบททั้งสองบทเป็นวิเสสนะ จึงเรียกว่า วิเสสโนภยบทกรรมธารยสมาส ดังคำว่า

สีตญฺจ ตํ อุณฺหญฺจาติ สีตุณฺหํ
(ทั้งเย็นและร้อน ชื่อว่า สีตุณหะ)

> **สมตฺโถ เจ ยถาสตฺติ ปเร'นุคฺคณฺห เมตฺติยา**
> **โน เจนฺติเมน โน หึเส น วฑฺเฒ ปาปมตฺตโน.**

"ถ้าไม่ช่วยก็อย่าทำร้ายคนอื่น"

คาถาข้างต้นมีคำแปลตามศัพท์ว่า

เจ หากว่า (ตุวํ อ.ท่าน) **สมตฺโถ** เป็นผู้สามารถ (**ภเวยฺยาสิ** พึงเป็นไซร้) ฯ (**ตุวํ** อ.ท่าน) **อนุคฺคณฺห** จงช่วยเหลือ (ชเน ซึ่งชน ท.) **ปเร** เหล่าอื่น **เมตฺติยา** ด้วยเมตตา **ยถาสตฺติ** ตามความสามารถ ฯ

เจ หากว่า (**ตุวํ** อ.ท่าน) **โน** (**อนุคฺคณฺเหยฺยาสิ**) ไม่พึงช่วยเหลือไซร้ ฯ (**ตุวํ** อ.ท่าน) **โน หีเส** ไม่พึงเบียดเบียน (ภาเคน โดยส่วน) **อนฺติเมน** อันมีในที่สุด ฯ (**ตุวํ** อ.ท่าน) **ปาปํ** ยังบาป **อตฺตโน** ของตน **น วฑฺเฒ** ไม่พึงให้เจริญ ฯ

คำอธิบายโดยย่อ

๑. ประโยคต้นว่า **สมตฺโถ เจ** ต้องเพิ่มกริยาคุมพากย์ว่า **ภเวยฺยาสิ** (พึงเป็น) เพราะนิบาตที่แสดงอรรถปริกัปปะ คือ การคาดคะเน เช่น สเจ, เจ, ยทิ และ อถ มักประกอบกับกริยาคุมพากย์ที่ลงสัตตมีวิภัตติ หรืออาจจะประกอบกับกริยาคุมพากย์ที่ลงวัตตมานาวิภัตติได้บ้างในบางแห่ง จึงอาจเติมบทว่า **ภวสิ** (ย่อมเป็น) เข้ามาคุมพากย์ก็ไม่ผิดหลักภาษา

๒. บทว่า **อนุคฺคณฺห** มาจาก อนุ บทหน้า + **คห** ธาตุ (อุปาทาเน = ถือเอา) + **ณฺหา** ปัจจัย + หิ วิภัตติ ลบ หิ วิภัตติ และรัสสะ อา ใน ณฺหา ปัจจัยเป็น อ

๓. บทว่า **เมตฺติ** เป็นคำไวพจน์ของ **เมตฺตา** (**มิท** ธาตุ + **ต** ปัจจัย + **อา** อิตถี-ปัจจัย) คำนี้มีรูปวิเคราะห์ว่า

- **มิชฺชติ สินิยฺหตีติ เมตฺติ** = สภาวะสนิทสนมกลมกลืนกัน ชื่อว่า **เมตติ** (**มิท** ธาตุ <สิเนเห = ติดแน่น, กลมกลืน> + **ติ** ปัจจัยในกัตตุสาธนะ พฤทธิ์สระ อิ ใน มิ เป็น เอ ลบพยัญชนะที่สุดธาตุแล้วซ้อน ตฺ เป็น ตฺติ)

๔. ในบาทที่ ๓ ว่า โน เจ บทว่า โน ใช้ปฏิเสธกริยาคุมพากย์ที่เติมเข้ามาว่า อนุคฺคณฺเหยฺยาสิ โดยบทว่า อนุคฺคณฺห ติดตามมาจากประโยคหน้าแต่เปลี่ยนจากปัญจมีวิภัตติเป็นสัตตมีวิภัตติ ตามปริภาสาว่า

อตฺถวสา วิภตฺติวิปริณาโม. (รูป. ๑/๑๕)
"การเปลี่ยนวิภัตติย่อมมีตามอำนาจของเนื้อความ"

๕. คำว่า **อนฺติม** มีรูปวิเคราะห์ว่า

- **อนฺเต ภโว อนฺติโม** = ส่วนอันมีในที่สุด ชื่อว่า **อันติมะ** (**อนฺต** ศัพท์ + อิม ปัจจัยใน ภวตัทธิต)

๖. บทว่า **ยถาสตฺติ** เป็นกริยาวิเสสนะ ลง อํ แล้วลบ อํ เสีย บทนี้มีคำแปล ๒ ประการ คือ

ก. ตามความสามารถ = **สตฺติ'มนติกฺกมฺม กโรตีติ ยถาสตฺติ** (กระทำไม่ข้ามความสามารถ, ตามความสามารถ ชื่อว่า ยถาสัตติ) อัพยยีภาวสมาส ยถา ศัพท์มีอรรถว่า ปทตฺถาน-ติกฺกม = ไม่ข้ามเนื้อความของบท

ข. สมควรแก่ความสามารถ = **สตฺติยา อนุรูปํ ยถาสตฺติ** (สมควรแก่ความสามารถ ชื่อว่า ยถาสัตติ) อัพยยีภาวสมาส ยถา ศัพท์มีอรรถว่า อนุรูป = สมควร

๗. บทว่า **หีเส** มาจาก **หึส** ธาตุ (หึสายํ = เบียดเบียน) + อ ปัจจัย + เอยฺยาสิ วิภัตติ แปลง เอยฺยาสิ เป็น เอ

๘. บทว่า **วฑฺเฒ** มาจาก **วฑฺฒ** ธาตุ (วฑฺฒเน = เจริญ) + เณ การิตปัจจัย + เอยฺยาสิ วิภัตติ แปลง เอยฺยาสิ เป็น เอ

การแปลงวิภัตติอาขยาตเป็น **เอ** มีทั้งหมด ๘ ศัพท์ คือ **ติ, มิ, ตุ, มิ, เอยฺย, เอยฺยาสิ, เอยฺยามิ** และ **เอยฺยํ** ตามคำกลอนพม่าว่า

"ติ มิ ตุ มิ, เอยฺยเอยฺยาสิ, เอยฺยามิ เอยฺยํ, เอ แปดอย่าง"

๙. บทว่า **ปาป'มตฺตโน** ตัดบทเป็น ปาปํ + อตฺตโน

ภาษาธรรม

นายธรรมดา

สนทนาภาษาบาลี ตอน ๑๔

โภนฺโต ปาฬิมามกา

เรียนท่านสมาชิกแฟนคลับภาษาบาลีที่เคารพรักทุกท่าน ในครั้งนี้ผู้เขียนจะขอนำท่านทั้งหลายเข้าสู่กระบวนการฝึกฝนสนทนาภาษาบาลีขั้นพื้นฐาน พอเป็นแนวทางต่อไป

(อถ โภนฺโต ปาทภูโต ปาฬิยา กถาสลฺลาโป อานียเต)

อถ วจนํ กถียเต

ต่อจากนี้ กระผมจะได้นำถ้อยคำสำหรับใช้สนทนามาแสดงพอเป็นตัวอย่างครับ

วจนานิ

ถ้อยคำศัพท์

๑. คำกิริยาที่สร้างคำมาจาก **“คห”** ธาตุ ที่มีความหมายว่า **“ถือเอา”**

คณฺหาติ - เขาถือเอา
คณฺหนฺติ - เขาทั้งหลายถือเอา
คณฺหาสิ - ท่านถือเอา
คณฺหาถ - ท่านทั้งหลายถือเอา
คณฺหามิ - ข้าพเจ้าถือเอา
คณฺหาม - ข้าพเจ้าทั้งหลายถือเอา

๒. คำกิริยาที่สร้างคำมาจาก **“ทา”** ธาตุ ที่มีความหมายว่า **“ให้”**

ททาติ - เขาให้
ททนฺติ - เขาทั้งหลายให้
ททาสิ - ท่านให้
ททาถ - ท่านทั้งหลายให้
ททามิ - ข้าพเจ้าให้
ททาม - ข้าพเจ้าทั้งหลายให้

๓. คำกิริยาที่สร้างมาจาก **“วท”** ธาตุ ที่มีความหมายว่า **“กล่าว”**

วทติ - เขากล่าว
วทนฺติ - เขาทั้งหลายกล่าว

วทสิ - ท่านกล่าว
วทถ - ท่านทั้งหลายกล่าว
วทามิ - ข้าพเจ้ากล่าว
วทาม - ข้าพเจ้าทั้งหลายกล่าว

๔. คำกิริยาที่สร้างมาจาก **"ปิส"** ธาตุที่มีความหมายว่า **"ส่งไป"**

เปเสติ - เขาส่งไป
เปเสนฺติ - เขาทั้งหลายส่งไป
เปเสสิ - ท่านส่งไป
เปเสถ - ท่านทั้งหลายส่งไป
เปเสมิ - ข้าพเจ้าส่งไป
เปเสม - ข้าพเจ้าทั้งหลายส่งไป

วากฺยานิ

ตัวอย่างการนำคำกริยาเหล่านั้นมาเรียบเรียงเป็นประโยค

คณฺหาสิ - ท่านถือเอา

๑.๑ **ตฺวํ กึ คณฺหาสิ?** (ปุจฺฉาวากฺย)
ท่านถือเอาอะไร / ท่านถือเอาหรือไม่

๑.๒ **อหํ โปตฺถกํ คณฺหามิ.** (วิสชฺชนาวากฺย)
ข้าพเจ้าถือหนังสือ

๑.๓ **นาหํ กิญฺจิ คณฺหามิ.** (ปฏิเสธวากฺย)
ข้าพเจ้ามิได้ถือเอาอะไร

๑.๔ **ตฺวํ กุตฺร คณฺหาสิ?** (ปุจฺฉาวากฺย)
ท่านจะเอาไปไหน

๑.๕ **อหํ ปาฐสาลายํ คณฺหามิ.** (วิสชฺชนาวากฺย)
ข้าพเจ้าจะเอาไปโรงเรียน

ททาสิ - ท่านให้

๒.๑ **ตฺวํ กสฺส ททาสิ?** (ปุจฺฉาวากฺย)
ท่านจะให้แก่ใคร

๒.๒ **อหํ สํฆสฺส ททามิ.** (วิสชฺชนาวากฺย)
ข้าพเจ้าจะถวายแก่สงฆ์

๒.๓ **อิทานิ กึ ตสฺส ททาสิ?** (ปุจฺฉาวากฺย)
ตอนนี้ ท่านจะให้อะไรแก่เขา

๒.๔ **อิทานาหํ ภิกฺขุสํฆสฺส จีวรํ ททามิ.** (วิสชฺชนาวากฺย)
ตอนนี้ข้าพเจ้าจะถวายจีวร แด่พระภิกษุสงฆ์

วทสิ - ท่านกล่าว

๓.๑ **กึ ตฺวํ วทสิ?** (ปุจฺฉาวากฺย)
ท่านพูดอะไร

๓.๒ **นาหํ กิญฺจิ วทามิ.** (ปฏิเสธ + วิสชฺชนาวากฺย)
ข้าพเจ้ามิได้พูดอะไรเลย

๓.๓ **กึ สนฺธาย วทสิ?** (ปุจฺฉาวากฺย)
ท่านหมายความว่าอย่างไร (ท่านหมายถึงอะไร/ใคร)

๓.๔ **เอวํ สนฺธาย วทามิ.** (วิสชฺชนาวากฺย)
ข้าพเจ้าหมายความว่าอย่างนี้
ตํเยว สนฺธาย วทามิ
ข้าพเจ้าหมายถึงท่านนั่นแหละ

๔. **เปเสสิ** - ท่านส่งไป

๔.๑ **ตฺวํ กุตฺร เปเสสิ** (ปุจฉาวากฺย)
- ท่านส่งไปที่ไหน

๔.๒ **ตฺวํ กสฺส สนฺติกํ เปเสสิ** (ปุจฉาวากฺย)
- ท่านส่งไปให้ใคร

๔.๓ **อหํ สพฺพตฺร เปเสสิ** (วิสชฺชนาวากฺย)
ผม ส่งไป ทุกที่

๔.๔ **อาจริโย สิสสสฺส สนฺติกํ ปณฺณํ เปเสสิ** (วิสชฺชนาวากฺย) อาจารย์ ส่งจดหมาย ไปให้ศิษย์

อถมงฺคลาจรณํ ต่อไปนี้ เป็นการอวยพรเสริมสิริมงคล

๑. **สทฺธมฺมํ ปาฬิยา นิจฺจํ**
ภณํ ปาฬิวจิสฺสโร
ปาฬิภาณี นมคฺโคมํ
ปาเลตุ ปาฬิเจตสํ.

๑. ขอพระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นเลิศ
กว่าบรรดามวลชน ผู้ใช้ภาษาบาลี

ผู้ทรงเป็นนักบาลีผู้ยิ่งใหญ่
แลแสดงไว้ซึ่งพระสัทธรรมด้วยภาษาบาลี
จงอภิบาลคุ้มครองมวลข้าพเจ้า
ผู้สนใจในการพูดบาลีให้อยู่รอดปลอด
จากเภทภัยต่างๆ ด้วยเทอญ

๒. **ยํ พุทฺโธ ภาสเต วาจํ**
เขมํ นิพฺพานปตฺติยา
ทุกฺขสฺสนฺตกิริยายํ
สา เว วาจานมุตฺตมา (วงฺคีสสํยุตฺต)

๒. พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้ภาษาใดในการประกาศพระพุทธศาสนา ภาษานั้นคือภาษาที่ประเสริฐเลิศกว่าภาษาใดๆ ในโลกเนื่องจากเป็นภาษาที่ปลอดภัยและเป็นเหตุให้ดำเนินไปสู่พระนิพพาน

๓. **สมฺมาสมฺพุทฺโธปิ เตปิฏกํ พุทฺธวจนํ ตนฺตึ อาโรเปนฺโต มาคธภาสาย เอว อาโรเปสิ.** (ปฏิสัมภิทาวิภังคอัฏฐกถา)

๓. แม้เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงยกพระพุทธวัจนะที่เรียกกันว่า พระไตรปิฎก ขึ้นสู่ความเป็นภาษาที่มีระเบียบแบบแผน พระองค์ก็ทรงยกขึ้นสู่ภาษามคธนั่นเอง และเป็นภาษาธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดมาแต่พระพุทธเจ้าปางก่อน

๔. **ภควา ปน มาคธิกาย มูลาสาย เอว ธมฺมํ เทเสติ โน อญฺญาย** (ชินาลงฺการฎีกา)

๔. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมด้วยภาษามคธเท่านั้น มิได้ทรงแสดงด้วยภาษาอื่นเลย

อนึ่ง คาถาที่ยกมาแสดงข้างต้นนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาบาลี ซึ่งถูกยกย่องให้เป็นตันติภาษา หรือ ปาริภาษา ซึ่งหมายถึงความเป็นภาษาที่สำคัญมาก ต่อการประกาศพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ เป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทรงสืบทอดกันมา เป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างยาวนาน เพราะนี่คือ ภาษาที่จะทำให้ท่านทั้งหลายเข้าถึง **“นิรุตติปฏิสัมภิทาญาณ”** ในอนาคต

ปรภาเค ปสฺสิสฺสาม พบกันฉบับหน้าครับ

เรียนเชิญ

วารสารโพธิยาลัยขอเรียนเชิญท่านผู้อ่านและผู้สนใจในการเขียนบทความ หรือกวีนิพนธ์ธรรมะ ส่งบทความที่ท่านเขียนขึ้นเอง มาให้กองบรรณาธิการพิจารณาคัดเลือก เพื่อให้ได้รับการตีพิมพ์ต่อไป ทั้งนี้เป็นการแสวงหาเพชรเม็ดใหม่มาประดับวงการหนังสือธรรมะในยุคสมัยของเรา ซึ่งนักเขียนระดับคุณภาพหายากขึ้นทุกที นับเป็นเรื่องน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง วารสารโพธิยาลัยในฐานะที่เป็นสื่อที่มีเป้าหมายชัดเจนในการทำนุบำรุง รักษา ต่ออายุ พระพุทธศาสนาและรักษาคุณค่าอันงดงามในความเป็นไทยมีความตระหนักว่า เราควรเสาะหาบุคคลรุ่นใหม่มาทำหน้าที่อันมีความสำคัญยิ่งนี้

หากท่านสนใจ กรุณาส่งบทความ หรือกวีนิพนธ์ของท่าน กรณีเป็นบทความ ควรมีความยาวประมาณ ๑ – ๔ หน้า กระดาษ A4 – ขนาดตัวอักษรประมาณ ๑๖ – ๑๘ พ้อยท์ กรณีเป็นบทกวีหรือกวีนิพนธ์ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ความยาว ๕- ๑๒ บท อาจสั้นหรือยาวสามารถยืดหยุ่นได้

โดยส่งบทความหรือกวีนิพนธ์ของท่านมาที่ **พระครูประคุณสรกิจ email : pk.krun21@gmail.com** หรือสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้เช่นกันที่ email ดังกล่าว

โปรดอย่าลังเลที่จะเขียน ที่จะทดลอง เรามีผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้คำแนะนำต่างๆ แก่ท่านได้ เพื่อพัฒนาการเขียนต่อไป เริ่มเขียนตั้งแต่วันนี้ วันหน้าท่านอาจเป็นนักเขียนที่ดีได้ ขอเพียงมีความพยายามและตั้งใจจริง

ส่องประวัติศาสตร์

อรชร ตั้งวงษ์เจริญ

ตามรอยสถูป พระเจ้าอุทุมพร

ตอน ๑ ขุนหลวงหาวัด กษัตริย์ที่คนไทยลืมเลือน

พระมหากษัตริย์ไทยที่ไปสวรรคตในต่างแดนมีด้วยกัน ๓ พระองค์ คือ พระมหินทราธิราช ในครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๑๑ ถูกพระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่าอัญเชิญไปเมืองหงสาวดี แต่สวรรคตระหว่างทาง พระเจ้าบุเรงนองจัดพิธีศพและส่งพระอัฐิคืนสู่กรุงศรีอยุธยาในเวลาต่อมา

กษัตริย์ไทยพระองค์ที่สอง คือ พระเจ้าอุทุมพร หรือขุนหลวงหาวัด ซึ่งถูกกวาดต้อนไปอยู่กรุงอังวะเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ พระยศในขณะนั้นคือพระอนุชาของพระเจ้าเอกทัศน์และทรงอยู่ในเพศบรรพชิต หลังจากไปอยู่ที่พม่าก็ไม่มีบันทึกของไทยที่เกี่ยวกับพระองค์ท่านอีกเลย

สำหรับกษัตริย์ไทยอีกพระองค์ที่สวรรคตในต่างแดนพระองค์ที่สาม คือ สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ แห่งราชวงศ์จักรี ทรงสละราชสมบัติและเสด็จสวรรคตที่ประเทศอังกฤษในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ และในเวลาต่อมาก็ได้รับพระอัฐิเสด็จกลับเมืองไทย มีเพียงพระเจ้าอุทุมพรเท่านั้นที่ขาดการติดต่อ ขาดการติดตาม จึงทำให้พระอัฐิกษัตริย์ไทยผู้พลัดถิ่นพระองค์นี้ยังไม่สามารถกลับคืนสู่ดินแดนมาตุภูมิได้นับจากปีที่ท่านถูกกวาดต้อนไปพม่าจนบัดนี้ กว่า ๒๕๐ปีแล้ว

ปัจจุบันได้มีการพบสุสานที่ฝังศพของคน**โยเดีย** (ชาวไทยในพม่า) คือ **สุสานลินซินกง** ที่กรุงอมรปุระ ในรัฐมัณฑะเลย์ คาดว่าสุสานนี้จะมีสถูปที่บรรจุพระอัฐิของพระองค์ จึงมีการรื้อฟื้นค้นหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นอีกครั้ง เพื่อพิสูจน์และเพื่อตามรอยชีวิตพระเจ้าอุทุมพรกษัตริย์ไทยพลัดถิ่นในประเทศพม่า

กษัตริย์ที่สละบัลลังก์ให้พี่ชาย

พระเจ้าอุทุมพรเป็นพระราชโอรสองค์สุดท้องของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ที่เกิดจากพระมเหสีองค์รอง คือ กรมหลวงพิพิธมนตรี

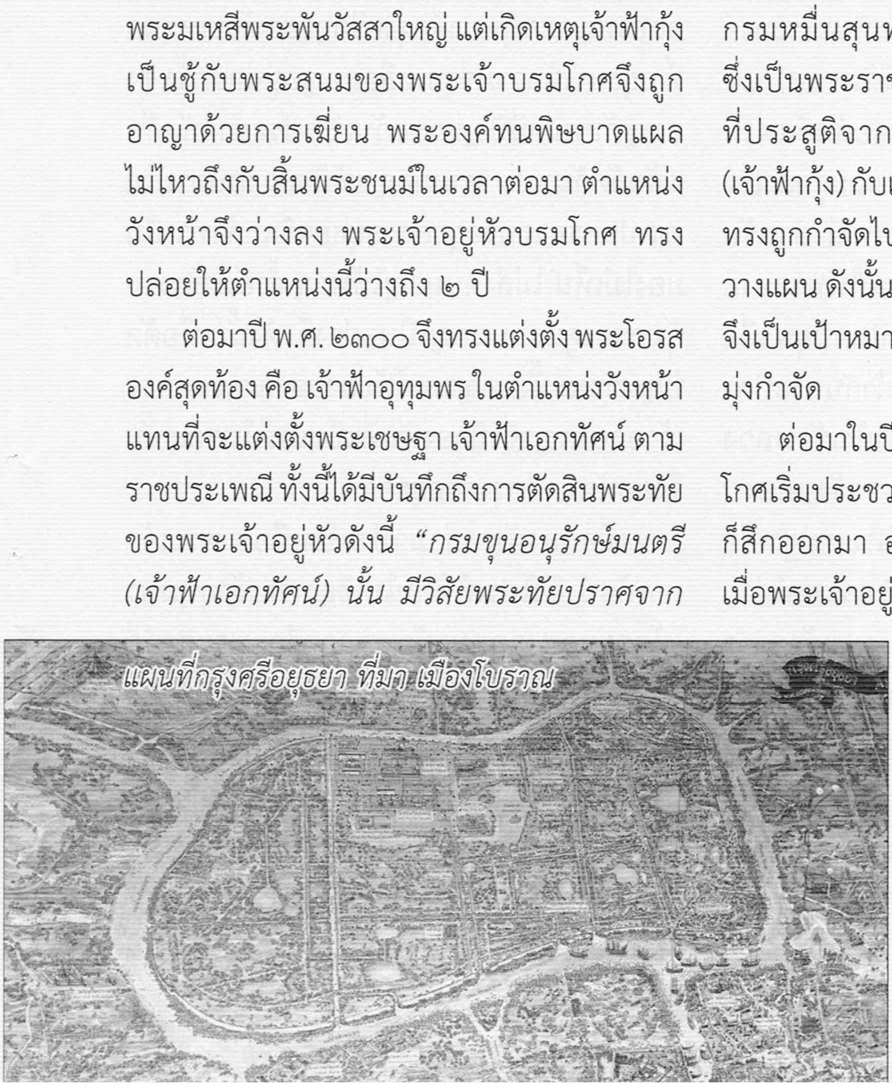
หรือพระพันวัสสาน้อย ประสูติในปี พ.ศ. ๒๒๖๕ มีพระเชษฐาร่วมอุทรคือ พระเจ้าเอกทัศน์ และมีพระภคินีร่วมอุทรถึง ๖ พระองค์ **อุทุมพร** แปลว่า มะเดื่อ เนื่องจากเมื่อพระพันวัสสาน้อยตั้งพระครรภ์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงพระสุบินว่า ได้ดอกมะเดื่อมาช่อหนึ่ง ชาวบ้านจึงเรียกเจ้าชายองค์น้อยนี้ว่า **เจ้าฟ้าดอกมะเดื่อ**

จากหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า เมื่อพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศขึ้นครองราชย์หลังจากปราบดาภิเษก ในปี พ.ศ. ๒๒๗๖ เจ้าฟ้าที่ได้รับเป็นองค์รัชทายาท จะได้รับการสถาปนาเป็นวังหน้าหรือกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ในขณะนั้นคือ เจ้าฟ้ากุ้ง หรือเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐ์สุริยวงศ์ ซึ่งเป็นพระโอรสองค์โตจากพระมเหสีพระพันวัสสาใหญ่ แต่เกิดเหตุเจ้าฟ้ากุ้งเป็นชู้กับพระสนมของพระเจ้าบรมโกศจึงถูกอาญาด้วยการเฆี่ยน พระองค์ทนพิษบาดแผลไม่ไหวถึงกับสิ้นพระชนม์ในเวลาต่อมา ตำแหน่งวังหน้าจึงว่างลง พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงปล่อยให้ตำแหน่งนี้ว่างถึง ๒ ปี

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๓๐๐ จึงทรงแต่งตั้ง พระโอรสองค์สุดท้อง คือ เจ้าฟ้าอุทุมพร ในตำแหน่งวังหน้าแทนที่จะแต่งตั้งพระเชษฐา เจ้าฟ้าเอกทัศน์ ตามราชประเพณี ทั้งนี้ได้มีบันทึกถึงการตัดสินพระทัยของพระเจ้าอยู่หัวดังนี้ *"กรมขุนอนุรักษ์มนตรี (เจ้าฟ้าเอกทัศน์) นั้น มีวิสัยพระทัยปราศจากความเพียร ถ้าให้ดำรงฐานาศักดิ์* อุปราช สำเร็จราชกิจกึ่งหนึ่ง จะเกิดวิบัติฉิบหายเสีย เห็นแต่กรมขุนพรพินิต (เจ้าฟ้าอุทุมพร) กอป* ด้วยสติปัญญาเฉลียวฉลาด ควรจะดำรงเศวตฉัตรรักษาแผ่นดินได้"* ทั้งนี้ เจ้าฟ้าอุทุมพร มิได้ปรารถนาในราชบัลลังก์แต่ประการใด คำสั่งของพระราชบิดาจึงก่อให้เกิดรอยบาดหมางระหว่างพี่น้อง จนพระเจ้าอยู่หัวดำริให้เจ้าฟ้าเอกทัศน์ออกบวชเสียเพื่อแก้ปัญหาในการแย่งชิงราชสมบัติ

เนื่องจากพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงมีพระโอรสพระราชธิดามากถึง ๑๐๘ พระองค์ ที่ล้วนแล้วแต่ไม่สามัคคีกัน แบ่งแยกเป็นก๊กเป็นเหล่า มีก๊กใหญ่ที่ตั้งตนเป็นผู้มีอิทธิพล คือ เจ้าสามกรม ประกอบด้วย กรมหมื่นจิตรสุนทร กรมหมื่นสุนทรเทพ และกรมหมื่นเสพภักดี ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศที่ประสูติจากเจ้าจอม เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรฯ (เจ้าฟ้ากุ้ง) กับเจ้าสามกรมมักไม่ลงรอยกัน แล้วก็ทรงถูกกำจัดไปก็เพราะเจ้าสามกรมมีส่วนในการวางแผน ดังนั้น เมื่อเจ้าฟ้าอุทุมพร ขึ้นเป็นวังหน้าจึงเป็นเป้าหมายสำคัญอีกองค์หนึ่งที่เจ้าสามกรมมุ่งกำจัด

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๓๐๑ พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเริ่มประชวร เจ้าฟ้าเอกทัศน์ ที่ทรงผนวชอยู่ก็สึกออกมา อ้างว่าเพื่อมาเยี่ยมพระบิดาและเมื่อพระเจ้าอยู่หัวสวรรคต ตามกฎมณเฑียรบาล เจ้าฟ้าอุทุมพรได้รับราชบัลลังก์ขึ้นครองราชย์ทันที เจ้าสามกรมจึงเตรียมสรรพกำลังเพื่อก่อการกบฏ

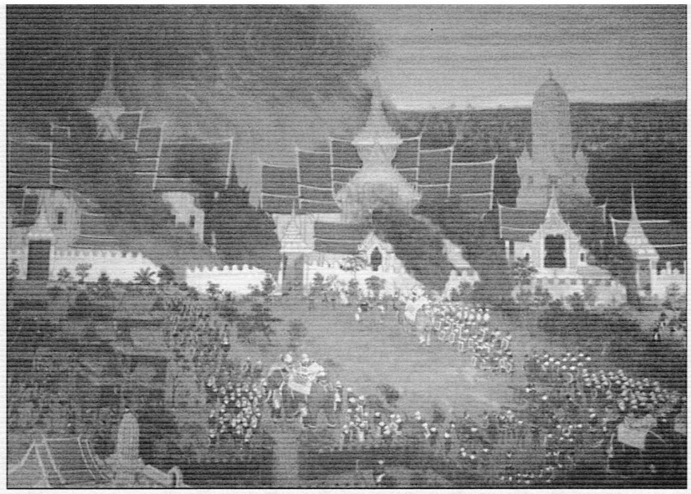
แผนที่กรุงศรีอยุธยา ที่มา เมืองโบราณ

*ฐานาศักดิ์ กอป สะกดแบบโบราณ เพื่อรักษาต้นฉบับ

เจ้าฟ้าดอกมะเดื่อขึ้นครองราชย์ เป็น**สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร** ภาระกิจแรกที่ทรงจัดการคือปราบกบฏ เจ้าสามกรมมีกำลังไพร่พลอยู่ในวังจำนวนมาก จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะหลีกเลี่ยงการสู้รบจะต้องมีคนในวังล้มตาย เพื่อให้การปราบปรามเป็นไปด้วยความแนบเนียน ไม่ต้องใช้กำลัง สมเด็จพระเจ้าอุทุมพรในตำแหน่งกษัตริย์ ทรงส่งพระสงฆ์ในระดับพระราชาคณะ ๕ รูป คือ พระเทพมุนี พระพุทธโฆษาจารย์ พระธรรมอุดม พระธรรมเจดีย์ และพระเทพกวี ไปเกลี้ยกล่อมเจ้าสามกรม ให้มาถวายสัตย์กับพระองค์ โดยมีแผนให้ออกผนวชทุกคนหลังจากถวายสัตย์

เมื่อเจ้าสามกรมและพรรคพวกยอมเข้าถวายสัตย์ ปรากฏว่ามีแต่กรมหมื่นเทพพิพิธ หรือพระองค์เจ้าแขก ที่เป็นเจ้าต่างกรมเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นที่ยอมผนวช (จึงมีชีวิตรอด) แต่เจ้าสามกรมทุกพระองค์ยอมถวายสัตย์แต่ไม่ยอมผนวช จึงถูกจับขณะเข้าเฝ้า และถูกสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์ตามราชประเพณี สำหรับผู้ที่คุมการสำเร็จโทษว่ากันว่าโปรดให้พระองค์เจ้าอาทิตย์พระโอรสในเจ้าฟ้ากุ้งเป็นคนคุม เพื่อเป็นการแก้แค้นเจ้าสามกรมที่เคยทำกับพระบิดา

เมื่อปราบกบฏเจ้าสามกรมในวังหลวงและจัดการราชกิจภายในพระราชวังจนสงบเรียบร้อยก็ทรงสละราชสมบัติให้พระเชษฐา คือเจ้าฟ้าเอกทัศน์ขึ้นครองราชย์ทันที พระองค์ท่านทรงออกผนวชที่ วัดอโยธยา (วัดเดิม) แล้วมาจำพรรษา ณ วัดประดู่ทรงธรรม สำหรับระยะเวลาในการขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๓๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา มีบันทึกไม่ตรงกัน บ้างก็ว่า เจ้าฟ้าอุทุมพรขึ้นครองราชย์ ๑๐ วัน บ้างก็ว่าขึ้นครองราชย์ ๓๐ วัน (๑ เดือน) บ้างก็ว่าขึ้นครองราชย์ ๓ เดือน

สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ บ้านเมืองถึงคราววิบัติ "ล่มสลาย" บ้านแตกสาแหรกขาด ภาพนี้เป็นจิตรกรรมฝาผนังจัดแสดงภายในอาคารภาพปริทัศน์ อนุสรณ์สถานแห่งชาติ

"หาวัด" เพื่อหลบภัยการเมือง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๐๒ พม่าโดยพระเจ้าอลองพญายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ด้วยเหตุผลที่ อยุธยาให้ความช่วยเหลือมอญอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งมอญกับพม่ามีปัญหารบกันเป็นประจำผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ หากมอญแพ้ก็จะมากบดานในเขตปกครองของอยุธยา อยุธยาก็แกล้งทำเป็นมองไม่เห็น ไม่ส่งคนมอญให้พม่า ซ้ำยังให้ความคุ้มครองดูแลคนมอญเป็นอย่างดี ดังนั้นเพื่อตัดปัญหาชนะทั้งมอญและได้ขยายอาณาเขต พระเจ้าอลองพญาซึ่งมีกองทัพที่แข็งแกร่งในขณะนั้นจึงยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา

เมื่อกองทัพพม่ามาประชิดเมือง พระเจ้าเอกทัศน์ จึงโปรดให้คนไปเชิญพระเจ้าอุทุมพรให้ลาผนวช ออกมาบัญชาการศึก พระองค์ก็ทรงลาผนวชมาทำการรบให้ ด้วยพระปรีชาสามารถ พระองค์ทรงจัดทัพวางค่าย คู ประตูหอรบ จัดวางกำลังแม่ทัพนายกอง และอภัยโทษขุนนางที่ถูกคุมขังให้ออกมาช่วยกันรบพม่ารักษาพระนคร และกวาดต้อนประชาชนให้เข้ามาในเขตพระนคร เตรียมเสบียงอาหารให้

เพียงพอกับการตั้งรับรอฤดูน้ำหลากเพื่อให้น้ำเป็นภัยที่ไล่ทัพพม่ากลับไป ศึกครั้งนี้ พระเจ้ามังระพระราชโอรสพระเจ้าอลองพญาได้ร่วมบัญชาการรบด้วย เมื่อทัพพม่ามาตั้งอยู่ที่วัดหน้าพระเมรุ พระเจ้าอลองพญาได้รับอุบัติเหตุ ปืนใหญ่ระเบิดโดนพระองค์ได้รับบาดเจ็บสาหัสจึงต้องถอยทัพกลับ ทำให้พระเจ้าอลองพญาสวรรคตระหว่างเดินทางกลับพม่า แต่ในพงศาวดารของพม่าเองกลับบันทึกไว้ว่าพระเจ้าอลองพญาทรงประชวรจึงต้องยกทัพกลับและสวรรคตระหว่างทางหลังจากข้ามเขตแดนไทยเข้าพม่า ในปีพ.ศ.๒๓๐๓

หลังเสร็จศึก พระเจ้าเอกทัศน์ ก็ทรงทวงราชบัลลังก์คืน เสด็จประทับที่พระราชอาสน์โดยไม่ยอมลุกไปไหน พร้อมชักพระแสงดาบขึ้นมาแสดงอำนาจ พระเจ้าอุทุมพรทรงทราบความประสงค์ของพระเชษฐาเป็นอย่างดี จึงเสด็จกลับไปทรงผนวชอีกครั้ง ที่วัดคำหยาดในอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งอยู่นอกเขตอยุธยา พระองค์ตั้งใจไปให้ไกลจากวังหลวงเพื่อไปตรวจสอบว่าพม่าถอยทัพกลับไปจริง ในเวลาต่อมาได้เสด็จกลับมาจำพรรษาที่วัดประดู่ทรงธรรมอีกครั้ง

การผนวชเพื่อหลบภัยทางการเมืองถึง ๒ ครั้งนี้ จึงเป็นที่มาของสมญานามอีกชื่อหนึ่งของพระเจ้าอุทุมพร คือ **ขุนหลวงหาวัด**

พลัดถิ่นสู่กรุงอังวะ

ในปีพ.ศ. ๒๓๐๗ พระเจ้ามังระ ยกทัพมาตีอยุธยาอีกครั้ง เพื่อสานต่อพระราชประสงค์ของพระบิดา โดยวางแผนเป็นอย่างดี ส่งกองทัพมาสองเส้นทางคือทางเหนือและทางใต้ ใช้แผนเดินทัพตีหัวเมืองต่างๆ มาตามรายทาง ยึดไพร่พลและเสบียงจากหัวเมืองที่ตีได้เสริมความเข้มแข็ง โดยมี**เนเมียวสีหบดี**เป็นแม่ทัพ คุมทัพมาทางเหนือ ตีหัวเมืองทางล้านนา ล้านช้าง มุ่งตรงลงมาทางใต้สู่อยุธยา และ**มังมหานรธา**เป็นแม่ทัพคุมทัพมาจากทางเมืองทวาย มะริด ตะนาวศรี มุ่งหน้าตีหัวเมืองทางใต้ขึ้นเหนือมาสมทบกับทัพเนเมียวสีหบดีที่อยุธยา เพื่อปิดล้อมอยุธยาทุกเส้นทาง และเช่นเคยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศน์ ได้เชิญให้พระเจ้าอุทุมพรที่ผนวชอยู่ให้ลาผนวชเพื่อออกมาบัญชาการรบ แต่ครั้งนี้ พระองค์กลับปฏิเสธไม่ยอมสึก

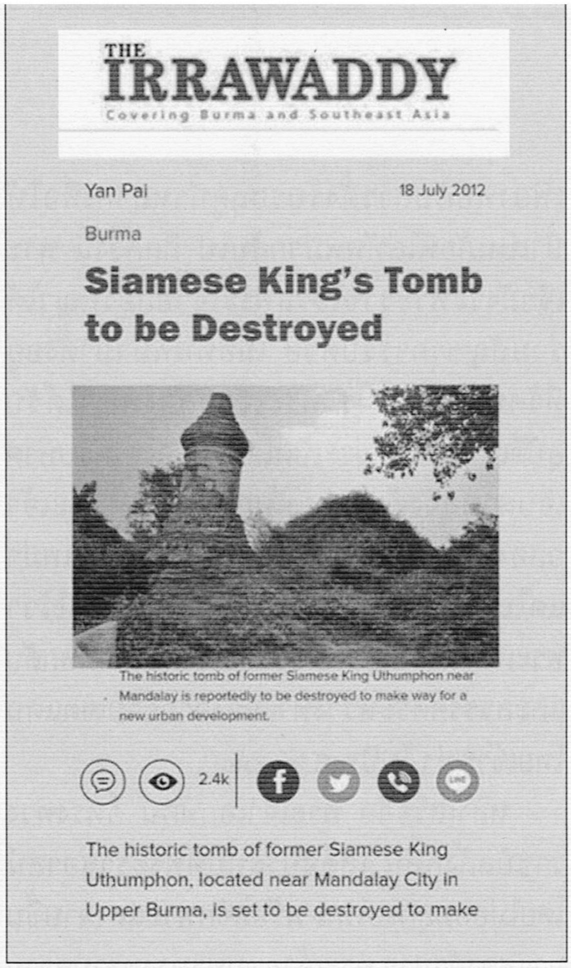
กรุงศรีอยุธยามีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มต่ำเป็นเกาะที่มีแม่น้ำล้อมรอบ ดังนั้นยุทธวิธีการรบคือ เก็บตุนเสบียงให้เพียงพอจนกว่าจะถึงฤดูน้ำหลาก ตั้งรับโดยรักษาพระนครไว้ไม่ให้บอบช้ำ เกณฑ์ไพร่พล ข้าราชบริพารให้มาอยู่ในเขตเมืองทั้งหมด เพื่อง่ายต่อการดูแล เมื่อน้ำหลากมากองทัพพม่าอยู่ไม่ได้ต้องถอยร่น ก็จะส่งทัพออกไปตามไล่ตี โดยกรุงศรีอยุธยาใช้กลยุทธนี้สู้ข้าศึกมาได้โดยตลอด แม้แต่คราวศึกพระเจ้าอลองพญาก็ใช้วิธีนี้ พระเจ้ามังระเคยร่วมรบกับเสด็จพ่อทำให้ทราบชัยภูมิและยุทธวิธีของอยุธยาดี จึงวางแผนแก้มาอย่างดี โดยตั้งค่ายให้สูงประชิดคูเมืองและลอบขุดอุโมงค์ทางใต้ดินทำให้คนอยุธยาไม่เห็นว่าหลังค่ายพม่าทำอะไรกัน อุโมงค์นี้จะลอดใต้กำแพงเมืองขึ้นมาโผล่ในเมือง เมื่อมุดอุโมงค์ขึ้นมาได้ก็ลอบจุดไฟเผาเมืองทันที ทหารพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่นาน ๑๔ เดือน ในระหว่างนั้นแม่ทัพมังมหานรธา เกิดป่วยและเสียชีวิตกะทันหัน ทำให้แม่ทัพเนเมียวสีหบดีบัญชาการรบแต่เพียงผู้เดียว จึงเกิดเอกภาพในกองทัพพม่ายิ่งขึ้น

ดังนั้น ในวันอังคารขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ หรือตรงกับวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาจึงพ่ายแพ้ยับเยิน ถูกเผาทำลาย ไพร่พลข้าราชบริพารที่อยู่รวมกันจึงง่ายต่อการกวาดต้อนกลับไปกรุงอังวะ พม่ากวาดต้อนคนไทยไปราว ๒ แสนคน พระญาติและเชื้อพระวงศ์อีกไม่ต่ำกว่า ๒ พันคน การเดินทางจากกรุงศรีอยุธยาสู่กรุงอังวะเริ่มขึ้นเมื่อ ๒๒ เมษายน ๒๓๑๐ หนึ่งในคนไทยที่ถูกกวาดต้อนไปพม่านั้นคือ พระเจ้าอุทุมพรที่อยู่ในสมณเพศ สำหรับพระเจ้าเอกทัศน์นั้น ในพงศาวดารกล่าวว่าท่านหนีทหารพม่าจนไปสวรรคตกลางป่า

พงศาวดารไทยจบการบันทึกเรื่องราวของพระเจ้าอุทุมพร เพียงเท่านี้ และไม่มีการติดตามเรื่องราวชีวิตในพม่าของพระองค์อีกเลย ทราบเพียงว่าพม่าจัดให้ชาวอยุธยาหรือที่เรียกว่าโยเดียอยู่ที่เมืองสกาย

แต่สำหรับบันทึกของพม่า เมื่อชาวอยุธยาถูกกวาดต้อนไปนั้น พม่าไม่ได้ให้คนไทยอยู่อย่างเชลย แต่ให้อยู่อย่างชาวบ้านให้ที่ดินทำมาหากิน ให้ตั้งถิ่นฐานที่อยู่เพื่อพัฒนาบ้านเมือง ตามหัวเมืองต่างๆ เช่น ให้นายช่างศิลปะของไทยอยู่ที่เมืองสกาย สำหรับพระญาติและเชื้อพระวงศ์ให้มาอยู่ในเมืองอังวะ ที่เป็นผู้หญิงให้เข้ามาอยู่ในเขตพระราชวัง ที่เป็นผู้ชายให้อยู่นอกเขตพระราชวัง สำหรับพระเจ้าอุทุมพรที่อยู่ในสมณะเพศนั้น พระเจ้ามังระสร้างวัดเยตะพรรณ (ในภาษาพม่า Yethaphan แปลว่ามะเดื่อ) ให้พระองค์จำพรรษา มีบันทึกของพม่าว่าพระองค์ทรงจำพรรษาอยู่ที่วัดนี้ ๑๖ ปี

ต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าปดุง ทรงย้ายเมืองหลวงจากอังวะมาอมรปุระ ทรงโปรดให้พระเถระอุทุมพรย้ายมาประทับที่เมืองหลวง

THE IRRAWADDY
Covering Burma and Southeast Asia

Yan Pai 18 July 2012

Burma

Siamese King's Tomb to be Destroyed

The historic tomb of former Siamese King Uthumphon near Mandalay is reportedly to be destroyed to make way for a new urban development.

2.4k

The historic tomb of former Siamese King Uthumphon, located near Mandalay City in Upper Burma, is set to be destroyed to make

ใหม่ด้วย ท่านจึงมาจำพรรษาที่วัดปองเลในอมรปุระเป็นเวลาอีก ๑๓ ปี จนสิ้นพระชนม์ในเพศบรรพชิตเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๙ จากบันทึกที่มีเขียนไว้ว่าพระเจ้าปดุงได้จัดพิธีพระศพอย่างสมพระเกียรติ และฝังพระอัฐิที่สุสานลินซินกง หรือสุสานล้านช้างซึ่งเป็นสุสานสำหรับเชื้อพระวงศ์ชาวโยเดีย

แต่ในบันทึกทางประวัติศาสตร์ไทยเขียนว่าพม่าจับท่านสึกแล้วกวาดต้อนไปเป็นเชลยที่กรุงอังวะ

เป็นที่น่าสังเกตคือ ในบันทึกทางประวัติ-ศาสตร์ของพม่านั้น กษัตริย์พม่าทุกพระองค์ตั้งแต่พระเจ้ามังระจนถึงพระเจ้าปดุงต่างให้ความเคารพนับถือ พระเจ้าอุทุมพร หรือขุนหลวงหาวัด ถวายพระเกียรติให้เป็นอย่างดี ยกย่องพระองค์เป็นระดับพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ของพม่า พระองค์ทรงเป็นมิ่งขวัญของชาวโยเดียนับแสนคน เป็นที่พึ่งทางใจของพระญาติและ

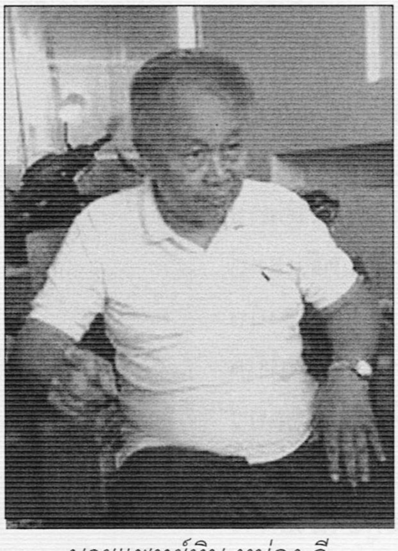
เชื้อพระวงศ์กษัตริย์ไทยที่พลัดถิ่น พระองค์ทรงครองเพศบรรพชิตตลอดพระชนม์ชีพ ไม่ประสงค์จะลาผนวชหรือว่าหลบหนีออกจากพม่ากลับมาสู่ไทย รวมเวลาที่พระองค์ประทับอยู่พม่าถึง ๒๙ ปี

ตลอดเวลากว่า ๒๕๐ ปี ไม่มีนักประวัติศาสตร์ไทยจะเอ่ยพระนามของพระองค์ หรือแม้แต่จะติดตามว่าพระอัฐิของพระองค์อยู่ที่ไหน หรือสืบค้นว่าขณะที่พระองค์ประทับอยู่ที่พม่าทรงดำรงพระชนม์ชีพเช่นใด พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่คนไทยลืมเลือน

ตามรอยหาสถูปขุนหลวงหาวัด

ครั้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘ (สมัยรัชกาลที่ ๘) กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้รับคำเชิญจากรัฐบาลพม่าให้ไปร่างกุ้ง และท่านทรงนิพนธ์หนังสือเที่ยวเมืองพม่า ขึ้น โดยเขียนตอนหนึ่งว่า “*เสียดายว่าไม่ได้ไปเยี่ยมชมเจดีย์โยเดียที่บรรจุพระอัฐิของขุนหลวงหาวัด ที่ได้ข่าวมาแต่ในรัชสมัย ร.๕ ว่าพม่าทรงสร้างไว้ให้*” นี่เป็นครั้งแรกที่คนไทยได้เริ่มรับรู้เรื่องของ ขุนหลวงหาวัดและมีสถูปที่บรรจุพระอัฐิของพระองค์เป็นเรื่องจริง

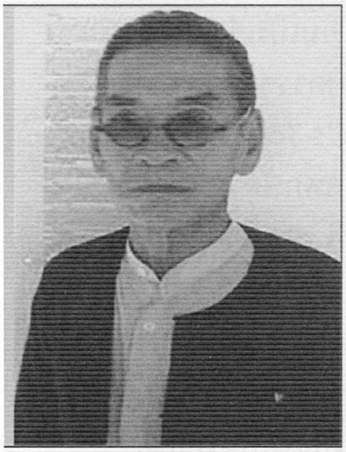
แต่สิ่งที่ทำให้คนไทยต้องสนใจคือข่าวที่ **นายแพทย์ทิน หม่อง จี** นายแพทย์ที่มีเชื้อสายโขนละคร ชาวโยเดีย เขียนในวารสารการท่องเที่ยว To Day ของพม่าว่า พบสถูปพระเจ้าแผ่นดินไทย ณ สุสานลินซินกง ชานเมืองอมรปุระ แต่ทางการมัณฑะเลย์กำลังจะทุบทิ้งเพื่อพัฒนาที่ดินตรงนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยว จนเป็นข่าวใหญ่ใน The Irrawaddy สื่อทางการของพม่า ที่พาดหัวข่าวว่า Siamese King’s Tomb to be Destroyed สุสานพระบรมศพกษัตริย์สยามกำลังจะถูกทำลาย ข่าวลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ (18 July 2012)

นายแพทย์ทิน หม่อง จี

ตามมาด้วยข่าวจากสื่อมวลชนไทย ทั้งหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ และหนังสือพิมพ์มติชนต่างเสนอรายงานข่าวเพื่อให้คนไทยได้รับทราบ เนื้อหาข่าวคือ *รัฐบาลท้องถิ่นแห่งรัฐมัณฑะเลย์ต้องการจะล้างสุสานลินซินกง เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของอมรปุระ โดยกำหนดให้ผู้ที่มีบรรพบุรุษหรือญาติฝังอยู่ที่นั่นให้จัดการนำศพไปที่อื่นภายใน**สองเดือน** หลังจากนั้นทางการจะเกรดออกเพื่อปรับปรุงพื้นที่ต่อไป ซึ่งหมายถึง พระสถูปทรงโกศซึ่งบรรจุพระบรมอัฐิที่ตั้งอยู่ในบริเวณนี้ด้วย ก็จะถูกไถกลบเพื่อเป็นที่ดินที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองต่อไป*

ถ้าภาษาชาวบ้านอย่างเราๆ คือ รัฐจะทำการล้างป่าช้า นั่นเอง แม้นักโบราณคดีชาวพม่าฝ่ายอนุรักษ์นิยมและหน่วยงาน NGO ต่างๆ จะคัดค้านอย่างไร รัฐบาลก็ไม่รับฟังความเห็นใดๆ ซึ่งที่ข้างๆ สุสานลินซินกงนี้ก็เป็นสุสานของมุสลิม เป็นที่ฝังศพของอู เบ็ง นายกองใหญ่ที่ดำเนินการสร้างสะพานอูเบ็ง และขุนพลใหญ่ชาวมุสลิมอีกคนหนึ่งของพม่า จึงมีเสียงคัดค้านการล้างป่าช้านี้จากชาวมุสลิมด้วย แต่ทุกเสียงก็ไม่เป็นผลสะเทือน

คุณวิจิตร ชินาลัย

คุณมิกกี้ ฮาร์ท

อำนาจของรัฐบาลทหารพม่าในขณะนั้น

การจะพิสูจน์ว่า สุสานลินซินกง แห่งนี้คือสถูปที่บรรจุพระบรมอัฐิของกษัตริย์ไทย เป็นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนเพราะมีเวลาจำกัดเพียง ๒ เดือน ที่ต้องรีบดำเนินการก่อนการไถกลบสุสาน จนหมดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้พิสูจน์อีกต่อไป และนับเป็นความโชคดีที่ก่อนหน้านั้น **คุณวิจิตร ชินาลัย** กับคณะได้เคยไปเยือนสุสานลินซินกงแห่งนี้ ได้จัดตั้ง**โครงการเพื่อขุดค้นพระสถูปของพระเจ้าอุทุมพร** มาระยะหนึ่งแล้ว ทุกคนยินดีที่จะสนับสนุนงานศึกษาหาหลักฐานจากสถูปที่สุสานนี้ แต่มีปัญหาว่าโครงการจะได้รับอนุมัติอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลพม่าได้อย่างไร

ปรากฏว่า**คุณมิกกี้ ฮาร์ท** นักวิชาการอิสระชาวพม่าซึ่งเป็นสถาปนิก นักโบราณคดีและที่สำคัญพูดภาษาไทยได้ อาสามาช่วยเจรจากับผู้บริหารรัฐมัณฑะเลย์ ทางสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงให้การสนับสนุนโครงการขุดค้น พระอัฐิสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร และ **คุณวิจิตร ชินาลัย** ในฐานะผู้อำนวยการโครงการ ออกเดินทางไปพบผู้ว่าการรัฐมัณฑะเลย์เพื่อชะลอเวลาการรื้อสุสานและขอขุดค้นหาหลักฐานพระอัฐิ ซึ่งผลการเจรจาทางพม่ายินยอมชะลอเวลารื้อสุสาน และต่อมาทางรัฐบาลไทยโดยกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงวัฒนธรรม ได้ขอให้รัฐบาลพม่าอนุญาตให้เอกชนไทยเข้าขุดค้นหาหลักฐานจากสถูปในสุสานลินซินกง การสำรวจสถูปจึงเริ่มขึ้นเมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ถึง ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๖

ในขณะที่ภาคเอกชนอาสาพยายามพิสูจน์และตามหาพระอัฐิของกษัตริย์ไทย ภาครัฐนำโดยอธิบดีกรมศิลปากร (ในขณะนั้น) กลับมีความเห็นในด้านตรงข้าม โดยพิจารณาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทย ว่าคนไทยไม่ได้อยู่ที่อมรปุระ คนไทยอยู่ที่สกายกับแปร จึงไม่น่ามีสถูปคนไทยอยู่ที่อมรปุระ และรูปทรงสถูปก็ไม่ได้เป็นทรงแบบศิลปะไทย และอีกหลายๆ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้บันทึกและไม่สามารถพิสูจน์ได้ ว่าพระอัฐิพระเจ้าอุทุมพร อยู่ที่ใด

สุสานลินซินกง จะมีสถูปที่บรรจุพระอัฐิของกษัตริย์ไทยจริงหรือไม่ ขุนหลวงหาวัดหรือพระเจ้าอุทุมพร คือ กษัตริย์ที่คนไทยลืมเลือนแล้วจริงหรือ โปรดติดตามตอนที่ ๒ สุสานลินซินกง ความลับที่สงบนิ่งมานานกว่า ๒๕๐ ปี

ที่มาของข้อมูล

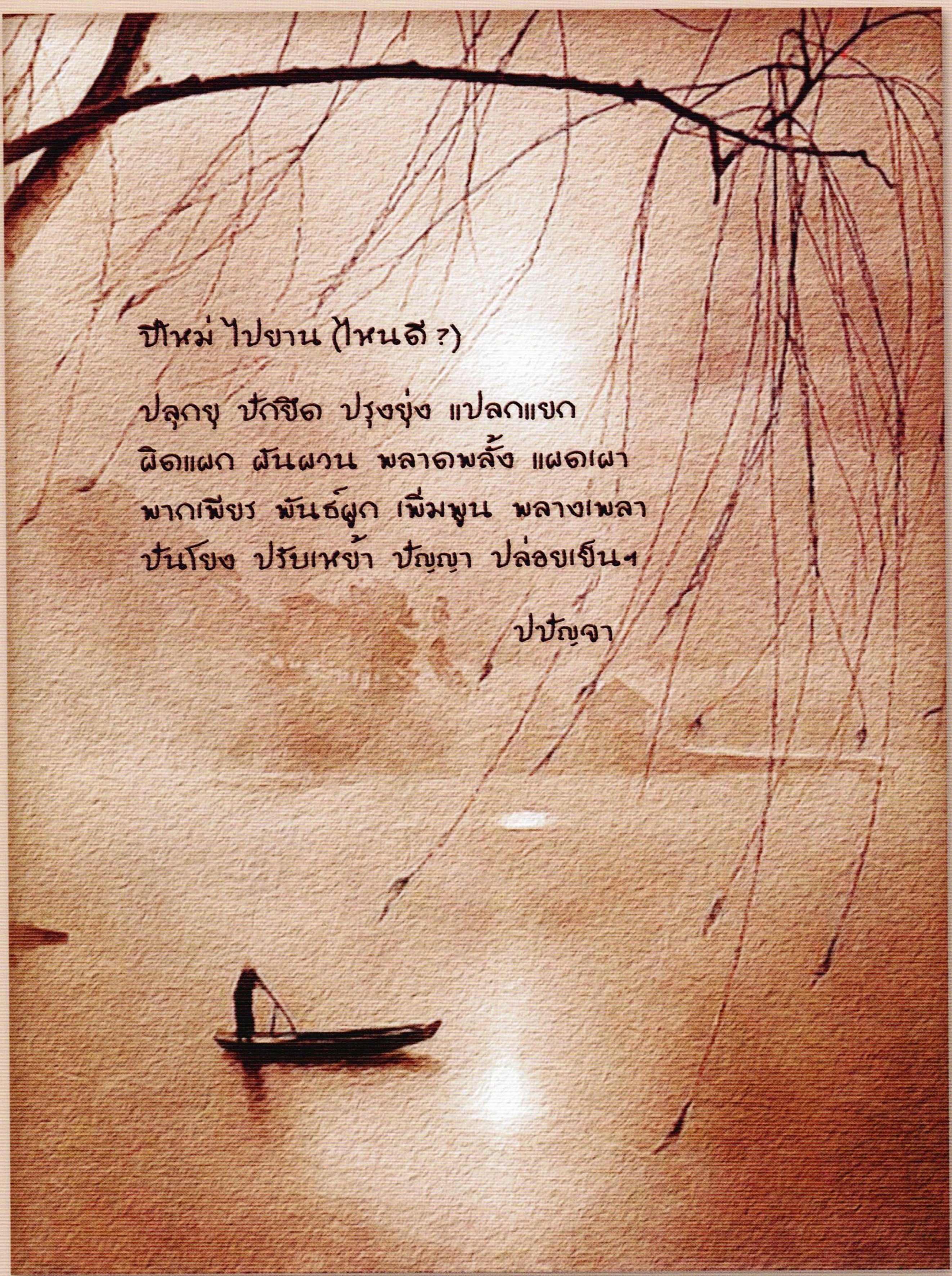
๑. รุ่นเก๋าเล่าเกร็ด https://www.youtube.com/watch?v=BXetknZLFbc&t=1770s

๒. รายการ ๑๐๘ พันก้าว ช่อง now ๒๖ วันที่ ๑๘ พ.ค.๒๕๕๗ วันที่ ๒๕ พ.ค. ๒๕๕๗ และวันที่ ๑ มิ.ย. ๒๕๕๗ ตามรอยบาทสมเด็จพระเจ้าอุทุมพร

๓. รายการสยามสาระพา ช่องเนชั่น วันที่ ๘ เม.ย. ๒๕๕๖

๔. รายการโยเดียที่คิด(ไม่)ถึง ทางช่องไทยพีบีเอส

๕. http://www.reurnthai.com/index.php?PHPSESSID=9cb0qsetan7qlsm6ktk62cbhq7&topic=6834.0

อธิบาย :

ปลุกยุ คือ ภยาคติ แก้ด้วย ปล่อย-เย็น (วิมุตติ-นิพพาน)
ปักยึด คือ โมหาคติ แก้ด้วย ปัญญา

ปรุงยุ่ง คือ ฉันทาคติ แก้ด้วย ปัน-โยง (ทาน-ศีล)
แปลกแยก คือ โทสาคติ แก้ด้วย ปรับ-เหย้า (วิริยะ-สมาธิ)